

Kjærlighetskamp *eller* *kjærlighetens bevegelse?*

Om fastlåste konflikter og forestillinger om parforhold

Britt Landsgård

Mastergradsoppgave i familieterapi og systemisk praksis

Diakonhjemmet høyskole 2008

Forord

Prosessen med å skrive denne oppgaven har vært utfordrende, spennende, frustrerende og lærerik. Jeg er utrolig takknemlig for å ha fått mulighet til å gjennomføre dette arbeidet. Først og fremst vil jeg takke de fire terapeutene som velvillig stilte opp til intervju og ga meg grunnlaget som denne oppgaven er bygget på. Tusen takk for den åpenheten som dere viste og at dere lot meg få ta del i deres erfaringer, synspunkter og refleksjoner!

Takk til min veileder Heidi Eng ved Diakonhjemmet høyskole for oppmuntrende følge gjennom hele denne prosessen, for gjennomgang av mine tekster og nyttige tilbakemeldinger! Takk til Anne Øfsti for litteraturtips!

Mine kollegaer har vist stor interesse og forståelse for dette prosjektet. Takk for all støtte og oppmuntring! En spesiell takk til kollega Merete Grasmo for gjennomlesing av oppgaven og gode innspill! Jeg er enormt takknemlig overfor min daglige leder, Kari-Anne Asp som har lagt til rette for at det skulle bli praktisk mulig for meg å gjennomføre denne oppgaven, i tillegg til at hun aktivt har heiet meg frem fra sidelinjen. Tusen takk, Kari-Anne!

Til slutt vil jeg rette en stor takk til min mann, Magnar. Takk for din raushet og kjærlighet!

Tjølling, oktober 2008

Britt Landsgård

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Sammendrag.....	4
1. INNLEDNING.....	5
2. METODE.....	9
Diskursanalyse.....	9
Intervjuer.....	12
Utvalg.....	14
Rekruttering.....	15
Analyse.....	16
Forskningsetiske overveielser / tillatelser.....	18
3. TEORI.....	20
Parforhold.....	20
Kjærlighet.....	24
Eksistens.....	25
Selvutvikling.....	26
Makt og kjønn.....	28
4. FØLELSER OG FORNUFT I EN TRAVEL HVERDAG.....	30
Den altoppslukende forelskelsen.....	30
Det romantiske krydderet.....	36
Til døden skiller oss ad.....	39
Vennskap.....	41
Når to blir tre, og flere...Om å få barn.....	42
”Hverdagen tar oss”.....	45
5. EN FELLES SKAPELSESPROSESS.....	49

Bevissthet.....	49
Parets prosjekt.....	51
Stell av parforholdet.....	52
Det eksistensielle.....	55
Utviklingsarena.....	59
Alder og kjønn.....	62
6. EKSISTENSIELLE DILEMMAER.....	66
Den romantiske kjærlighet vs det rene forhold.....	66
Å leve i harmoni med en sjelevenn vs hardt arbeid.....	67
Selvstendighet vs avhengighet.....	69
Det materielle vs det eksistensielle.....	72
Utvikling vs ikke utvikling.....	74
7. AVSLUTNING.....	77
Litteraturliste.....	82
Vedlegg 1:	
Forespørsel til ansatte ved familievernkontor om deltagelse i masterprosjekt.....	87
Vedlegg 2:	
Informasjonsskriv til deltagere i masterprosjektet.....	88
Vedlegg 3: Intervjuguide.....	89

Sammendrag.

Denne oppgaven handler om fastlåste parkonflikter og ulike forestillinger om parforhold. Mitt utgangspunkt var en erfaring med at mange par som søker hjelp ved familievernkontor, ser ut til å ha kommet inn i et fastlåst mønster som det er vanskelig å komme ut av. Ut fra en forestilling om at partene har noen grunnleggende forventninger til parforholdet, ønsket jeg å finne ut mer av hva disse kan være og hva det er som gjør at paret låser seg fast i konflikt.

Min problemstilling ble formulert slik:

Hvordan kan fastlåste parkonflikter forstås i lys av ulike forestillinger om parforholdet?

Oppgaven bygger på intervju med fire terapeuter som jobber ved familievernkontor og deres tanker om parforhold. Diskursanalyse er valgt som metodisk tilnærming. Det empiriske materialet er drøftet ut fra et sosiologisk, psykologisk og filosofisk perspektiv. Den teoretiske referanserammen knytter an til temaer som; endringer i rolleforståelse, selvutvikling, kjærlighet og eksistens.

Det kom frem flere og til dels motstridende diskurser i materialet. Diskursen om den romantiske kjærligheten ble presentert som en lengsel etter ”det gode”, som det blir vanskelig å opprettholde i møte med en travel hverdag. Denne forestillingen står i motsetning til forestillingen om parforhold som arbeid, som ble sett på som den mest realistiske. Diskursen om den konfluerende kjærligheten innebærer et mer likestilt forhold, hvor fokus er å jobbe aktivt for å skape et godt forhold. Denne forestillingen kan være vanskelig å leve opp til når parforholdet utsettes for mye ytre press. Mange og motstridende forventninger fra samfunnet skaper usikkerhet og skyldfølelse for å ikke leve opp til dets normer. Par kan sies å være fanget mellom gamle rollemønstre og nye endringer i samfunnet. Konflikter kan forstås som møte mellom ulike konstruksjoner av virkeligheten, uklar rolleforståelse og manglende fokus på den andre som et subjekt med behov for anerkjennelse og omsorg.

1. Innledning

Det er den draumen

*Det er den draumen me ber på
at noko vedunderleg skal skje,
at det må skje –
at tidi skal opna seg
at hjarta skal opna seg
at dører skal opna seg
at berget skal opna seg
at kjeldor skal springa –
at draumen skal opna seg,
at me ei morgonstund skal glida inn
på ein våg me ikkje har visst um.*

Olav H. Hauge(fra "Dropar i austavind: dikt, 1966)

I mitt arbeid på familievernkontoret møter jeg mange par som sliter og er misfornøyde med hvordan parforholdet har utviklet seg. Jeg opplever at det kan være vanskelig for disse parene å komme videre i sin prosess, og at jeg som terapeut ofte strever med å finne gode innfallsvinkler som kan bistå paret til å løse opp i flokene. Særlig opplever jeg at dette gjelder par som har en lang historie sammen.

Jeg er generelt opptatt av hvordan det er å være menneske, og er nysgjerrig på dette både på jobb og privat. I møte med disse parene som strever, har jeg blitt nysgjerrig på å finne ut mer av hva det er som ikke ble slik de hadde forventet når de bestemte seg for å danne et par. Når par kommer til terapi, kommer konfliktene ofte til uttrykk i konkrete og praktiske ting. I mange sammenhenger løses konflikten imidlertid ikke selv om man finner løsninger på de konkrete problemene. Min opplevelse i slike situasjoner er at partene sitter fast i noe annet enn de konkrete tingene som konflikten kommer til uttrykk gjennom. Det kan virke som at de er låst fast i noe som dreier seg om noe som er større, viktigere og mindre åpenbart. Noe som er vanskelig å få øye på og vanskelig å komme ut av. Noe som ligger på et annet plan. Det kan dreie seg om at paret har ulike eller uklare forventninger til parforholdet eller at de strever med mer grunnleggende menneskelige livs-temaer som for eksempel frykt for ensomhet eller behov for selvstendighet. I familieterapeutisk sammenheng snakker man ofte om at hendelser får mening når de forstås i en gitt kontekst (Hårtveit og Jensen, 1999). Samtidig er alltid en kontekst del av en annen og større kontekst; paret i familien, familien i samfunnet, samfunnet i nasjonen osv.(Anderson, 2003).

Vi bygger oss våre konstruksjoner av hvordan verden ser ut for å klare å orientere oss og skape mening og sammenheng i vår virkelighet. Uten mening og sammenheng trues vi av kaos og angst for tomhet og død. Mening og sammenheng gir oss en rettethet som skaper orden og harmoni. Dette kan beskrives som en kamp mellom kaos og kosmos, og denne kampen finner vi spor av gjennom hele menneskets historie, fra mytologi til religiøse skapelsesberetninger til vitenskapelige teorier (Bjartveit og Kjærstad, 1996). Menneskets utvikling gjenspeiler en søken etter mening, helhet og sammenheng. Fra spedbarnets første forsøk på å finne ut av sine fysiske omgivelser, til videre søken etter å finne ut av sosiale relasjoner og samfunnets normer og hvordan man kan forholde seg til disse. Vi skaper oss bilder av hvordan vi selv er og hvordan verden er ut fra de erfaringene vi gjør i samspill med andre, og disse bildene handler vi ut fra. De forestillingene som vi gjennom livet konstruerer om oss selv og verden blir nødvendige for oss for å overleve, og å gi slipp på dem truer vår eksistens. Det kan kalles vår livsløgn at vi tror at våre konstruksjoner av virkeligheten representerer sannheter, og vi ønsker ikke å bli avslørt. Vi trekkes mot erfaringer som bekrefter vår forståelse av virkeligheten og kjenner ubehag som vi søker å bekjempe når vi gjør erfaringer som truer vår konstruksjon. I møte med andre virkelighetsoppfatninger oppstår det konflikt (ibid). Ulike forestillinger om hva det vil si å være et par og hvilke forventninger det er rimelig at partene har til hverandre, kan være en bakenforliggende faktor som bidrar til at det oppstår konflikt i et parforhold.

Temaet for denne oppgaven er derfor parforholdet; hva det er partene søker og hva det er som gjør at de låser seg fast i konflikt. Problemstillingen er formulert slik: Hvordan kan fastlåste parkonflikter forstås i lys av ulike forestillinger om parforholdet? Denne problemstillingen inneholder en del spørsmål som det kan være interessant å få belyst; Hvilke forestillinger om parforhold finnes i samfunnet vårt? Har partene en bevissthet på hva de søker? Er selvutvikling en faktor i parsamspillet? Hva er det som gjør at partene kommer i fastlåste posisjoner overfor hverandre?

For å finne mer ut av dette, ønsket jeg å intervjuere terapeuter som gjennom sitt arbeid daglig møter par som strever med å finne ut av sitt parforhold. Jeg kunne valgt å intervjuere par om deres egne tanker, men mitt valg falt allikevel på terapeuter fordi jeg tenker at de har mye erfaringsmateriale fra mange møter med par som strever med parforholdet. I tillegg har de antagelig også erfaringer fra egne parforhold, og i og med at de har valgt dette yrket, tenker

jeg også at de kan ha gjort seg tanker om parforhold som de har observert både i vennekrets og familie.

Min egen erfaring med det aktuelle temaet, foruten møte med klienter i parterapi, er som vitne til mine foreldres samliv og som deltager i egne samliv. Jeg har min grunnutdannelse som barnevernpedagog og videreutdanning som familieterapeut. Bakgrunnen for at jeg valgte barnevernfaget, var en opptatthet av at hvordan vi utvikler oss som mennesker i stor grad henger sammen med graden av trygghet og kjærlighet vi ble møtt med i barndommen. Som familieterapeut ser jeg at barndommens erfaringer også kommer tilsyne i samspillet med en partner. Samtidig er jeg opptatt av at menneskelig utvikling skjer kontinuerlig i samspill med våre omgivelser og de valg vi gjør i møte med de muligheter som vi ser. De muligheter som vi ser henger videre sammen med hvilken mening vi tillegger de situasjoner som vi står oppe i. I en familieterapeutisk kontekst er det samhandlingen som har et særlig fokus. Jeg er spesielt opptatt av hvordan språk og fortolkning former vår virkelighetsforståelse (Anderson 2003, Lundby 1998, White 2006).

Den valgte problemstillingen er relevant for min praksis, da parterapi er en stor del av mitt arbeid. Jeg har et håp om at jeg kan finne frem til noe i dette prosjektet som kan bidra til at jeg kan møte nye par i terapi med mer kunnskap, som igjen kan føre til at de opplever å få god hjelp til å komme videre i sin prosess. En annen viktig konsekvens av å kunne gi god hjelp til par som strever, er at det i neste omgang kan føre til at barn får en tryggere og mer stabil ramme rundt sin oppvekst.

Det er skrevet mange bøker om parforhold og parterapi (Gran 2007, Greenberg og Johnsen 1988, Hendrix 2006, Hårtveit 2005). Jeg har imidlertid ikke klart å finne frem til empirisk forskning som er gjort med fokus på hvilke forventninger og forestillinger partene har til parforholdet. Anne Kyong Sook Øfsti har nylig gjennom sitt doktorgradsarbeid satt fokus på terapeuters forestilling om parforholdet og på hvilken måte dette påvirker parterapien. Hun ønsket å se på hvilke forestillinger terapeuter viste til i sitt møte med paret og fant til dels normative forestillinger om hvordan par bør leve sine samliv, og at de slik påvirker parets opplevelse av sin relasjon og de beslutninger de tar om sitt samliv. Hun viser til at dette funnet ikke samsvaret med intensjonen i systemisk familieterapi som har som mål å være utforskende og beskrivende, ikke normativ og styrende. Øfsti hevder at dette er en følge av at problemer og årsaker knyttes til personer og at perspektivet på at par og individer også strever

som en følge av hvordan begrepene kjærlighet og intimitet forstås i en videre historisk og kulturell kontekst utelates (Øfsti, 2008). Jeg har i min oppgave sett på ulike forestillinger om parforholdet. Til forskjell fra Øfsti som har hatt fokus på hvordan terapeutens egne forestillinger påvirker møtet med paret og hva som skjer i terapi, er mitt fokus rettet mot hvordan terapeutene oppfatter partene i parforholdet og hvordan partenes forestillinger påvirker det som skjer i samspillet mellom dem.

Det har vært en utfordring under arbeidet med denne oppgaven å ha en bevissthet på hvilket nivå jeg til enhver tid befinner meg på. Jeg har valgt terapeuter som informanter, ikke for å få spesiell informasjon om hvordan terapeuter tenker om parforhold, men for å få mer generell informasjon om ulike forestillinger om parforhold som partene i et parforhold kan ha. Denne informasjonen søker jeg gjennom hva informantene forteller at de selv tror på og hva de mener at klienter eller andre tror på. Det har også vært en utfordring å balansere mellom individnivå og samfunnsnivå. Jeg har brukt et sosiologisk perspektiv representert ved Giddens for å belyse forestillinger om parforhold på samfunnsnivå og et psykologisk perspektiv representert ved Schibbye for å belyse forestillinger om parforholdet på individnivå. Mitt prosjekt har vært å forsøke å balansere disse ulike perspektivene og nivåene opp mot hverandre i et konstruktivt samspill. I hvilken grad jeg har lyktes med dette, må være opp til leseren å vurdere.

Oppgaven er bygd opp slik at tema, bakgrunn og problemstilling presenteres i kapittel 1. I kapittel 2 beskriver jeg bakgrunn for valg av diskursanalyse som metode og en presentasjon av dennes forankring i sosialkonstruksjonistisk tenkning. Videre beskriver jeg hvordan selve undersøkelsen ble gjennomført og forskningsetiske overveielser. I kapittel 3 presenterer jeg teoretiske perspektiver som legger grunnlaget for analysen. Jeg presenterer et teoretisk perspektiv på parforhold, gjør rede for sentrale begreper som kjærlighet og eksistens, belyser selvutvikling ut fra en dialektisk relasjonsforståelse og til slutt sier jeg noe om makt og kjønn. I kapitlene 4 og 5 presenterer og drøfter jeg mitt empiriske materiale. I kapittel 6 presenteres det ikke ny empiri, men her setter jeg opp dikotomier over sentrale temaer som er beskrevet i de to foregående kapitlene og drøfter disse. Kapittel 7 inneholder en avslutning av oppgaven, med en oppsummering av hva jeg fant ut gjennom undersøkelsen og videre betraktninger.

2. Metode

Da jeg skulle velge metode til å analysere det innsamlede materialet, sto jeg foran en problemstilling; Hva skulle jeg velge? Jeg ønsket mer kunnskap om hva partene søker i parforholdet og hva det er som gjør at de låser seg fast i konflikter. Jeg er allikevel ikke ute etter å finne et svar som viser ”sannheten”. Jeg har ingen tro på at det finnes én sannhet. Det kan finnes mange ulike sannheter alt etter som hvilket perspektiv man ser ting ut fra og hvilken kontekst man er innenfor.

Vi mennesker har et behov for å skape en orden og forutsigbarhet i vår tilværelse, slik at vi kan orientere oss og overleve. Vi er ikke alene i verden, men fødes inn i et fellesskap og en kultur som viderefører noen måter å tenke om og forstå ting på. Vi utvikler oss i samhandling med andre mennesker, og kommunikasjon er en viktig del av samhandlingen. Ja, kanskje vi kan si at all samhandling er kommunikasjon. Vi påvirker og påvirkes av våre omgivelser. I tidligere tider hadde man et mer begrenset område for kommunikasjon og påvirkning. Man ble født inn i en lokal forankret kultur og hadde i liten grad tilgang på annen informasjon om verden enn det man fikk overlevert der. I dag har vi stor tilgang på informasjon fra hele verden gjennom litteratur, tv og internett. Det kan derfor i dag være vanskeligere å ha en bevissthet om hvilke tanker om verden man har tatt opp i seg og handler ut fra.

Når jeg skal belyse min problemstilling i denne oppgaven, ønsker jeg å søke etter hvilken tanker eller forestillinger om parforholdet mine informanter gir uttrykk for å ha tatt opp i seg. Jeg kan ikke presentere noen sannhet om hva mine informanter egentlig mener om de temaer som jeg vil behandle i denne oppgaven. Det jeg kan si noe om er min fortolkning av den informasjonen som kom frem i møtet mellom meg og informantene i den rammen som ble skapt i intervjusituasjonen. I tillegg til dette vil jeg søke i hhv psykologiske og sosiologiske perspektiver etter ulike forestillinger og tanker om hvordan forstå parforholdet og hvilke temaer som kan være tatt for gitt og samtidig være førende for handling.

Diskursanalyse

Mitt valg av metode falt på diskursanalysen, som jeg opplever gir meg et godt redskap til å finne frem til de ulike tanker og forestillinger som jeg søker.

Diskursanalyse er ikke en spesiell metode som man analyserer etter, men det er en holdning, en måte å tenke om verden på som jeg kjenner passer med min egen forståelse. I diskursanalysen leter man etter variasjoner, ulike måter å tenke om noe på, i motsetning til å lete etter mønstre. Et diskursivt grep er å lage motsatser. Diskursanalyse brukes ofte i overlappinger mellom ulike fagfelt, nettopp fordi ulike fagfelt ofte representerer ulike måter å tenke om verden på. Diskursanalysen passer godt til kvalitativ forskning som handler om å karakterisere noe fremfor å kvantifisere (Jørgensen og Phillips, 2006).

Diskursanalysen bygger på sosialkonstruksjonismen. Sosialkonstruksjonisme er en fellesbetegnelse på nyere teorier om kultur og samfunn. Sosialkonstruktivistene mener at den måten som vi forstår verden på ikke er en refleksjon over den ”virkelige” verden der ute, men et produkt av historiske og kulturelle oppfatninger som skapes og opprettholdes gjennom sosial samhandling mellom mennesker i hverdagen. Virkeligheten vil alltid være subjektiv, og konstitueres gjennom språket (ibid).

Ut fra et diskursanalytisk ståsted, gir det ikke mening å skulle beskrive det som er uten å si noe om hvorfor det ble slik, hva som opprettholder det og hva som utfordrer det. Et diskursanalytisk perspektiv innebærer at man er lite opptatt av det som er, men mer opptatt av hvordan og hvorfor ting fremstår som de gjør. Det er derfor epistemologien som er hovedfokus i et diskursanalytisk perspektiv, og i liten grad ontologien. Her skiller en diskursanalytisk tilnærming seg fra enkelte andre samfunnsvitenskapelige tilnærminger hvor noen faktorer ses på som uproblematisk, for eksempel det som defineres som uavhengige variabler, som andre ting (avhengige variabler) bygges på (Neumann, 2002). I et diskursanalytisk perspektiv søker man nettopp å stille spørsmål ved det som tas for gitt og det som ikke stilles spørsmål ved, for slik å ”avdekke” hva vår forståelse bygger på, ut fra teorien om at alt er konstruert på ulike nivåer på bakgrunn av ulike forutsetninger og betingelser.

Ordet diskurs er et latinsk ord som betyr ”å løpe omkring”. Det gir ikke særlig mening til hvordan vi skal forstå hva diskurs og diskursanalyse er. Det er også mange ulike forklaringer på hva ordet betyr og hvordan man gjør analyse av diskurser. Jørgensen og Phillips definerer diskurs på denne måten; *”en diskurs er en bestemt måte å tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på* (Jørgensen og Phillips, 2006:9). Neumann gir en litt mer omfattende definisjon; *”En diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved*

å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstruerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner” (Neumann, 2002:18).

Språk og mening er sentralt i en diskursanalyse. Man ønsker å studere hvordan en mening oppstår og endres, og man tenker at meninger konstrueres i språket. Mening er som regel en forutsetning for handling, og slik skapes sosial handling og samhandling gjennom språket. Diskursanalyse er blant annet en studie av forutsetninger for at handlinger kan finne sted (ibid). Min problemstilling om hva det er som gjør at par låser seg fast i konflikt, er en studie av hvilke forutsetninger paret samhandler på.

Oppfattelsen av språket som et system som ikke bestemmes av den virkeligheten som det refereres til, har sitt utgangspunkt i strukturell språkvitenskap som utviklet seg fra Saussures idé på begynnelsen av det forrige århundre. Han hevdet at forholdet mellom språk og virkelighet er vilkårlig. Han viste til hvordan ord får sin betydning gjennom sin relasjon til andre ord, gjennom hva det ikke er (for eksempel at en hund er noe annet enn en katt) og ikke gjennom en direkte kobling til tingen som ordet knyttes til (Jørgensen og Phillip, 2006). Slik blir også den meningen som vi tillegger den virkeligheten som vi erfarer, mer avhengig av hvilken forståelsesramme eller kontekst vi befinner oss innenfor enn hva som faktisk, objektivt sett kan observeres at skjer i situasjonen.

Diskursanalytisk tenkning har røtter i Foucaults teorier og begreper. Foucault søkte å avdekke regler for hvilke utsagn som ble akseptert som meningsfulle og sanne i en gitt historisk epoke, og hvilke som var utenkelige å hevde. Han fulgte den sosialkonstruksjonistiske tanke om at kunnskap konstrueres i språket. Foucault hevdet at diskurser langt på vei er bundet av regler som setter grenser for hva som gir mening og at sannhet skapes gjennom diskurser. Foucault utviklet senere en teori om makt og kunnskap. Han hevdet at makt og viten gjensidig forutsetter hverandre. Makt bidrar til at noen diskurser blir gjeldene som sanne, mens andre muligheter utelukkes. Diskurser bidrar til å forme hvordan vi ser på oss selv som subjekter og hvordan vi ser på andre. Slik formes den sosiale virkeligheten ut fra et maktperspektiv. I stedet for å stille spørsmål ved hva som er sant eller falskt, mener Foucault at man skal analysere de diskursive prosesser som fører frem til at det konstrueres diskurser som fremstår som sanne eller falske bilder av virkeligheten (ibid).

Med tanke på det som er tema i min oppgave, nemlig hvilke forestillinger partene har til parforholdet og hva som fører til konflikter mellom partene, velger jeg å ta med et sitat fra Dallos/ Vetere: *"Discourse is believed to be central to the negotiation of our shared social realities, in which we use discourse to do things, such as blame, apologize, present ourselves in a positive light and so on"* (Dallos og Vetere, 2005:62). Dersom partene i parforholdet forholder seg til ulike regler for hva som er akseptabelt eller meningsfullt å hevde, kan det være duket for konflikt og maktkamp.

Intervjuer

Jeg ønsket å finne frem til hvilke diskurser som var rådende ifht forventninger om parforholdet og sentrale livs-temaer, og jeg valgte familievernkontor som arena for denne undersøkelsen. Jeg fant det naturlig å velge samtale i form av intervju som metode ut fra forståelsen av at diskurser skapes i språket. Intervju som metode er en viktig del av kvalitativ forskning. Kvalitativ forskning bygger i dag på postmoderne, hermeneutiske og fenomenologiske tilnærminger som søker å beskrive hvordan virkeligheten konstrueres i språk og samhandling, hvordan mening kan forstås og hvordan virkeligheten oppleves subjektivt. I motsetning til kvantitativ forskning som tar utgangspunkt i et positivistisk vitenskapssyn som baseres på at man kan finne frem til eksakte data som kan kvantifiseres og gi grunnlag for allmenne lover om menneskelig adferd (Kvale, 2006).

Jeg valgte å bruke personlige dybdeintervju, med en halvstrukturert intervjuform, hvor jeg utformet en skisse over temaer og forslag til spørsmål, men hvor det var mulig å følge opp den intervjuedes utsagn med oppfølgingsspørsmål for å utdype og undersøke nærmere underveis. Begrunnelsen for at jeg valgte denne metoden, er at jeg ønsket å få informasjon om hvordan de intervjuede tenkte om parforhold og hva som gjør at partene låser seg fast i konflikter. Jeg ønsket å få frem forståelsen til de som ble intervjuet, hvilken oppfatning de hadde om dette temaet. Jeg ønsket å invitere til åpne refleksjoner rundt temaet for på den måten å få frem mest mulig informasjon. Jørgensen og Phillips skriver om fordelene med å bruke ustrukturert eller halvstrukturert intervjuform ved diskursanalyse: *"Deltagerne får mulighet for at præge dagsordnen og konstruere længre redegørelser, og forskeren kan analysere de diskursive mønstre som skabes, når deltagerne bruger bestemte diskursive ressourcer i argumentationen"* (Jørgensen og Phillips, 2006:128). Halvstrukturert

intervjuform kan gi både fleksibilitet og struktur for å fremskaffe et rikt empirisk materiale. Tove Thagaard formulerer det slik:

”På denne måten kan forskeren følge informantens fortelling, men likevel sørge for å få informasjon om de temaene som er fastlagt i utgangspunktet. Fleksibilitet er viktig for å knytte spørsmålene til den enkelte informants forutsetninger. Det er også viktig at intervjueren er åpen for at informanten kan ta opp temaer som intervjueren ikke hadde tenkt på i forkant. Det kvalitative forskningsintervjuet er en samtale mellom forsker og informant som styres av de temaene forskeren ønsker å få informasjon om” (Thagaard, 2006:85).

Temaet i min problemstilling var et tema som de intervjuede kunne ha noen tanker om på forhånd, samtidig som det skapes refleksjoner i intervjusituasjonen som kan produsere ny informasjon. Intervjuet var et møte mellom terapeuter som hadde en samtale om en problemstilling, samtidig som min rolle i denne situasjonen ikke var å være terapeut, men intervjuer. Mine spørsmål, måte å spørre på og kommentarer, bidro sammen med informantens refleksjoner til hva som kom frem i intervjuet. Vi påvirket hverandre gjensidig, slik all samhandling er gjensidig påvirkning. Det var nyttig å ha en form som ga noe struktur på tema, men som samtidig var romslig nok til å skaffe det nødvendige rom for refleksjon og mulighet til lengre redegjørelser. For å øve meg på denne formen og for å prøve ut intervjuguiden gjennomførte jeg et prøveintervju med en kollega før jeg starter opp med de virkelige intervjuene.

Jeg valgte å ta opp intervjuene på lydbånd, fordi jeg da var friere til å lytte uten å tenke på å måtte ta notater. Når jeg valgte å ta opp på lydbånd, fikk jeg også innhentet mer detaljerte beskrivelser fra informantene, jeg fikk med tonefall, pauser og måten jeg selv stilte spørsmål på som jeg ville ha mistet ved notater. Jeg fikk ikke med ansiktsuttrykk og kroppsspråk som jeg ville gjort hvis jeg hadde tatt det opp på video. Jeg valgte allikevel ikke video fordi jeg tenkte at enkelte informanter kunne ha opplevd det som vanskeligere å akseptere enn lydbånd, og jeg mente at lydbåndopptak ville være tilfredsstillende. Jeg kunne valgt å gjøre notater i tillegg til å ta opp på lydbånd. Jeg ville i så fall hatt noe mer materiale med noen egne refleksjoner fra intervjusituasjonen, men jeg valgte dette bort fordi jeg ville følt meg bundet av å skulle notere. Jeg var klar over at jeg risikerte å mistet hele intervjuet dersom det tekniske ikke fungerte, men det gikk heldigvis bra.

Ved utformingen av intervjuguiden satte jeg opp en del spørsmål. De overordnede temaene for meg var; 1) egne forestillinger om parforholdet, 2) forestillinger om hva partene søker i parforholdet på eksistensielt nivå, 3) bevissthet hos partene på hva de søker i parforholdet, 4) kjennetegn ved par som er fastlåst i konflikter og par som evner å løse problemer og 5) parforholdet som utviklingsarena (se vedlegg 3). Til punkt 1 spurte jeg informantene spesielt om deres egne forestillinger om parforhold. Til punkt 2 spurte jeg mer generelt om hva informantene tror at partene (de selv, klienter eller andre) søker i parforholdet på eksistensielt nivå. Jeg valgte disse temaene fordi jeg mente at de kunne gi informasjon om hvilke forventninger parter kan ha til parforhold og belyse faktorer som kan være relevante for at det oppstår fastlåste konflikter.

Utvalg

For å belyse min problemstilling kunne jeg valgt å intervju par. Jeg ville i så fall fått direkte informasjon fra informantens livsverden. Det er to grunner til jeg i stedet valgte å intervju terapeuter. For det første tenkte jeg at terapeuter som har snakket med mange par som har søkt hjelp for utfordringer i parforholdet, med stor sannsynlighet har gjort seg refleksjoner om parforhold og hva som gjør at partene låser seg fast i konflikter. Jeg tenkte at paraterapeuter i tillegg har erfaringer og observasjoner fra egne og andres parforhold fra den private sfære som de kan ha gjort seg refleksjoner over. For det andre var det enklere å rekruttere terapeuter, og det var heller ikke nødvendig å innhente spesielt samtykke fra andre enn de involverte.

Jeg valgte å gjøre fire intervjuer ut fra råd jeg har fått fra andre som har erfaring med slik datainnsamling om hva som anses som overkommelig materiale å analysere innenfor rammene av dette prosjektet. I tillegg gjorde jeg et prøveintervju under utarbeidelse av intervjuguiden. Jeg valgte å intervju terapeuter av begge kjønn for å få med eventuelt ulike kjønnsperspektiv. Jeg tenker at kvinner og menn kan ha ulik forståelse av parforholdet, og at det kan være forskjeller på hva de søker i parforholdet. Dette var også et fokus som jeg ønsket å få belyst gjennom intervjuene som en del av problemstillingen. Jeg valgte imidlertid å ikke avsløre informantens kjønn under presentasjonen av det empiriske materialet av hensyn til anonymisering. Mer om dette under kapitlet om forskningsetiske overveielser.

Jeg er klar over at et så lite utvalg som jeg har intervjuet, på ingen måte kan sies å være representativt for verken terapeuters synspunkter generelt eller si noe generelt om for eksempel ulike kjønnsperspektiver. Et kvalitativt forskningsintervju har som mål å innhente kvalitativ kunnskap, ikke forsøke å kvantifisere (Kvale, 2006). Mitt utvalg representerer to kvinnelige og to mannlige terapeuter og de representerer sine egne synspunkter på min problemstilling, skapt i en intervjusituasjon sammen med meg som intervjuer.

Jeg tenkte også at det kan være en forskjell på hva partene søker i parforholdet i ulike alder. Jeg ønsket også å få dette belyst gjennom intervjuene som en del av problemstillingen, men jeg valgte å ikke ta hensyn til alder i utvalget. Dette av praktiske hensyn, da jeg antok at det kunne være vanskelig å rekruttere i ulike aldersgrupper fra familievernkontor hvor gjennomsnittsalderen på terapeuter er forholdsvis høy. Jeg antok videre at det kunne bli vanskelig å rekruttere terapeuter innenfor den rammen jeg har i dette prosjektet hvis jeg hadde flere utvalgsriterier. I praksis ble det allikevel er god spredning i alder på mine informanter.

Jeg har ikke spesifisert i min problemstilling hvorvidt jeg tenker på heterofile par, homofile par eller begge deler. Jeg har heller ikke spesifisert om jeg tenker på par fra vår egen vestlige kultur eller par med annen etnisk bakgrunn. Spørsmålene i intervjuguiden knytter heller ikke spørsmål til dette. Mitt utgangspunkt har vært hva partene søker i parforholdet uavhengig av seksuell orientering eller etnisk bakgrunn. Ingen av mine informanter brakte inn noen av disse distinksjonene. Jeg er allikevel klar over at det materialet som jeg har fått, er preget av den bakgrunn og kultur som jeg selv og den enkelte informant bærer med oss og er en del av. Jeg har valgt å behandle materialet uten å gå nærmere inn på hvorvidt dette kan gjelde for alle par, eller om det kan være forskjeller ut fra seksuell orientering eller etnisk bakgrunn.

Rekruttering

Jeg tok kontakt med ulike familievernkontorer med forespørsel om å intervju parterapeuter. Jeg valgte noen kontorer som var i nær avstand til mitt utgangspunkt og hvor jeg ikke kjente noen av terapeutene som jobber der. Jeg tenkte at dersom jeg skulle intervjuet terapeuter som jeg kjenner fra tidligere, kunne intervjusituasjonen bli preget av et behov for felles forståelse og det kunne blitt vanskeligere å skille mellom rollene.

Jeg tok først kontakt pr telefon. Min tanke var at jeg skulle presentere mitt prosjekt muntlig for lederne ved kontorene, slik at disse kunne være døråpnere til de aktuelle terapeutene, og at jeg deretter skulle sende en skriftlig presentasjon. Ingen av lederne var imidlertid tilgjengelige på telefon da jeg henvendte meg, og jeg avtalte da med de som tok imot min henvendelse at jeg skulle sende min skriftlige presentasjon direkte. Min plan var at jeg skulle ta telefonkontakt med lederne etter en bestemt frist for tilbakemelding. Da jeg ikke fikk snakket med lederne på forhånd, endret jeg på den skriftelige presentasjonen, slik at den ble stilet til hver enkelt terapeut, med mulighet for å gi direkte tilbakemelding til meg for de som var interessert (se vedlegg 1). Jeg beskrev at jeg ønsket å intervju fire terapeuter, to av hvert kjønn. Dette fikk jeg. Jeg sendte ut informasjonsskriv til informantene med opplysninger om hva slags intervju jeg skulle gjøre, opplysning om min taushetsplikt, deres frivillighet og muligheten til å trekke seg fra prosjektet dersom de skulle ønsket det (se vedlegg 2).

Analys

Jeg valgte å gjennomføre alle intervjuene i rekkefølge og transkribere underveis. Jeg valgte å ikke studere transkripsjonene før alle intervjuene var gjennomført. På denne måten mistet jeg muligheten til å korrigere intervjuguide og fokus etter hvert. Jeg foretok imidlertid en slik korrigering etter prøveintervjuet, og ønsket å møte hver informant med det samme utgangspunkt ifht spørsmål og fokus. Jeg ønsket å være åpen for å utdype det informantene brakte inn uten å føle meg bundet til å ha fokus på eventuelle egne justeringer fra forrige intervju. Jeg transkriberte hvert intervju med spørsmål, svar og eventuelle nonverbale uttrykk (eks. latter, kjapt eller nølende svar o.l). Dette for å få med så mye som mulig av konteksten.

I mitt materiale har jeg uttalelser fra terapeuter som delvis beskriver sine egne forestillinger om parforholdet og delvis beskriver hvordan de forstår sine klienters forestillinger om parforholdet. Begge deler er allikevel ulike aspekter ved hvordan terapeutene forstår og beskriver parforhold. Dersom jeg ville vite noe om hvordan klienter som oppsøker familievernkontorer ser på parforhold, måtte jeg ha intervjuet disse direkte og eventuelt sjekket ut om deres forestillinger samsvarte med det som terapeutene mente. Samtidig som mine informanter beskrev sine forestillinger, var intervjusituasjonen og meg som intervjuer med på å påvirke hva som ble sagt og på hvilken måte det ble beskrevet. Jeg som intervjuer hadde med meg mine egne forestillinger og forforståelser med inn i rommet som bidro til å

forme det som ble skapt i intervjuet. Dersom det hadde vært en annen person med en annen bakgrunn og forforståelse som skulle foretatt intervjuene og gjort analysen, ville resultatet blitt et annet. Thagaard skriver at de oppfatninger som beskrives, utformes i lys av den konteksten som etableres av dem som deltar i samtalen, og at diskursanalyse innebærer å identifisere de kulturelt definerte samtalemønstre som styrer hvordan personen uttrykker seg. Hun sier videre at identifisering av diskurser i en tekst baserer seg på et vekselspill mellom forskerens kunnskap om kulturen og samtalen i teksten (Thagaard, 2006).

Diskursanalysen gir ikke en konkret beskrivelse av fremgangsmåte for analyse. Det kan gjøres på ulike måter, men det er et viktig element at teksten leses og gjenleses for å identifisere temaer, hvordan de beskrives og hva som ikke sies. Jeg leste først gjennom hvert intervju for seg for å danne meg et helhetsinntrykk av hele teksten. Jeg skrev ned noen egne kommentarer etter dette. Deretter gikk jeg gjennom intervjuet igjen og streket under og trakk ut noen temaer og setninger som jeg mente ga informasjon til de variablene som jeg hadde valgt ut i intervjuguiden og temaer som kunne identifisere diskurser. Jeg gjorde dette utvalget ut fra det jeg fortolket som beskrivende fragmenter av terapeutens forståelse av parforholdet knyttet opp mot min problemstilling. Dette skrev jeg ned med mine egne ord i et nytt dokument. For å unngå løseveie sammenhenger som en følge av denne dekontekstualiseringen, gikk jeg tilbake til teksten for å sjekke konteksten. Deretter så jeg gjennom dokumentet og lette etter diskurser, for igjen å gå tilbake til hoveddokumentet for å se hvordan diskursene ble beskrevet. Jeg lot materialet ligge en tid, før jeg igjen tok intervjuene frem og leste gjennom på nytt. Jeg søkte på nytt etter temaer som kunne identifisere diskurser for å se om jeg fant noe mer eller annet enn det jeg hadde sett tidligere. Jeg noterte ned disse temaene og sammenlignet med det jeg hadde skrevet ned tidligere. Jeg så på temaene fra de ulike intervjuene, og laget et sammendrag. Jeg så på om det var ulike diskurser i det samme intervjuet og hvorvidt det var forskjeller eller likheter mellom de diskurser som ble beskrevet i de ulike intervjuene. Jeg søkte også etter ting som ligger implisitt i teksten og som ikke sies.

Arbeidet med analysen ble en kontinuerlig vandring mellom teksten, utdrag av teksten, min egen fortolkning og tilbake til teksten.

Forskningsetiske overveielser /tillatelser

Ved utarbeidelsen av intervjuguiden la jeg vekt på at det ikke skulle være noen spørsmål som inviterte til å gå inn på områder i intervjupersonens liv som kunne åpne opp for vanskelige følelser som ikke kunne ivaretas i en intervjusituasjon. Underveis i intervjuet var jeg varsom med hensyn til dette og fulgte ikke opp slike temaer. Intervjuets målsetting var å få frem intervjupersonens forståelse av hva partene søker i parforholdet, og ikke undersøke intervjupersonens egne opplevelser eller følelser. Jeg la vekt på at spørsmålene skulle være mest mulig åpne og ikke ledende.

Jeg hadde tenkt å ta kontakt med lederne for familievernkantorene for å få samtykke til å snakke med terapeuter ved kontoret og til at de bruker arbeidstiden sin på dette. Da jeg ikke kom i kontakt med lederne, ble det allikevel sendt en skriftlig forespørsel som jeg antar gikk via lederne. Jeg sendte et informasjonskriv til hver enkelt deltaker med informasjon om prosjektets målsetting og plan, om at de deltar frivillig og gjorde oppmerksom på at de har mulighet til å trekke seg underveis dersom de ønsket uten å måtte oppgi noen årsak eller forklaring. I oppstarten av hvert intervju gjentok jeg denne informasjonen og innhentet informert samtykke.

I følge Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) var det ikke nødvendig å melde prosjektet til datatilsynet da jeg ikke registrerte opplysninger om navn, arbeidssted eller andre ting som kunne identifisere de som deltok. Lydbånd som jeg brukte til opptak ble slettet når oppgaven var ferdig. Transkriberingen var anonym og inneholdt ikke opplysninger som kunne identifisere intervjupersonene. Min fremgangsmåte for valg av intervjupersoner kunne avsløre deres identitet for lederne og eventuelt andre ved kontoret. I følge NSD var det tilstrekkelig anonymisering at jeg ikke gir opplysninger i oppgaveteksten som kan identifisere intervjupersonene. For å styrke intervjupersonenes anonymitet har jeg valgt å gi de fiktive navn på tvers av kjønn. Dette innebærer at utsagn slik de står i oppgaven ikke kan tolkes ut fra et kjønnsperspektiv. Jeg har tidligere begrunnet valget av informanter med at jeg ønsket å ha med begge kjønn for å få en balanse på en eventuell ulikhet i kjønnsperspektiv. Jeg mener at dette utvalgsriteriet har sikret en slik balanse uavhengig av hvorvidt informantene presenteres med rett kjønn. Når jeg har valgt å krysskoble navn og kjønn i presentasjonen av materialet, har jeg utelukket muligheten til å forstå og kommentere utsagn ut fra en kjønnskontekst og til å foreta sammenligninger mellom utsagn av ulike kjønn. Jeg valgte

allikevel å gjøre det på denne måten fordi jeg har såpass få informanter og mener at det ville gi en viss mulighet til identifisering for de som kjente til intervjusituasjonen dersom jeg hadde brukt informantenes rette kjønn i oppgaven. Jeg har derfor valgt å gå lengre enn NSDs krav for å ivareta mine informanters anonymitet. Når det gjelder kjønnsperspektivet i analysen har jeg valgt å ta med en del historiske beskrivelser av hvordan den romantiske diskursen om kjærlighet ble koblet sammen med det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret og resultat fra en studie som omhandler unge kvinner og menns forhold til følelser og fornuft i parforholdet (Thagaard, 2005). Jeg kommer mer tilbake til kjønn og kjønnsnøytralitet under teorikapittelet senere i oppgaven.

Jeg har videre valgt å omskrive noen sitater ved å ta bort sensitive opplysninger som kunne gitt grunnlag for å avsløre identitet. Omskrivingen er gjort på en slik måte at det som siteres samsvarer med det som ble uttalt av informantene. For å illustrere dette vil jeg gi et eksempel; En informant kan gi følgende uttalelse: ”Jeg var utsatt for en bilulykke i fjor sommer og det har gitt meg et helt nytt perspektiv på livet.” Dersom jeg ønsket å gjengi dette sitatet i oppgaven, kunne jeg valgt å omskrive det slik: ”Jeg har snakket med folk som har vært utsatt for en dramatisk ulykke og som har opplevd at en slik hendelse ga et helt nytt perspektiv på livet”. I det første sitatet avslører informanten noe om forhold i sitt personlige liv som kan oppleves som sensitiv informasjon som kan gi grunnlag for å avsløre identitet i et lite miljø. I det andre sitatet er innholdet i uttalelsen bevart, samtidig som det er omskrevet på en slik måte at det ikke lenger viser til forhold i informantens personlige liv, men kan forstås som mer generelle informasjon. Der jeg har gjort en slik omskriving, har jeg gjort oppmerksom på dette i teksten.

Min posisjon som intervjuer i forhold til informantene, var at vi var to kollegaer som satt i samtale på et kontor om problemstillinger som var kjent fra egen jobbhverdag for begge. Selv om vi i intervjusituasjonen hadde ulike roller, var min opplevelse at vi begge var i en kjent situasjon. Intervjuene ble foretatt på informantens arbeidssted, noe som jeg mener bidro til at det ble en trygg atmosfære å bli intervjuet i. Jeg forsøkte å legge vekt på å være vennlig og imøtekommende overfor intervjupersonen i intervjusituasjonen og skape en god atmosfære til en åpen samtale. Jeg bestrebet meg på å være åpen i møte med intervjupersonene og lytte til deres forståelse uten å tolke det ut fra min egen forforståelse. Jeg var også ved analyse av intervjuene oppmerksom på at min forforståelse ikke skulle styre hva jeg så i materialet.

3. Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere ulike teoretiske perspektiver som legger grunnlaget for analysen. Jeg vil starte med å gi et teoretisk perspektiv på parforhold. Deretter vil jeg gjøre rede for begrepene kjærlighet og eksistens som jeg anser som sentrale i min problemstilling. Videre vil jeg gi et teoretisk perspektiv på selvutvikling ut fra en dialektisk relasjonsforståelse som jeg finner relevant til å belyse samspillet i parforhold. Til slutt vil jeg si noe om makt og kjønn. Da det finnes lite teori om parforholdet belyst fra et systemisk familieterapeutisk perspektiv, har jeg hentet min teoretiske referanseramme fra beslektede fag som sosiologi, filosofi og psykologi.

Parforhold

Jeg har valgt sosiologen Anthony Giddens arbeid som et teoretisk perspektiv til å belyse parforhold i denne oppgaven. I Giddens arbeid finner jeg beskrivelser av ulike diskurser om parforholdet som jeg finner relevant å bruke som referanse for å analysere mitt innsamlede materiale. Giddens beskriver forestillingen om den romantiske kjærligheten, med-avhengighet og ”det rene forhold” som han kaller konfluerende eller likeverdig kjærlighet (Giddens, 1994). Det jeg finner spesielt interessant med Giddens arbeid, er at han setter de ulike forestillingene inn i en historisk forståelsesramme. Dette samsvarer med den sosialkonstruktivistiske forståelsen av at diskurser oppstår og formes i en historisk og kulturell kontekst. Det finnes imidlertid ikke bare en diskurs om gangen, men flere diskurser som kan overlappe hverandre eller stå imot hverandre. Når mennesker søker sammen i par, har de en forventning om hvordan dette parforholdet skal bli, og hver enkelts forventning er preget i ulik grad av en eller flere diskurser. Det som kjennetegner diskurser er at det er ”tatt for gitt” kunnskap som er retningsgivende for den enkeltes adferd. Slik blir de ulike forventningene viktige faktorer som har betydning for det samspillet som skjer mellom partene. Jeg finner det derfor nyttig å søke å identifisere hvilke diskurser om parforhold som kommer frem i møtet med mine informanter.

Schaanning peker på filosofen Michel Foucault som var opptatt av at de rådende diskurser i samfunnet hviler på et sett maktstrategier. Når det gjelder parforhold, skiller han mellom ekteskaps-/slektsparadigmet og seksualitetsparadigmet. Ekteskaps-/slektsparadigmet bygger dels på forholdet mellom mann og hustru, dels på forholdet mellom slekten som de kommer fra og som de opprettholder ved å få egne barn. Dette paradigmet er regulert av et sett med

regler over hva som er tillatt, hva som ikke er det og hvilke plikter partene har overfor hverandre. Det sentrale i dette paradigmet, er å videreføre slekt og eiendom. Seksualitetsparadigmets sentrale elementer er kropp, følelser og atferd. Her dreier konsentrasjonen seg om kjærlighet, hud, kontakt og intensivering av følelser. De fastlagte plikter avløses av kontroll og normalisering av atferd. Foucault mente at seksualitetsparadigmet var det nye som etter hvert ble mer gjeldende, samtidig som ekteskaps-/ slektsparadigmet fortsatt eksisterer (Schaanning, 2000). Disse to diskursene om parforholdet kan sies å representere fornuft og følelser som settes i en historisk kontekst, samtidig som de overlapper hverandre. Sosiologen Tove Thaaard har gjort en studie på forekomsten av fornuft og følelser i partnervalg hos unge par i dag. Hun konkluderer med at begge deler er forholdsvis likt representert (Thaaard, 2005). Jeg vil komme tilbake til hennes funn i den delen av oppgaven som omhandler presentasjon og drøfting.

Diskursen om den romantiske kjærligheten kjenner vi igjen fra skjønnlitteratur og filmer. Den romantiske kjærligheten er forestillingen om den ene rette og evig kjærlighet. Den dramatiske versjonen finner vi i Shakespeares roman om Romeo og Julie, som den klassiske historien om to som møter hverandre, blir lidenskapelig forelsket og går i døden sammen når de ikke kan leve sammen i livet (Shakespeare, 2002). Platon (1999) beskriver i sitt Symposium en myte om menneskene som var like på begge sider, og var så mektige at de utfordret gudene. Av den grunn ble de delt i to av gudene, og siden den dagen har menneskene vært på leting etter sin andre halvdel. Denne myten hører med til det første vi er kjent med som legger grunn for den romantiske forestillingen om parforholdet. Når mennesket har funnet sin andre halvdel, den rette, blir man hel og kan leve livet videre som et helt menneske.

Idealene om den romantiske kjærligheten og kjernefamilien som samfunnets grunnvoll ble rådende i borgerskapet på slutten av 1800-tallet. Den industrielle revolusjon skapte kjønnsfordelte oppgaver i familien, kvinnen skulle være hjemme og ta seg av barn og hjem og fikk dermed ansvar for de emosjonelle og åndelige egenskapene, mens mannen skulle arbeide ute for å tjene penger til familiens livsopphold. Han fikk ansvar for vitalitet, energi og det rasjonelle. Den romantiske kjærligheten la vekt på monogamiet, selvrealisering og frihet gjennom en åndelig forening med en utvalgt andre (Hellesund, 2003).

Giddens beskriver i sin bok "Intimitetens forandring" (1994) den romantiske kjærligheten som jakten på en partner som kan bidra til å utfylle ens egen selvidentitet. Med selvidentitet menes

ens egen opplevelse av seg selv. Den romantiske kjærligheten forbindes med stor lidenskap og sterke emosjoner. Det er en fortelling om ”galskap for to” som trekkes ut av den sosiale sammenhengen. Det handler om frihet og selvrealisering som bryter med historiens forestilling om ansvar og plikt for det utvidede fellesskapet. Diskursen om den romantiske kjærligheten er kompletterende, dvs. at den legger vekt på at det er to ulike parter som utgjør en helhet når de kommer sammen. Slik dyrkes det feminine og det maskuline som motpoler som tiltrekkes av hverandre. Giddens viser til at den romantiske kjærligheten har en alvorlig skjevhet ifht makt, og peker på at for mange kvinner har drømmen om romantisk kjærlighet ført til at de har underkastet seg autoritære og endog tyranniske menn (Giddens, 1994). Diskursen om den romantiske kjærligheten finner vi igjen i ordtaket om at motsetninger tiltrekker hverandre. Mange par erfarer at de samme motsetningene som var tiltrekkende i starten, kan skape store utfordringer senere i parforholdet.

Etter hvert som samfunnet har fått mer fokus på likestilling mellom kjønnene og det har blitt vanlig at både kvinner og menn er ute i jobb, har parets ytre betingelser endret seg. Det er allikevel grunn til å stille spørsmål ved om parets indre liv har endret seg tilsvarende. Den tradisjonelle arbeidsdelingen hvor kvinnen har ansvar for hjemmet er fortsatt gjeldende i store grupper av befolkningen og kilde til konflikt i mange parforhold (Syltevik, 2005). Endrede samfunnsforhold bidrar til at diskurser påvirkes og endres, og vice versa, men de endres ikke nødvendigvis i takt.

Ut fra Giddens perspektiv, har samfunnets utvikling og endringer i kjønnsrollemønstre beveget det moderne paret mot et konfluerende kjærlighetsforhold som er mer preget av likestilling og demokrati. Giddens beskriver den romantiske kjærlighet som jakten på den ”eneste ene for tid og evighet”, mens den konfluerende kjærligheten beskrives som jakten på ”det rene forhold”. Konfluerende kjærlighet beskrives som en aktiv, betinget kjærlighet. Konfluerende kjærlighet forutsetter mer likevekt i å gi og ta følelsemessig og utvikler seg i takt med intimitetens utvikling, dvs. partenes innstilthet på å være sårbare overfor hverandre. Det som holder ”det rene forholdet” sammen, er en aksept fra begge parter om at forholdet varer ”inntil videre” så lenge begge parter får nok ut av forholdet til å ha et ønske om å fortsette. Den konfluerende kjærlighet forutsetter en modell av ”det rene forhold” hvor det er sentralt å kjenne den andres karaktertrekk og hvor integritet spiller en avgjørende rolle. Det handler om å ta sjansen på å stole på at den andre er tilstede for en selv og handler med integritet på en slik måte at man våger å være åpen om hvem man er selv i møte med den

andre. Det rene forhold forutsetter to autonome parter (Giddens, 1994)). All form for intimitet oppstår som et resultat av kommunikasjon, og det blir derfor sentralt å ha gode verktøy for å gjennomføre kommunikasjon som et ledd i å utvikle intimitet (Sørensen og Træen, 2004).

Giddens hevder at den romantiske kjærlighet til dels har støttet opp under det han ser på som menns tilbøyelighet til å maskere sin følelsesmessige avhengighet og fortrenge ønsket og evnen til å bli gjort sårbar, da romantikkens bilde av den tiltrekkende mannen har vært at han er kald og utilnærmelig.

”Men her misforstod mændene en nøgletendens i modernitetens udviklingsbane. For mænd søgte selvidentiteten i deres arbejde, og de forsto ikke, her bør vi alltis tilføje: i det store og hele – at selvets refleksive prosjekt indebærer en følelsesmæssig rekonstruktion af fortiden for at projicere en sammenhængende fortælling ud imot fremtiden. Deres ubevidste følelsesmæssige tillid til kvinderne selv, og jakten på selvidentitet blev skjult bak denne ikke erkendte afhængighed.” (Giddens, 1994: 65/66)

Giddens peker på en utvikling som han mener bidro til at menn kamuflerte sin følelsesmessige sårbarhet og samtidig skapte en avhengighet til kvinnen. Han mener at anerkjennelsen av mannens følelsesmessige sårbarhet er mer tydelig tilstede i det konfluerende kjærlighetsbildet (Giddens, 1994). Kvinnenes kamp for lik rett til lønnet arbeid har preget forholdet mellom kjønnene og det indre livet i familien og parforholdet når det gjelder praktisk karakter. Den mer følelsesmessige utviklingen /likestillingen mellom kjønnene har hengt mer etter og kan identifiseres i dag i menns kamp for lik rett for omsorg til egne barn. Dette kommer særlig til uttrykk ved samlivsbrudd.

Giddens innfører også begrepet medavhengighet i parforhold. En medavhengig person oppfattes som en person med en uutviklet eller ukjent kjerneidentitet, som opprettholder en falsk identitet som er avhengig av ytre kilder. Et menneske som er medavhengig søker å finne bekreftelse på egen identitet gjennom partnerens behov og handlinger. Deres selv søker å smelte sammen med partneren fordi avhengigheten er en primær kilde til eksistensiell trygghet. En medavhengig person kan ikke være en del av et ”rent forhold” fordi det forutsetter en kontakt med sitt eget selv som en medavhengig person ikke har. Vi mennesker

er heldigvis i stadig utvikling, og også en medavhengig person kan utvikle sitt kjennskap til eget selv og utvikle selvstendighet og lære å handle med integritet (ibid).

Giddens beskriver den romantiske kjærligheten som en forestilling som ikke lenger passer på moderne parforhold. Han hevder at den konfluerende kjærligheten er mer i samsvar med samfunnets og individenes utvikling i dag. Han beskriver utviklingen av disse forestillingene ut fra en historisk og kulturell kontekst, samtidig som han synes å hevde at parforholdet i dag er mer løsrevet fra sosial og kulturell påvirkning og har mer fokus på det individuelle perspektivet og samhandlingen mellom de to partene (ibid). Dette er en utvikling som vi ser også i samfunnet for øvrig, at fokus blir mer individorientert .

Kjærlighet

Jeg har valgt å bruke den tyske psykoanalytiker og filosof, Erich Fromms beskrivelse av kjærligheten som en del av referanserammen for denne oppgaven. Det innebærer en oppfatning av parforholdet forstått som realisering av et kjærlighetsprosjekt. Fromm beskriver kjærligheten som en kunst som krever innsikt og innsats. Han mener at man må lære seg kunsten å elske på samme måte som man lærer seg å skape all annen form for kunst; med disiplin, konsentrasjon og tålmodighet. Han mener at folk flest oppfatter kjærligheten først og fremst som et spørsmål om å bli elsket og ikke om å elske. Han hevder at fremveksten av den romantiske kjærligheten har økt kjærlighetsobjektets betydning på bekostning av kjærlighetsfunksjonen (Fromm, 1985). Jeg finner dette perspektivet relevant for analysen fordi det kaster et litt annet lys over begrepet kjærlighet enn det som ofte formidles i dagens samfunn hvor fokus er å finne kjærligheten snarere enn å skape den. Som jeg etter hvert vil vise, kan dette perspektivet kobles sammen med de diskurser som jeg presenterer.

Fromm viser til at å smelte sammen med andre mennesker representerer menneskenaturens dypeste behov og er den kraft som holder menneskeheten sammen. I tillegg til dette universelle, dype behov for forening, peker han på at det også eksisterer et mer spesifikt biologisk behov, begjæret etter en forening av den mannlige og den kvinnelige pol. Han understreker imidlertid at polariteten mellom det mannlige og det kvinnelige prinsipp eksisterer også innen hver mann og hver kvinne, og at en indre forening av denne polaritet er grunnlaget for all skapende virksomhet og en forutsetning for et skapende forhold mellom menneskene (ibid). Tiltrekningen mellom en maskulin og en feminin pol, er elementer som vi kjenner igjen fra diskursen om den romantiske kjærligheten. Denne diskursen fester de to

poler eller prinsipp til hvert sitt kjønn og forutsetter en komplettering ved at de to kjønn finner sammen, mens Fromm i tillegg flytter denne polariteten til hvert enkelt individ. Ved å tenke denne polariteten i hvert individ, legger man til rette for en dynamikk med mulighet for utvikling både inni og mellom individene.

I videste betydning kan kjærlighetens vesen primært sies å bestå av å gi, ikke å ta. Det handler om å skape kjærlighet. Fromm lager en distinksjon mellom mors- og farskjærlighet, og viser til to motsetninger som begge er en nødvendig del av den modne kjærligheten.

Morskjærlighet er ubetinget og passiv. Hun elsker barnet uavhengig av hva det gjør, kun fordi det er, og barnet er passiv mottager. Denne kjærligheten kan man imidlertid ikke oppnå ved egen innsats. Farskjærlighet er en betinget kjærlighet som oppnås ved å fylle hans forventninger. Denne kjærligheten kan man oppnå ved å arbeide for den. Fromm hevder at menneskets utvikling går fra morskjærlighet til farskjærlighet og videre til en syntese mellom disse to, og slik legges grunnlaget for mental helse og modenhet. Det modne mennesket elsker både med sin moderlige og sin faderlige samvittighet, til tross for det faktum at de synes å motsi hverandre. Infantil eller umoden kjærlighet følger dette prinsipp: «Jeg elsker fordi jeg blir elsket» eller «Jeg elsker deg fordi jeg trenger deg». Moden kjærlighet følger dette prinsipp: «Jeg blir elsket fordi jeg elsker» eller «Jeg trenger deg fordi jeg elsker deg». Erotisk kjærlighet består av en individuell tiltrekning mellom to bestemte personer som er enestående for de to, samtidig som erotisk kjærlighet kan sies å være en viljessak. Ikke verken eller, men både og. Å være i stand til å elske en annen, innebærer en respekt for egen integritet, individualitet og kjærlighet til og forståelse av seg selv. Sann kjærlighet er uttrykk for en holdning som omfatter omsorg, respekt, ansvar og forståelse. Kjærlighet er en aktivitet. Hvis jeg elsker, viser jeg stadig aktiv omsorg for den elskede. Å elske betyr å utlevere seg selv uten garantier, å hengi seg selv fullstendig i håp om at vår kjærlighet vil vekke gjensidighet hos den elskede (Fromm, 1985).

Eksistens

Med begrepet eksistens forstår jeg det som er grunnleggende for menneskets måte å være på. Når jeg i intervjuene spør om hva partene søker i parforholdet på eksistensielt nivå, mener jeg å etterspørre på hvilken måte parforholdets konstruksjon berører det som er grunnleggende for menneskets måte å være på, dets eksistens. Buber hevder at menneskets måte å være på konstitueres i *forholdet*, i møtet mellom et ”jeg” og et ”du” (Buber, 2003). Eksistensfilosofer viser til at den menneskelige eksistens er en frihet i en situasjon, det vil si i verden. I kraft av

sin eksistens forholder mennesket seg til seg selv, til sine muligheter og til verden (Filosofileksikon, 1996). Det jeg finner interessant i denne sammenhengen er hvordan mennesket forholder seg til seg selv og sine muligheter i parforholdet og hvordan det skaper sin virkelighet. Frihet og valg er sentrale begreper i eksistensfilosofien. Friheten innebærer at fremtiden ikke er gitt, men er åpen for ulike muligheter. Valg innebærer at vi må møte de ulike mulighetene ved å gjøre valg. Øverenget hevder at det at vi gir mening til våre liv, er menneskets verdighet og frihet (Øverenget, 2003).

Schibbye peker på at det å eksistere betyr å bli synlig for seg selv, bli kjent med det spesielle individet som er meg. I eksistensfilosofien er det et viktig poeng at eksistensen kommer før essensen, altså at vi erkjenner at vi er før vi har fokus på hvem vi er. Hvem vi er, henspiller mer på vår natur som noe som er gitt eller styres utenfra. Vår eksistens blir vi kjent med via våre sanser som kommer innenfra, det må oppleves og kan vanskelig tenkes. Dette står i motsetning til et deterministisk menneskesyn hvor vår essens forstås som styrt utenfra. Eksistensielt orienterte terapeuter forstår angst, depresjon, mistenksomhet og sjalusi som symptomer på at vi styres utenfra og forsøker å flykte fra vår eksistens, dvs. vårt egentlige, opprinnelige selv. Sansninger fra dypet i oss selv, gir oss mulighet til selvrefleksivitet og autensitet, og frihet fra ytre konvensjoner. Dersom vi lar oss styre av det ytre, overlater vi til andre å bestemme hvem vi er og vi blir avhengig av deres definering og bifall. I eksistensfilosofien kalles dette uopprinnelige forhold (Schibbye, 2004). I denne beskrivelsen finner jeg en parallell til Giddens beskrivelse av det med-avhengige forhold. Dette er forhold hvor partene i liten grad opplever egen autonomi, men en stor grad av avhengighet.

Selvtutvikling

Jeg har valgt psykolog Anne- Lise Løvlie Schibbye sitt arbeid for å belyse selvtutvikling som en faktor i partenes søken i parforholdet og det samspillet som skapes. Schibbye bygger på utviklingspsykologisk teori (Stern) og eksistensfilosofisk teori. Hun bruker begrepet dialektisk relasjonsforståelse. I dette ligger en forståelse av at selvet utvikles eller feilutvikles i dialog med andre. For å forstå individet må fokus rettes mot sammenhenger og relasjoner. I dialektikken ligger at årsakssammenhenger er sirkulære, dvs at de påvirkes gjensidig.

Schibbye har sitt filosofiske perspektiv fra eksistensfilosofien og filosofer som Kierkegaard, Heidegger og Hegel som hun underbygger den dialektiske relasjonsforståelsen med. Hegel hevder at en persons bevissthet blir til i eller via den andres bevissthet. Man utvikler sin

bevissthet ved å gjenkjenne seg selv i den andre og ta seg selv tilbake som forandret. Denne bevissthetsutviklingen er en gjensidig prosess hvor begge parter forandres gjennom samspillet. Hegel mente at vi er avhengig av den andre for å bli selvstendig, men at dette er en kamp hvor vi søker den andres anerkjennelse uten å ville anerkjenne den andre tilbake (Schibbye, 2004). Ut fra en slik forståelse, vil partenes søken i parforholdet være en gjensidig søken etter selvstendighet og anerkjennelse.

Schibbye bygger videre den dialektiske relasjonsforståelse på psykologiske teorier om tidlig utvikling av det relasjonelle selvet og tilknytning/ selvavgrensing. Hun bruker begrepet ”det relasjonelle selv” som skal forstås som relasjonelle prosesser som går i to retninger; innover i selvet og utover i relasjonen. Det relasjonelle selvet utvikles tidlig i barndommen i samspill med de nære omsorgspersoner, og henger nært sammen med hvordan det senere er utformet hos den voksne. Om vi får en trygg eller utrygg tilknytning til de nære omsorgspersoner er avgjørende for i hvilken grad vi lærer å avgrense oss fra andre. Disse mønstrene som vi lærer i tidlig barndom bærer vi med oss også som voksne. Schibbye hevder at vi til dels velger en partner som har det vi trenger for å kunne spille ut samspillsmønster fra barndommen, og dels en partner som kan gi oss mulighet for å overkomme stengsler og utvikle oss som individer. Hun sier at når det blir smerte i forholdet, kan det ofte henge sammen med at partene opplever eller behandler hverandre som objekter og ikke som subjekter (Schibbye, 2004). Jeg ser en kobling fra Giddens beskrivelse av det rene forhold til Schibbyes beskrivelse av det relasjonelle selvets utvikling av tilknytning og selvavgrensing. Dersom man i tidlige samspill i barndommen ikke har lyktes i å finne en god balanse mellom disse to polene, vil man ha en større utfordring med å lyktes i å etablere det Giddens kaller det rene forhold.

Familieterapifeltet har hovedsakelig hatt fokus på det systemiske aspektet, det som skjer mellom individene i et system. Først ble systemet definert som familien, senere omfattet det også terapeuten i terapisituasjonen. Den systemiske retningen har i liten grad vært opptatt av individets indre liv. Det kan forklares med at denne retningen oppsto som en protest mot tradisjonell psykoanalytisk tenkning hvor fokus var kun klientens indre liv. Det finnes imidlertid noen eksempler i den senere tid på at det systemiske perspektivet ses sammen med et utviklingspsykologisk perspektiv. Johnsen, Sundet og Torsteinsson er et slikt eksempel hvor de gjennom sin bok ”Samspill og selvopplevelse” gjør en kobling mellom systemisk tenkning og Daniel Sterns utviklingspsykologiske perspektiv (Johnsen, Sundet og Torsteinsson, 2000). Schibbyes dialektiske forståelse samsvarer med sosialkonstruktivistisk

teori i forståelsen av at individet konstruerer sitt selv og sin sosiale virkelighet, men hun inkluderer i sin forståelse en dybdepsykologisk dimensjon som sosialkonstruktivistisk teori ikke innehar. Jeg har savnet denne dimensjonen i det familierapeutiske feltet og deler Sundets (2000) oppfatning av at det ikke trenger å være enten eller, men like gjerne kan være både og. Det jeg liker spesielt godt med Schibbyes forståelsesmodell er at hun tar med begge disse aspektene og presenterer en utvidet helhet. I tillegg synes jeg at hennes forståelsesmodell gir en god referanseramme til temaet for mitt prosjekt fordi hun henter kunnskap både fra filosofien og psykologien til å belyse parforholdet og slik favner flere perspektiver og skaper en større helhet.

Makt og kjønn

Det er nærliggende å tenke at konflikter i parforhold kan ha elementer av kamp om makt. Makt handler om muligheten til å påvirke en annens handling og forutsetter et avhengighetsforhold¹. Man må ha kontroll på noe som en annen gjerne vil ha for å ha makt (Bjartveit og Kjærstad, 1996). I et parforhold er det mange elementer som skaper avhengighet; økonomi, kjærlighet, tid og muligheter. Derfor er makt en viktig faktor i parforhold. Den som har makt til å definere virkeligheten, hva som betraktes som sant, har samtidig makt til å skape avhengighetsforhold fordi dette bestemmes av virkelighetsbeskrivelsen. Enhver konflikt blir derfor en kamp om konstruksjoner av virkeligheten (ibid). Ut fra dette perspektivet kan fastlåste parkonflikter forstås som en kamp hvor partene har kjørt seg fast i en uenighet om hvilke konstruksjon av virkeligheten som skal ha gyldighet.

Makt knyttes ofte til kjønn, fordi kjønn ofte forbindes med at de representerer ulike posisjoner når det gjelder privilegier, handlingsrom og maktbruk (Lorentzen og Mühleisen, 2006). I denne oppgaven har jeg valgt å ikke drøfte de ulike implikasjoner som kjønn eller ulike maktforhold kan ha for konflikter i parforholdet. Det kunne vært en oppgave i seg selv. Derimot velger jeg å se noe på hvordan kjønn virker på forestillinger som kan ligge bakenfor konflikter. Det betyr imidlertid ikke at jeg ikke anerkjenner at disse faktorene har betydning for det dynamiske samspillet i et parforhold, men mitt fokus her er primært rettet mot mennesket uten kategoriene kjønn, på tross av at kjønn har en sentral rolle i forestillingen om den romantiske kjærligheten og derfor nevnes i flere sammenhenger i denne oppgaven. Jeg er klar over at mange av våre konstruksjoner knytter praksis til kjønn, men jeg ser det allikevel

---

¹ Makt kan også forstås som mulighet til å bestemme over seg selv.

som et poeng i denne oppgaven å ikke underbygge disse. Kjønnsforskere peker på at det er en tendens til en nøytralisering av kjønnsforskjeller i vårt samfunn. De hevder at moderne, vestlige samfunn som har likebehandling av kjønn som en målsetting, i større grad har fokus på mennesket som rollebærere, borgere, forbrukere etc. enn som kvinner og menn. Sosiale endringer har ført til gradvis oppløsning av komplementære rollefordelinger mellom kjønnene. Blant annet har lov om utvidede permisjonsrettigheter for fedre bidratt til en kjønnsnøytralisering av foreldre- og omsorgsrollen (Lorentzen og Mühleisen, 2006). Dette samsvarer med hva Giddens (1994) hevder. Han peker på at denne utviklingen har ført til en endring i parforholdet, og fremstiller forestillingen om den konfluerende kjærligheten som kjønnsnøytral. Han hevder at det ikke lenger er gjensidig avhengighet som binder paret sammen, men en mer symmetrisk relasjon som er basert på likestilhet og demokrati. Ikke alle kjønnsforskere vil være enig i at denne utviklingen fører til kjønnsnøytrale roller. På tross av at de fleste vil være enige i at det er en endring i retning av mer likestilte kjønnsroller i vestlige samfunn, vil mange allikevel hevde at nye praksiser reproducerer forskjeller mellom kjønnene (Røthing og Aarseth, 2006).

Makt og kjønn er det siste avsnittet i dette kapitlet hvor jeg har presentert min teoretiske referanseramme for denne oppgaven. Jeg vil bruke de ulike perspektivene til å drøfte det som legges frem av mitt empiriske materiale i de to neste kapitlene, samt i kapittel 6 hvor jeg drøfter ulike dikotomier om parforholdet.

4. Følelser og fornuft i en travel hverdag

Dette er det første av to kapitler hvor jeg presenterer mitt empiriske materiale, drøfter ulike diskurser om parforholdet og ser på hvordan disse kan belyse fastlåste konflikter. Jeg har satt opp fem ulike diskurser om parforholdet forstått som realisering av ulike kjærlighetsprosjekt; 1) Kjærlighet som jakten på den ene rette (romantisk) 2) Kjærlighet som jakten på det rette forholdet (konfluerende) 3) Kjærlighet som selvutvikling (dialektisk) 4) Kjærlighet som kunstart 5) Kjærlighet som overlevelse. I dette kapitlet går jeg nærmere inn på begreper som tilhører diskursen om kjærlighet som jakten på den ene rette, som forelskelse, romantikk og evig troskap. I kontrast til dette, presenteres det diskurser om parforhold som kunstart (arbeid) og overlevelse, som trer frem i samtale gjennom temaer som foreldreskap og en travel hverdag med mange og ulike forventninger fra samfunnet. I neste kapittel vil jeg se nærmere på parforholdet som fellesskap knyttet opp til diskurser om kjærlighet som jakten på det rette forholdet og som selvutvikling. Alle mine informanter hadde elementer av forestillingen om den romantiske kjærligheten i sin fremstilling, men de vektla dette i ulik grad. Forestillingen om den romantiske kjærligheten ble knyttet opp mot følelser og lengsler, mens fornuftens stemme i møte med en travel hverdag knytter an til en diskurs om parforholdet som arbeid. Jeg minner om at informantenes navn er krysskoblet ifht kjønn og at sitater derfor ikke kan tolkes ut fra et kjønnsperspektiv.

Den altoppslukende forelskelsen

Forelskelse er inngangen til parforholdet i den romantiske forestillingen. Giddens skriver at romantisk kjærlighet ofte forbindes med spontan tiltrekning, forelskelse og ”kjærlighet ved først blikk”. Det er en intuitiv forståelse av at den andre innehar noen egenskaper som kan komplettere ens liv (Giddens, 1994). Myten om Amor som skyter sine piler og slik rammer menneskene med plutselig kjærlighet, er en kjent forestilling fra gresk mytologi som er levende også i vårt samfunn. Alle mine informanter snakket om forelskelsen som inngang til parforholdet. Arild beskriver forelskelsen som en spenning man dras mot fordi den andre er forskjellig. Han gir imidlertid uttrykk for at det ikke er uproblematisk å gi seg hen til forelskelsen fordi man overser det som kunne gi oss varsler om å være mer forsiktig. Sitatet nedenfor er omskrevet av meg jfr s. 11.

”Mitt eget romantiske syn er at jeg er uforbederlig romantiker. Jeg drømmer om, og har i hele mitt voksne liv drømt om hvordan det skulle bli. Det har aldri blitt helt sånn.

Jeg tror nok at mange har et romantisk syn når man starter et parforhold. Dette med å være kjærester og spesielle kjærester hele tiden. Den første tiden, den med røde roser tiden, er som en slags "galskapens tid" hvor vi mister bakkekontakten og ikke er helt realistiske. Vi ser ikke humpene, grøftene og minene i den første tiden". (Arild, s. 3)

Her snakker Arild om den romantiske drømmen samtidig som han gir uttrykk for at den ikke er helt realistisk. Han beskriver seg selv som en uforbederlig romantiker. Valg av ordet uforbederlig kan forstås som en lidelse som man ønsker å bli kvitt, men som viser seg vanskelig å ta knekken på. Dette peker mot at det ikke er akseptert i vår kultur at man beholder en romantisk forestilling om parforholdet etter at man har skaffet seg noe mer livserfaring, at denne forestillingen ses på som naiv og forbeholdt de unge og uerfarne. Flere av mine informanter sier noe som kan forstås i den samme retningen. Han sier videre at han har drømt hele sitt voksne liv om noe som aldri har blitt. På tross av en antagelse om at det ikke er helt akseptert i samfunnet, har han altså valgt å holde fast på en drøm. At han har drømt om noe som ikke har blitt, kan bety at han nå har gitt opp drømmen som noe som kunne vært realisert, men også at han fortsatt bærer på et håp om noe som en gang kan bli. I siste delen av sitatet beskriver han at vi fanges i en salgs galskap den første tiden hvor vi "mister forstanden" og forledes til å tro at vi kan fortsette å være spesielle kjærester hele tiden. Inngangen til parforholdet beskrives som en galskap man blir fanget i, som kan medføre en livslang lidelse som hindrer oss i å bruke fornuften når det gjelder synet på parforholdet. Følelser blir knyttet til "galskap" og blir potensielt farlige fordi de hindrer oss i å bruke fornuften. Han beskriver en konflikt mellom følelsene som trekker i retning av drømmen om å være spesielle kjærester hele tiden og fornuften som fordrer at man skal være realistisk. Den romantiske kjærligheten knyttes ofte til følelsene og kan ut fra et psykologisk perspektiv forstås som en drøm om et symbiotisk forhold, et ønske om å smelte sammen med den andre og bli ett.

Schibbye beskriver forelskelsen som en symbiotisk opplevelse, i den forstand at selvavgrensning og refleksivitet svekkes og at man blander egne opplevelser med den andres. Hun beskriver dette som en midlertidig svekkelse av egne grenser som samtidig gir mulighet for en tilgang til seg selv gjennom at man er åpen for den andre, som kan være overskridende og skape endring. Gjennom at de to åpner seg for hverandre oppfylles den ønskede intimitet og nærhet. Etter hvert som den intense lidenskapen endrer seg, er partenes utfordring å gjenvinne egne grenser og refleksivitet og se den andre tydeligere, og å tåle det man ser ved

den andre som ikke bare er positivt. Hvis dette lykkes, har man skapt mulighet for at forelskelsen kan føre til et godt og varig samspill (Schibbye, 2004). Denne forståelsen av forelskelsen samsvarer med den romantiske forestillingen i den første symbiotiske fasen, hvor man lever i "galskapen" og er lykkelig over å ha funnet den rette. Den romantiske drømmen som Arild målbærer dreier seg imidlertid om at denne tilstanden ikke skal ta slutt, at lykkerusen skal vare ved. Denne ideen lukker muligheten som Schibbye ser i forelskelsen, nemlig at det er en port inn til en ny fase i parforholdet hvor symbiosen opphører og partene fremstår som tydelige og autonome individer overfor hverandre. Det kan være vanskelig å inkorporere denne forståelsen i den romantiske forestillingen om kjærlighet fordi den er skapt rundt bestemte rollemodeller som gjør det vanskelig å være åpen for å "se den andre som den er". Ideen om at man gjennom forelskelsen har funnet den rette, gjør det vanskelig å akseptere at partneren kan ha sider som man ikke synes om. Det innebærer en vurdering av om man har tatt feil i valg av partner og utløser en utrygghet i begge. Dette er et tema som det er vanskelig å snakke om og kan derfor lett komme til uttrykk gjennom generell misfornøydhet knyttet til mer praktiske ting. Denne knuten kan det være vanskelig å få øye på og komme ut av fordi temaet truer parets eksistens.

Jeg mener at det også er et annet moment som gjør det vanskelig å gi slipp på forelskelsen, og fremstå som tydelige og autonome individer overfor hverandre. Det forutsetter at partene har en kontakt med seg selv, kjenner hva som er ens egne grenser og kan tåle den andres anderledeshet. Å forbli i den lidenskapelige forelskelsen, eller ha et ønske om det, kan ses som et ønske om å beholde noe som oppleves som godt. Det er naturlig at man kan kjenne på motstand mot å bevege seg ut av en slik god fase og over i en mer krevende fase hvor ens egne konstruksjoner må tas opp til ny vurdering.

Mine informanter vektla forelskelsens betydning ulikt. Mens Arild trekker frem den romantiske drømmen som forelskelsen kan føre en inn i, legger Gunn mer vekt på forelskelsen som en kortvarig fase som går over. Hun beskriver forelskelsen som noe man kommer inn i når man er åpen for et forhold og mener at det er mange som kan passe. Hennes syn er at man kommer tilfeldig i kontakt med noen som passer med ens egne personlige preferanser og blir forelsket. Selv om hun mener at inngangen til parforholdet er forelskelsen, understreker hun at dette er en kort periode som raskt går over i en mer krevende fase hvor arbeid er vel så viktig:

”Jeg har en forestilling om at det å leve i et parforhold ikke er noen sånn enkel sak, og at en ... at selv om en blir forelska og slike ting, så... Det er hardt arbeid. Det er noe som går over [forelskelsen]. Og at en må... Det har mye med følelser å gjøre og det har en god del med vilje å gjøre.” (Gunn, s. 1)

Her beskriver hun tydelig dilemmaet mellom fornuft og følelser. Det handler om begge deler. Følelsene kommer inn med forelskelsen i inngangen av parforholdet. Hun beskriver forelskelsen som en fascinasjon som går over. Forelskelsen beskrives ikke som en del av den romantiske forestillingen om den ene rette. Tvert imot kan det være flere som kan være den rette, og hvorvidt man blir forelsket henger sammen med om man selv er klar for det og om man møter noen som matcher egne personlige preferanser. Sosiologen Tove Thagaard hevder at valg av partner ofte kan oppleves mer entydig følelsesmessig enn det hun mener at det faktisk er. Hun begrunner dette med at følelsesmessige argumenter anses som mer legitime enn fornuftsbaserte argumenter (Thagaard, 2005). Dette underbygger at vår kultur i stor grad er preget av diskursen om den romantiske kjærligheten. Selv om den romantiske kjærlighetsforestillingen knyttes til følelser, har den tidligere vært funksjonell i praktisk rolle- og arbeidsfordeling. Etter hvert som samfunnets utvikling har medført et endret rolle- og arbeidsmønster, er ikke den romantiske ideen om kjærlighet funksjonell på samme måte i det praktiske hverdagslivet, men opprettholdes allikevel som en dominerende diskurs. Sosiologene Beck og Beck-Gernsheim hevder at forestillingen om den romantiske kjærligheten har blitt vår tids religion som et svar på oppløsning av verdier og normer i samfunnet (Beck og Beck-Gernsheim, 1995). Jeg forstår dette som et behov for å ha noe å tro på og holde fast ved som opprettholder en trygghet for individene. Behovet for trygghet søker mot noe som er passivt. Når Gunn trekker frem viljen til arbeid som en viktig faktor i parforholdets fortsettelse etter forelskelsen, har hun en aktiv tilnærming. Viljen til arbeid er en verdi som jeg ser i sammenheng med Fromms ide om kjærligheten som en kunst som skapes gjennom disiplin, konsentrasjon og tålmodighet (Fromm, 1985). Den står i motsetning til den romantiske forestillingen om å bli tatt vare på og vil føre til ulike praksiser i et parforhold.

Karsten representerer et syn på forelskelsen som biologisk betinget med tanke på reproduksjon, og at det hører med til de ting som vi ikke kan forklare. Å forstå forelskelsen som biologisk betinget for å sikre reproduksjon samsvarer med det som kalles evolusjonsteorien. Man velger instinktivt en partner som vil sikre artens overlevelse. Mannen velger sin partner ut fra kvinnens alder og fysiske fremtreden og kvinnen velger sin partner ut

fra mannens makt og sosiale stilling (Hendrix, 2006). Denne forestillingen forklarer forelskelsen ut fra et biologisk ståsted og står slik sett i kontrast til en sosialkonstruksjonistisk forståelsesmåte som tar utgangspunkt i at det som skjer i relasjoner skapes i samhandling og gjennom språket. Å forstå forelskelse som biologisk betinget kan få betydning i et parforhold hvor den ene parten har forelsket seg i en annen. Biologisk betingede handlinger er å forstå som deterministiske, noe vi ikke kan påvirke. I møte med en partner som har et annet ståsted, vil det være vanskelig å føre en konstruktiv dialog fordi vi ser våre forestillinger som sannheter og to parter med ulike sannheter vil lett komme i kamp om hvilken sannhet som er den rette.

Hendrix viser til to andre forklaringsmodeller for forelskelsen; den sosialpsykologiske bytteteorien som går ut på at vi velger en partner som stort sett er lik oss selv, og det han kaller personateorien hvor en avgjørende faktor for valg av partner er hvordan denne styrker vår selvfølelse. Hendrix mener at ingen av disse teoriene er fullgode forklaringer på hva som skjer i forelskelsen. Han mener at man blir forelsket i en annen fordi denne ligner på ens foreldre og at vi ubevisst trekkes mot denne personen for å bli helbredet fra psykologiske og emosjonelle skader som vi ble påført av våre foreldre i barndommen (ibid). Schibbye hevder også at tiltrekning til en partner kan dreie seg om opplevelser vi har hatt med våre foreldre. Hun mener at vi kan sense at en person som vi tiltrekkes av kan gi oss en mulighet til å leve ut ønsker som var frustrerte i forhold til foreldre som var våre første samspillspartnere (Schibbye, 2004). En slik forståelse peker på andre kilder til konflikter i parforholdet. Dersom vi søker mot en partner hvor vi kommer tilbake til uløste samspillskonflikter, vil det være en stor mulighet for at vi havner opp i de samme konfliktene igjen uten å kjenne veien ut. To parter som "tiltrekkes" av hver sin konflikt i parforholdet kan komme til å låse hverandre fast i et kjent mønster. Ut fra et slikt perspektiv vil partene ha større utfordringer med mulighet til å låse seg fast i konflikter i parforholdet dess større samspillskonflikter de har erfart med sine nærmeste omsorgspersoner i barndommen.

For mange fremstår forelskelse som noe som ikke kan eller skal forklares. Det er noe magisk og fortryllende med forelskelsens kraft som man ønsker å beholde som noe godt, og som man er redd for skal forsvinne dersom man forsøker å forstå og forklare. Bente bringer frem dette synet: *"For noe av det som skjer i forelskelsen er jo magi. Altså det er en litt sånn magisk greie som bare... det klaffer der og da."* (Bente, s, 5). Her beskriver hun møtet med den utkårede som noe dramatisk som plutselig skjer med oss og som er utenfor vår kontroll. Dette

samsvarer med andre beskrivelser som hører til i den romantiske beskrivelsen av forelskelsen, som ”kjærlighet ved første blick” eller at man ”ble truffet av lynet”. I diskursen om den romantiske kjærligheten anses slike møter som kjennetegn på at man har truffet den rette. Giddens viser til at til tross for at det romantiske kjærlighetsbilde oppsto på samme tid som moderniteten og dens vektlegging på det rasjonelle fremfor det emosjonelle, beholdt allikevel det romantiske kjærlighetsbildet en tidligere oppfatning som kosmisk skjebnebestemthet og dermed uforklarlig (Giddens, 1994). Kosmisk skjebnebestemthet viser til en passiv holdning. Bente gir videre uttrykk for en ambivalens ifht hvorvidt forelskelsen er en nødvendig inngangsport til parforholdet:

”Man trenger ikke den forelskelsen først, man kan bli glad i hverandre etter hvert, og det kan kanskje være like sterk kjærlighet. (...) Samtidig som jeg ville jo ha den store forelskelsen som jo er så opphausa, og... som er veldig fin når man har den. Samtidig som jeg tror at å ha den forelskelsen, kan være en veldig styrke for et parforhold sånn senere. Så jeg slites litt mellom to tanker på samme tid egentlig.” (Bente, s. 2)

Her viser Bente til den romantiske diskursen som vi finner i samfunnet gjennom litteratur, filmer og reklame: Drømmen om den store, altoppslukende følelsen som omslutter oss, som er god å være i og som er en styrke gjennom forholdet. Samtidig viser hun til noen erfaringer som sier at det kan vokse frem en like sterk kjærlighet uten at man er forelsket først. Denne diskursen er mindre fremtredende i vår kultur enn den romantiske. Jeg forbinder denne diskursen først og fremst med det som ofte kalles arrangerte ekteskap. Det var vanlig i vår kultur frem til slutten av 1800 tallet og det er vanlig i den muslimske kulturen i dag. Ut fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv legges det vekt på at vi tilegner oss våre forestillinger gjennom kulturen, og at vi skaper og omskaper nye forestillinger i møte med hverandre. Bente beskriver at hun slites mellom disse to forestillingene. En slik ambivalens kan skape usikkerhet i parforholdet fordi man kan begynne å tvile på hvorvidt man var tilstrekkelig forelska i inngangen av forholdet. I diskursen om den romantiske kjærligheten er forelskelsen et kjennetegn på at man har truffet den rette. Bente sier at hun også tror at forelskelsen kan være en styrke for parforholdet senere. Det kan knyttes tilbake til den romantiske ideen om at forelskelsen er bekreftelsen på at de to hører sammen. Dersom man derimot ikke kjenner seg trygg på at man har denne bekreftelsen, vil denne ideen føre til en annen praksis enn om man handler ut fra en diskurs om kjærlighet som kunstart, hvor man må jobbe aktivt med å skape kjærligheten (Fromm, 1985).

Det romantiske krydderet

Giddens skiller mellom romantisk kjærlighet og lidenskapelig kjærlighet. Han hevder at lidenskapelig kjærlighet aldri har hatt den sosiale kraft som den romantiske kjærligheten har hatt til å påvirke både ekteskap og andre av privatlivets kontekster. I motsetning til den lidenskapelige kjærlighet som krever å bli tilfredsstilt, forutsetter den romantiske kjærligheten mer introspeksjon. Den etterspør svar på hva de to føler for hverandre og hvorvidt det er nok dyptfølt til å kunne bygge et livsvarig forhold på. Den romantiske kjærligheten søker å skape en felles historie som gir det en særlig forrang fra andre aspekter av familielivet. Den er sjelenes møte av oppbyggelig natur, og er slik sett ikke forenelig med lidenskap og lyst. Romantisk kjærlighet holder fast ved og idealiserer en annen og planlegger et fremtidig utviklingsforløp (Giddens, 1994).

Gjennom intervjuet med Gunn får jeg vite at hun legger vekt på at vissheten om å høre sammen er en styrke i parforholdet, mens i samtalen med Arild kommer det frem at han er opptatt av at det er viktig å ta vare på følelsen fra den første tiden av parforholdet. Vissheten om å høre sammen samsvarer med den romantiske forestillingen om at man har funnet den rette, men kan også vise til en bevisst beslutning som er tatt av partene om å dele livet sammen. Å ta vare på følelsen fra den første tiden samsvarer med den romantiske forestillingen. Arild gir uttrykk for at det er en kunst å bevare romantikken, og at det er viktig for at parforholdet skal fungere bra. Han hevder at partene ofte misforstått tror at romantikken vil bestå av seg selv uten særlig anstrengelse. Å bevare romantikken mener han kan gjøres gjennom å bevare symboler på kjærligheten:

”For det romantiske synet... at man greier å bevare... altså den kunsten, eller det å beholde romantikken, det er kanskje mer det jeg er opptatt av. Og hva man gjør for å beholde det, og jeg tenker... hva jeg kan gjøre... for det er et sånt syn som kanskje mange har, at det... å bevare det gode... Og da gjør man, for da er man opptatt av, da er man symbolet på kjærlighet i starten, og det er kanskje alt fra den ene rosa, til de tre rosene, alle de mengder med roser som har betydning. Det er noen tekster bak en rose og så er det noe som betyr tre roser og så er det syv roser. Det er evig kjærlighet eller noe sånt noe. Og så har man slike symboler på..., altså er man flink til å bevare symboler på kjærlighet fra starten av og fortsetter, så kan man... så kan jo det gjøre noe.” (Arild, s.3)

Arild beskriver bruk av symboler på kjærlighet som et slags romantisk krydder som skal bidra til å bevare "det gode" i forholdet. Beck og Beck-Gernsheim kaller imidlertid ønsket om at romantikken skal vare livet ut for "Den romantiske fellen". De hevder at kjærligheten starter med en forblindelse som lever videre med forventninger som ikke kan bli møtt, og at skuffelsen er uunngåelig (Beck og Beck-Gernsheim, 1995:87). Dersom partene bærer med seg diskursen om den romantiske kjærligheten og gjør erfaringer i samlivet som ikke samsvarer med denne, vil det kunne oppstå en situasjon av forvirring, misnøye og konflikt/krise.

Sosiologen Illouz samtykker i Beck og Beck-Gernsheims påstander om at ideen om den romantiske forestillingen er en illusjon. Hun hevder at den romantiske forestillingen opprettholdes i det amerikanske samfunnet gjennom filmer og reklame i den hensikt å knytte den romantiske forestillingen om kjærlighet og frihet til marked, produkter og kapitalisme. Hun mener at denne koblingen også bidrar til å opprettholde de sosiale klasser fordi den romantiske drømmen knyttes opp mot en identitet, image og livsstil som fordrer økonomiske ressurser på middelklassenivå. Videre viser hun til en undersøkelse som konkluderer med at folks opplevelse av de romantiske forestillingene presentert på film står i kontrast til de erfaringene de selv har gjort i det virkelige livet (Illouz, 1997). Denne teorien viser til at forestillinger kan skapes og opprettholdes av ulike krefter i samfunnet, og at folk kan komme i en situasjon av fremmedgjorthet og disorientering mellom samfunnets ideer og erfaringer fra eget liv.

Mine informanter ser imidlertid på romantikk som noe positivt, i den grad det er mulig å skape rom for den. Karsten mener at det er positivt dersom man klarer å ha romantikk i parforholdet, men tror ikke at et parforhold kan overleve på romantikk alene:

"Jeg har vel ennå til gode... jeg tror jeg ennå har til gode å se et parforhold, i hvert fall innenfor denne konteksten, altså innenfor klientpopulasjonen, som overlever på romantikk alene. Hvis det først er en krise, så er det en krise, og da er ikke romantikken nok, altså." (Karsten, s. 2/3)

Karsten viser til klientpopulasjonen, det vil si par som har oppsøkt hjelp fordi de opplever vanskeligheter i parforholdet. Hans erfaring er at diskursen om den romantiske kjærligheten

kommer til kort når par opplever vanskeligheter i parforholdet. Forestillingen om kjærlighet som jakten på den ene rette kan sies å være en harmonimodell som det kan være vanskelig å håndtere en krise innenfor. Vi velger automatisk en ramme når vi står overfor en situasjon, men den kulturen vi lever i og den erfaringen og kunnskapen vi har, begrenser hvilken ramme vi har til disposisjon (Hårtveit og Jensen, 1999). Noen ganger kan imidlertid den kunnskapen og erfaringen vi har skape ambivalens fordi man ikke får de til å passe sammen innenfor samme ramme. Bente peker på at det kan være forskjellig hva som kan være et godt parforhold for ulike mennesker, men hun tror at det helst bør være en følelse av at det kjennes riktig. Hun beskriver at hun slites mellom en romantisk forestilling om den ene rette og at det alltid skal være fint, og en realistisk forestilling om at det går opp og ned:

”Men har nok også på en måte gjort meg enda mer realistisk på et parforhold... altså, gått mer mot realismen og vekk fra den romantiske. Altså, dette er så fantastisk og hvis du bare finner den rette så kan du være lykkelig resten av livet, på en måte. Mer mot at, okay, man må faktisk jobbe litt for det, da.” (Bente, s.4)

Hun beskriver den romantiske forestillingen som noe ønskverdig, samtidig som hun gir uttrykk for at i møte med realitetene modererer hun seg til en forestilling som hun mener er mer realistisk, at for å bevare kjærligheten i parforholdet kreves det arbeid. Bentes ambivalens samsvarer med det Illouz fant i sin undersøkelse når hun presenterte informanter for historier med ulik grad av romantikk. Informantene var inkonsekvente i hvilken historie de likte best og hvilken som var nærmest deres eget ideal på ulike tidspunkt i intervjuet. Den spontane reaksjonen var ofte ulik den de ga senere i intervjuet. Den romantiske historien ble ofte avvist som urealistisk samtidig som den på et annet tidspunkt ble oppgitt å være den foretrukne. De to andre historiene som bar mer preg av fornuft enn følelser, ble betegnet som kjedelige og gammeldagse, for senere i det samme intervjuet å bli betegnet som mest realistisk. Informantene hadde mest tro på den realistiske modellen som mest suksessfull, samtidig som alle trakk frem en historie av romantisk karakter når de ble bedt om å fortelle om den kjærlighetshistorien som de husket best fra sitt eget liv (Illouz, 1997). Dette viser at mange bærer med seg et ønske eller et ideal som er skapt av den romantiske forestillingen om kjærlighet, samtidig som livserfaringer bidrar til at forestillingen justeres. Hvis vi kan forstå dette slik at den romantiske drømmen finnes i mange, samtidig som den ikke er anerkjent som realistisk, er det grunn til å spørre hvilken diskurs som egentlig er styrende for handling. På den annen side er det et interessant spørsmål hva det er som gjør at den romantiske drømmen

er så levende samtidig med at den ikke anses som realistisk. Hvis vi ser på Giddens sosiologiske perspektiv at endringer i samfunnet har bidratt til endringer i parforholdet (Giddens, 1994), gir ikke det noen forklaring på hvorfor den romantiske drømmen fortsatt er så sterk. Illouz sin forklaring er markedets manipulering av sine konsumenter (Illouz, 1997). Det er allikevel ikke opplagt hvorfor vi så lett skulle la oss manipulere av denne forestillingen. Jeg synes at Schibbys psykologiske perspektiv gir best mening for å forstå hva det er som gjør at den romantiske forestillingen står så sterkt når vi ser på lengselen etter den ideelle tilknytningspersonen og angsten for å ikke kunne overleve alene (Schibbye, 2004:175). Ut fra dette perspektivet kan vi forstå kjærlighet som overlevelse.

Professor i mediekunnskap Laura Kipnis stiller spørsmål ved om det i det hele tatt er mulig å få et tilfredsstillende liv innenfor samfunnets normer om det romantiske parforholdet. Hun mener at forestillingen om kjærligheten i stor grad har blitt skapt av samfunnet for å opprettholde visse normer, og at mennesker i stor grad ikke ønsker å få dette avslørt. Hun synes å mene at de rammer som samfunnet har konstruert for parforholdet i dag, ikke er mulig å leve opp til (Kinips, 2003). Det er rimelig å anta at de normer som er knyttet til parforholdet har, eller har hatt en viss funksjonell betydning. Det er viktig å spørre seg hvorvidt normene er funksjonelle i dag eller mulig å leve opp til. Dersom det er slik som Kinips hevder, at mennesker i stor grad ikke ønsker å få avslørt hvilke normer som søkes opprettholdt gjennom konstruksjonen av det romantiske parforholdet, er det videre rimelig å anta at opprettholdelsen av disse normene understøtter noe som anses som viktigere enn å få disse avslørt. Kampen om konstruksjonene handler om å kjempe for sitt kosmos (Bjartveit og Kjærstad, 1996).

Til døden skiller oss ad

I diskursen om den romantiske kjærligheten varer parforholdet livet ut. Denne forestillingen står sterkt i vårt samfunn. Vår vestlige kultur er i stor grad preget av kristendommen. Det sjette bud forteller oss at vi skal holde oss til en partner livet ut. En del av det kirkelige vielsesritualet innebærer å love hverandre evig troskap. Til tross for at skilsmissemønsteret i 2007 indikerer en forventet skilsmisseprosent på 43,4 % av de bestående ekteskapene iflg beregninger fra Statistisk Sentralbyrå (2008) lever forestillingen om det livslange ekteskapet som et ideal videre. Alle informantene fremhevet en verdi i å ha et livslangt parforhold. Arild gir uttrykk for at de fleste par ønsker å gifte seg og være sammen resten av livet:

”Jeg synes jo altså at det er... for du kommer jo sammen via forelskelsen...du kommer inn i en forelskelse i starten, og jeg tenker jo at det er den jeg... den jeg vil gifte meg med, det er jo også et symbol på at jeg ønsker å være sammen med det mennesket for resten av livet, egentlig. Det er jo utgangspunktet. Det er utgangspunktet for mange, de fleste.” (Arild, s.4)

Her underbygges forestillingen om den ene rette og livslang kjærlighet, samtidig som det åpnes for at realiteten kan bli en annen. Det understrekes at dette er ønsket i utgangspunktet, samtidig som det ligger et men implisitt. En annen informant understreker som en sterk verdi å holde på et monogamt, livslangt parforhold. Det fremheves som viktig å tåle litt og holde ut med hverandre. Dette står i motsetning til idealet som skapes i vårt samfunn spesielt gjennom reklamen hvor det formidles at man fortjener å være lykkelig hele tiden. En tredje informant hevder at et livslangt parforhold ideelt sett er det beste, men gir samtidig uttrykk for at parforholdet er en skjør konstruksjon som ikke alle har evner og forutsetninger til å klare. Denne informanten sier at for noen dreier det seg om å ha evner til å ta tak i utfordringer underveis, mens for andre kan det dreie seg om at man har flaks. Samlivsbrudd fremstilles som noe som aksepteres som en realitet, men det formidles samtidig som et nederlag. Jeg finner ikke støtte hos noen av mine informanter til Giddens beskrivelse av ”det rene forhold” som en kontrakt mellom partene om at man holder sammen så lenge begge føler at de får nok ut av forholdet til å ha et ønske om å bli (Giddens, 1994). Jeg vil tro at denne tanken oppleves som fremmed for de aller fleste, og mener at dette kan forstås på bakgrunn av at paret ses på som stammen i familien som blir betraktet som en viktig byggekloss i samfunnet.

Gunn gir uttrykk for at muligheten for samlivsbrudd gjør at mange sikrer seg og ikke satser alt, at de holder muligheten for flere utganger åpen. Samtidig tror hun at de fleste nok har et håp om at et parforhold skal vare, og formidler at hun ser en verdi i å komme seg gjennom kriser og vanskeligheter i et ekteskap. Sitatet nedenfor er omskrevet av meg jfr s.11.

” Jeg ser at det ikke bare er enkelt, selv om noen selvfølgelig kan være mer heldig enn andre, men jeg ser at det å jobbe seg gjennom vanskeligheter og komme ut igjen på den andre siden, styrker parforholdet. At kriser og vanskeligheter kan føre partene videre og bidra til at forholdet blir dypere. De som bare blir med så lenge en får noe ut av det og så hopper, de hopper vel til en annen, eller til singellivet... synes jeg nok går glipp av veldig mye da.” (Gunn, s.2)

Her understøttes synet om at det har en verdi å holde ut i vanskeligheter, og at det kan bidra til å styrke parforholdet. Troen på at et livslangt parforhold er det foretrukne, viser seg også i offentlige dokumenter. Stortingsmelding nr 29 om familien understreker at det offentlige bør satse på gode og varige parforhold og begrunner det med at det angår barns oppvekstvilkår på en grunnleggende måte (St.meld. nr 29, 2002-2003). Kari Moxnes viser til hvordan endringer i familiemønsteret oppleves som truende for samfunnets utvikling fordi familien oppleves som sentral og viktig for oss alle, og endringer i måten å leve på ses som avvik. Hun hevder videre at i dag er det kvaliteten på relasjonen som avgjør et forholds varighet og at alle forhold i prinsippet er midlertidige (Moxnes, 1999). Hun viser til det samme misforholdet som kommer frem hos mine informanter mellom praksis og det som uttrykkes som ønskelig. Dette peker mot at samfunnets diskurser kan bestå i lang tid etter at den sosiale praksisen endres. Så lenge dette misforholdet finnes, må enkeltmenneskene betale en omkostning med skyldfølelse når de ikke klarer å leve opp til samfunnets normer.

Vennskap

Flere av informantene understreket at vennskap har stor betydning for parforholdet. Vennskap ses som en styrke og trygghet som kan gjøre det lettere å komme gjennom vanskelige faser i forholdet, og i perioder være nok til å holde paret sammen:

”En slik streng som kan holde gjennom som gjør at man samarbeider og har sånne gode følelser for den andre, da. Og vennskap i form av å kunne gjøre ting sammen, ha felles interesser, ha.. ja, kunne diskutere...” (Bente, s. 3)

Man kan nok utlede vennskap som en naturlig del av diskursen om den romantiske kjærligheten. Forestillingen om den ene rette som er sjelevennen som forstår meg, møter meg på mine behov og alltid er der for meg. Allikevel er mitt inntrykk at diskursen om den romantiske kjærligheten har formidlet mer en forestilling om en passiv tilstand enn et aktivt forhold som jeg tenker at et vennskap er. Slik jeg forstår den romantiske kjærligheten, er det en tilstand som man kommer inn i når man har funnet den rette, og da er det ikke noe mer man skal gjøre for å ta vare på eller utvikle forholdet videre. Da er man i det gode og forholdet ivaretar seg selv. Et vennskap forstår jeg mer som noe som to parter skaper gjennom aktiv samhandling. Et vennskap må pleies aktivt for å bevares. Det rene forhold som Giddens beskriver, har mer fokus på aktivt samspill mellom partene. Han beskriver et forhold hvor

partene aktivt må åpne seg for hverandre, våge å vise seg sårbare ved å vise hvem man er og ta sjansen på at den andre kan velge en bort (Giddens, 1994). Vennskap kan defineres i ulike grader. Man kan justere graden av nærhet man vil ha til en venn. Jo mer man åpner seg for en venn og opplever dette gjensidig, dess mer nærhet i vennskapet. Det rene forhold kan kanskje sies å være det nærmeste man kan komme hverandre i et vennskap. I tillegg til dette nære vennskapet utvikler partene i det rene forhold en intimitet som går ut over det som hører til innenfor rammene til det som defineres som vennskap. Sex vil av de fleste bli definert utenfor vennskapets ramme. Bente legger vekt på vennskapet som en styrke og ser det som en mulighet at vennskap kan være nok i perioder av samlivet:

”... de hadde en lang periode hvor de var bare venner, det var ikke noe mer og så blusset kjærligheten opp igjen, altså, på en måte forelskelsen opp igjen, da. Da barna var ute av huset, og... ja. De fikk litt tid for seg selv.” (Bente, s.3)

Vennskapet beskrives her som noe som kommer i tillegg til den romantiske kjærligheten, en slags livline som holder paret flytende i perioder hvor den romantiske kjærligheten ikke oppleves like tydelig for partene. En informant fremhever i intervjuet at et godt vennskap ses på som en forutsetning for at man skal ha det bra i parforholdet, mens i samtale med en annen kommer det frem en oppfatning om at det er viktig å ha en partner som kan være en fortrolig og venn på de aller fleste områder, men ikke på alle. Jeg forstår informantenes beretninger om vennskap som en viktig del av et parforhold. Å ha vennskap som et ideal for parforholdet mener jeg vil kunne være en nøkkel til å låse opp når konflikter har låst seg fast fordi det innebærer at partene har en positiv innstilling overfor hverandre.

Når to blir tre, og flere... Om å få barn

Det å bli foreldre oppleves som en stor utfordring for parforholdet. Schibbye beskriver endringer i både ytre og indre forhold når et barn kommer til verden. Hun viser til at partenes samspillmønstre og overlevelsesrettede strategier blir utfordret når de to blir foreldre og skal innlemme et nytt individ i partnerselvet. Når to blir foreldre er det en overgang til en ny situasjon som fører til endringer både på det indre plan, de må forholde seg til noe nytt, og på det ytre plan, barnets ankomst i familien er et faktum. Denne nye situasjonen skaper et press på de relasjonelle selv som fører til angst. Schibbye beskriver dette som en krise som innebærer angst og mulighet til overskridelse, dvs mulighet til at overlevelsesrettede væremåter blir ytterligere forsterket eller til at nedbrytende samværsmåter endres (Schibbye,

2004: 203/204). Det å få barn innebærer at en ny situasjon må håndteres og nye konstruksjoner må bygges. I en slik situasjon ligger det til rette for at det kan oppstå kamp om konstruksjonene. Arild viser til at det er mange ting i hverdagen som leder paret bort fra deres romantiske prosjekt, og fremhever det å få barn som en stor endring for parforholdet som fører til problemer for mange:

” ... man kommer veldig fort inn i vaner og rutiner da. Og det er jobb, barn.. og den største praktiske endringen som jeg synes jeg ser i parforholdet er når man får barn. Fra kjæresten, til man får barn og blir foreldre. Så tenker jeg at det er veldig, at det er kjempestor endring. Og det er ofte mange som sier at det er der endringen skjer og. For da blir det mindre tid til parforholdet, og da er det, det der med spenningen i starten som sagt og forskjellene som man synes er spennende i starten, det blir mindre og mindre spennende.” (Arild,s.2)

Her beskriver Arild et skifte av fokus i parforholdet når man får barn. Dette skifte av fokus beskrives som noe som kommer som en overraskelse på paret og oppleves som truende for parforholdet. De ytre rammene for forholdet endres når paret blir foreldre. De kan ikke lengre bruke all sin tid og rette alt sitt fokus på hverandre. Barnet kommer inn i familien og krever plass og oppmerksomhet. Foreldrene bruker mye tid og energi på å bli kjent med det nye familiemedlemmet og tilpasse seg den nye situasjonen. Foreldrene må endre sine hverdagsrutiner og det kan bli lite søvn. Denne store endringen i hverdagslivet fordrer en endring i samspillet mellom partene som er tilpasset den nye situasjonen. Forestillingen om den romantiske kjærligheten som ofte preger inngangen til parforholdet som vi har sett, har tidligere gitt føringer for hvordan paret skal leve sammen med barn. Giddens beskriver at romantisk kjærlighet på slutten av 1800-tallet i stor grad var preget av det feminine; omsorg og pleie, og til dels ble smeltet sammen med morsrollen som utviklet seg parallelt. Erkjennelsen av barn som sårbare vesener som hadde behov for en langsiktig følelsesmessig oppdragelse, utviklet seg til en bevegelse fra ”patriarkalsk myndighet til moderlig kjærlighet”. Mannens myndighet over husstanden og barneoppdragelsen ble også svekket ved atskillelsen av hjem og arbeidsplass under den industrielle revolusjon, og kvinnen fikk mer makt på de hjemlige arenaer (Giddens, 1994).

På slutten av 1800-tallet var partenes oppgaver i familien definerte og derfor enklere å forholde seg til. Den daglige omsorgen for barna var i hovedsak kvinnens ansvarsområde,

mens mannen hadde ansvar for å forsørge familien. I dag er det annerledes. I dag er som oftest begge parter i arbeid og begge bidrar til familiens forsørgelse. Den daglige omsorgen for barna er noe som foreldrene i fellesskap må finne ut hvordan de skal håndtere. Den praksisen som utviklet seg i familien på slutten av 1800-tallet parallelt med idealet om den romantiske kjærligheten, er derfor ikke like anvendelig i dag. Jeg tror allikevel at forestillingen om denne praksisen som et ideal fortsatt kan finnes i varierende grad hos partene og bidra til konflikter. Hvis partene bærer med seg konstruksjoner som ikke er samsvarende, kan skuffelsen og frustrasjonen bli stor når erfaringen i praksis ikke svarer til forventningene.

Karsten beskriver det å bli foreldre som parforholdets store krise. Han mener at det kan bety en mulighet for paret til å få et felles prosjekt, men også at foreldreskap er en belastning som kan bidra til splittelse av parforhold som ikke er stabile. Gunn understreker at det har mye å si for parforholdet at man står sammen for barna. Hun er opptatt av at paret som har blitt foreldre har påtatt seg en forpliktelse overfor barna som bør settes foran deres eget kjærlighetsforhold:

” Det er nesten det samme hva voksne gjør nesten, bare de skaper et godt oppvekstmiljø for ungene sine. Et godt forhold til ungene sine, så kan i grunnen de voksne rote på som de vil.” (Gunn, s.14)

Gunn beskriver her et syn på foreldreskapet som noe som står over partenes forhold til hverandre. Hun ser på foreldrerollen som parforholdets primære prosjekt, og at det forplikter til samhold og samarbeid til det beste for barna. Holdningen om at parforholdet er en viktig ramme for å skape trygge og forutsigbare oppvekstvilkår for barn finner vi igjen i den politiske argumentasjonen for å innføre tilbud om gratis samlivskurs til alle førstegangsforeldre:

”Et samlivskurs inneholder sentrale elementer om hvordan det positive i parforholdet kan styrkes [...] Gode og varige parforhold er noe det offentlige bør satse mye på fordi det på grunnleggende sett angår barns oppvekstvilkår. Vi vet at foreldres evne til å være gode rollemodeller for barn henger sammen med hvordan de to har det som par.” (sitat fra St. meld. Nr. 29 i Myrvik, 2005)

Giddens har blitt kritisert for at han blant annet ikke tar høyde for hvordan det å få barn påvirker et parforhold og for å legge altfor stor vekt på individets autonome valgfrihet uavhengig av de sosiale omgivelser (Syltevik, 2005). Jeg mener at det er viktig å peke på at ulike ytre faktorer spiller inn på våre forutsetninger for å gjøre valg. Imidlertid mener jeg at det faktum at det finnes ytre rammer som har innvirkning på våre valg, ikke tar fra oss muligheten til å gjøre valg. Jeg mener at det tvert imot er det essensielle i vår eksistens, at vi møter situasjoner som vi må forholde oss til ved å gjøre valg. At Giddens ikke har sagt noe om foreldreskapets påvirkning på parforholdet eller hvordan sosiale omgivelser begrenser individets valgfrihet, er etter mitt syn ikke diskvalifiserende. Når fokuset rettes mot forholdet mellom partene og hvordan de to har det, mener jeg at det gir større mulighet for å styrke forholdet enn når fokuset rettes mot partene (jfr konfluerende og romantisk kjærlighet). Bente gir uttrykk for at foreldreskapet kan gi en styrke til parforholdet, under forutsetning av at man klarer å håndtere de utfordringene som det å bli foreldre er:

” ... de valgte å vente en stund før de ble foreldre. Og hun sa det at det å ha de årene en stund før vi ble foreldre det var helt nødvendig. Vi trengte å kjenne hverandre før vi plutselig skulle samarbeide om å være foreldre. Det brakte ut... altså, det bringer ut virkelig alle de primitive følelsene i deg på ethvert tidspunkt, og det å kjenne den andre før man merker det, det... det tror jeg er nyttig for parforholdene.” (Bente, s.3/4)

Her beskriver Bente et forberedende fokus på foreldreskapet. For å sikre et bedre samarbeid når man blir foreldre, mener hun at det gir et viktig grunnlag å bruke tid på å bli kjent med hverandre før man blir foreldre. Hun snakker her frem et annet syn på parforholdet og foreldreskapet enn det romantiske. Hun forutsetter en forestilling om at det å bli foreldre gir utfordringer i parforholdet som det kan være nyttig å forberede seg til, og at parforholdet kan styrkes ved å ta seg tid til å bli kjent med hverandre. Et slikt syn kan ses i sammenheng med Giddens beskrivelse av det rene forhold. Hvis vi skulle ta inn over oss at mange foreldre skilles, kan det i et samfunnsperspektiv anses som nyttig å utfordre til å utforme en ny diskurs om hvordan barn kan få en god oppvekst også sammen med foreldre som ikke bor sammen.

”Hverdagen tar oss”

Telste beskriver hvordan pardanning på syttenhundretallet i stor grad var preget av økonomiske og sosiale forhold. Det var sett på som mest passende at man fant en ektefelle

som var sosialt og økonomisk jevnbyrdig. Allmenne dyder ble lagt mer vekt på enn individuelle egenskaper fordi det var viktig at ektefellene klarte å samarbeide godt i husholdet som de var avhengig av for å overleve. Det ble også sett på som viktig at ektefellene kjente til hvert sitt ansvarsområde og var opplært i den produksjonen som husholdet drev med. Mot slutten av syttenhundretallet ble gjensidig kjærlighet sett som en forutsetning for å danne et lykkelig ekteskap og fornuftige overveielser ble underordnet kravet om at de to skulle finne ut av om deres ”gemytter” passet sammen. Valg av ektefelle beveget seg bort fra vektlegging av dyder og dyktighet på det ytre plan til personlige egenskaper på det indre plan. Denne endringen ble en bevegelse over i en romantisk kjærlighetsforståelse. Telste mener at det romantiske idealet står i motsetning til den tidligere forestillingen om at fornuftige overveielser var sentrale, samtidig som det også var rom for å ta hensyn til partenes følelser. Telste kaller den tidligere forståelsen en harmonisk forståelse av kjærligheten. Hun viser til at selv om det romantiske kjærlighetsidealet ble en realitet på slutten av syttenhundretallet, var det først i 1950-60 årene at ungdom rent faktisk kunne velge fritt hvem de ville gifte seg med (Telste, 2005). Dette viser hvordan nye og gamle diskurser kan leve side om side i lang tid og bidra til spenninger som utvikler samfunnet.

Diskursen om den romantiske kjærligheten viser seg hos flere av mine informanter ved at de skiller mellom parets ”innvendige” kjærlighetsliv og praktiske oppgaver i hverdagen. Arild forteller at han er opptatt av at parforholdet har en stor utfordring i møte med hverdagen. Han beskriver oss som vanemennesker som raskt kommer inn i vaner og rutiner som det er vanskelig å komme ut av, hvor vi mister fokus på å bevare forholdet og i stedet begynner å hakke på hverandre for bagateller. Han mener at partene lukker seg mer for hverandre og er ikke lengre så åpne og nysgjerrige på hverandre som tidligere:

”Jeg tenker alltid på den melodien til han Lillebjørn Nilsen som handler om.. den om ”inni mitt hode” synger han. Og det er jo mange rom. Og jeg tror at jo flere vi åpner... det blir heller flere rom som blir lukka etter hvert når vi kommer inn i det mønsteret, det kjedelige, grå mønsteret, og hverdagen. Å få hverdagen til å... den tar oss på en måte. Så tror jeg at vi kanskje er i ferd med å lukke noen av de dørene som har vært åpne i første delen av parforholdet” (Arild, s.4).

I motsetning til forestillingen om kjærlighet som jakten på den rette sjelevennen som intuitivt forstår den andre, beskriver Arild her en forestilling om at vi trenger å nærme oss hverandre

ved å legge vekt på å bli mer kjent med hverandre. Dette samsvarer med Bentes utsagn tidligere om forberedelse til foreldreskapet, og Giddens beskrivelse av den konfluerende kjærligheten. Konfluerende kjærlighet utvikler seg i takt med intimiteten mellom partene, dvs. partenes innstilthet på å fortelle om sine bekymringer og behov til den andre, og vise seg sårbar overfor den andre (Giddens, 1994). Dette krever aktivitet fra partene og et valg av prioritering opp mot andre aktiviteter. Ulik bevissthet og/eller prioritering av dette kan bidra til å skape konflikter mellom partene. Samtidig har de ytre omgivelsenes rundt paret betydning for parforholdet. Bente viser til at tidsklemma, arbeidsfordeling og uklare forventninger oppleves som utfordringer for paret, og nevner spesielt samfunnets forventninger som en utfordring for parforholdet:

”Det tror jeg er mye av den.. i media er det jo mye av den romantisismen; du skal ha nok sex, du skal ha nok... følelser for hverandre, du må passe på parforholdet, du må... eh.. du må for all del... du har plikt overfor deg selv, og overfor alle til på en måte å gå ut av hva du ikke er lykkelig i , eh... det er ikke bra for noen av dere om man ikke er lykkelig i parforholdet. Eh...ja. Den typen forventninger, det at man skal klare alt. Man skal få til alt på samme tid, man skal klare å jobbe, man skal... helst skal jo mor og far være hjemme på samme tid fordi...eh, altså med små barn. Og så skal du få til den ferien, og så skal du ha det fine huset, og så skal du på en måte hele veien ha et vellykket liv, og et vellykket parforhold, og så skal du være sammen med venner..”
(Bente, s.7)

Her viser Bente til et sentralt dilemma ved den friheten vi har fått i vårt moderne samfunn og det krysspresset som vi står i. Det er mange stemmer som gir uttrykk for forventninger og krav, men det er opp til det enkelte mennesket å velge hvordan man vil forholde seg til alle disse mulighetene og forventningene. Gestaltterapeuten Hanne Hostrup definerer et godt liv til å være et meningsfullt og engasjert liv. Hun peker på at den eksistensielle friheten er begrenset av subjektive og kollektive eksistensvilkår, og hevder at et engasjert og meningsfullt liv kun kan skapes dersom mennesket vil, kan og tør se disse vilkår i øynene og forholde seg ansvarlig og engasjert til dem (Hostrup, 2004:129). Psykolog Irvin Yalom hevder at å ha ansvar for noe betyr å være opphav til noe. Å være bevisst sitt ansvar innebærer å være bevisst om at man skaper sitt jeg. Han hevder at vårt ansvar på dypeste nivå konstituerer vår eksistensielle væren (Yalom, 1998:231). Psykolog Bo Jacobsen stiller spørsmål ved vår frihet i den moderne verden hvor vi har nærmest alle valgmuligheter,

samtidig som tiden ikke strekker til, til alt vi burde og skulle ha gjort. Han viser til at valg forutsetter frihet, og at frihet innebærer selvbestemmelse (Jacobsen, 2000:152). Ut fra et sosialkonstuktivistisk perspektiv, vil graden av selvbestemmelse avhenge av hvilken diskurs vi lever i. Jeg tror at forestillingen om at vi ”må ha alt” okkuperer oss i stor grad og gir lite rom for refleksjon og ettertanke som kan bidra til utvikling og vekst. Jeg mener at denne forestillingen stenger for en opplevelse av frihet, ansvar og selvbestemmelse og hemmer vår mulighet til å foreta egne valg.

Arbeidslivet er en av de ytre faktorene som har betydelig innvirkning på parforholdet. Karsten peker på at i den fasen hvor man har barn, er det ofte også størst krav i arbeidslivet. Dermed kommer par ofte i tidspress som kan gi seg utslag i konflikt om arbeidsfordeling, hvordan de skal forholde seg til barna og hva som er viktig å prioritere:

”Arbeidslivet (med trykk) tror jeg påvirker parforholdet veldig, og jeg tror at kravet til maks ytelse innenfor relativt få år, gjør at parforholdet kommer under et voldsomt press omtrent samtidig med at man får barn. Så skal man også gjøre karriere, og har man ikke gjort det før man er førti så er man på en måte parkert.” (Karsten, s.3)

Her kommer det til uttrykk hvordan en ide om at man skal gjøre karriere i arbeidslivet, og på hvilken måte man skal gjøre det (maks ytelse i en kort periode og karriere før man er førti), legger noen premisser som skaper vanskeligheter i småbarnfamiliers hverdagsliv. Jeg lurer på hvordan vårt samfunn ville kunne utviklet seg dersom den rådende forestillingen ble at det viktigste i livet er å ta vare på og pleie relasjonene til våre nærmeste.

I dette kapitlet har det blitt presentert refleksjoner rundt forestillingen om den romantiske kjærligheten (jakten på den ene rette) sett i sammenheng med forestillingen om parforhold som kunstart og arbeid. Jeg har sett dette i sammenheng med hvordan rolleforståelsen har endret seg i samfunnet fra en forståelse av parforholdet som komplementært til mer likestillt. Jeg har også belyst hvordan de ytre rammebetingelsene har endret seg og skapt nye utfordringer for paret. Nå skal vi se nærmere på parforholdet som fellesskapsprosjekt.

5. En felles skapelsesprosess

Når kjærligheten gir deg et tegn, så følg han, selv om hans veier er harde og bratte. Og når hans vinger folder seg rundt deg, så overgi deg til ham, selv om sverdet han har skjult under vingene kan såre deg. Og når han snakker til deg, så tro ham, selv om hans stemme kan knuse dine drømmer slik nordavinden legger hagen øde. For slik kjærligheten kroner deg, skal han også korsfeste deg. Slik han virker for din vekst, slik virker han også for din beskjæring.

Om kjærlighet av Kahlil Gibran i Profeten (2004)

Dette kapitlet inneholder en fortsettelse av presentasjonen og drøftingen av mitt empiriske materiale. I dette kapitlet vil jeg ha fokus på paret som fellesskap og gå nærmere inn på hvordan dette kan forstås i lys av forestillingen om kjærlighet som jakten på det rette forholdet og som selvutvikling. Jeg ser på i hvilken grad partene har bevissthet om parforholdet som et felles prosjekt, og mulighetene for å betrakte parforhold som en felles skapelsesprosess hvor utvikling fremmes og eksistensielle behov ivaretas.

Bevissthet

Ut fra Fromms beskrivelse av kjærligheten som en kunstart som krever innsikt og innsats (Fromm, 1985) er bevissthet en forutsetning for å aktivt skape et kjærlighetsforhold. Det fordrer både en forståelse av seg selv og hva den andre har behov for. ”Det rene forhold” (Giddens, 1994) forutsetter den samme bevisstheten. I samtale med Karsten kommer det frem en erfaring med at partene i liten grad har noen bevisst plan på hva man søker hos en partner. Bente hevder at det er få som er bevisst på hva man søker i parforholdet på et eksistensielt nivå. Hun tror at partene heller er bevisst på mer ytre ting som utdannelse og hvorvidt venner og andre rundt liker den man velger. Hun mener at det er mer tilfeldig om man møter en som kan fylle ens behov. Hun opplever at noen kommer til større bevissthet på hva de søker gjennom terapi, mens andre ikke er interessert i å finne ut av det. De kommer i terapi for å finne løsninger på konkrete problemer.

Dette samsvarer med hva Schibbye skriver om bevissthet ifht partnervalg. Schibbye peker på at forskning viser at vi har en tendens til å velge en partner som er lik oss selv i intelligens, rase, sosial klasse, religion og som har holdninger som er like våre. Hun mener at vi gjennom å velge en partner som er lik oss, får en bekreftelse på at ”jeg har rett”. Hun peker også på at likhetene kan være fantaserte likheter, og at vi bedrar oss selv ved at vi ser den andre på en

måte som stemmer med våre egne behov. Homogene faktorer i valg av partner kan virke positivt forsterkende, mens heterogene faktorer ofte dreier seg om samspillsmønstre. Partene trekkes mot hverandre ut fra motsatte behov som er kompletterende, f.eks en er dominerende og den andre er ettergivende. Hun viser til Dicks som hevder at homogene og heterogene faktorer begge er viktige i valg av partner. Homogene faktorer er viktig på et bevisst nivå, mens heterogene faktorer er viktig på et prebevisst eller ubevisst nivå (Schibbye, 2004:169). Bowen mener at partene ofte er like på det ubevisste nivået hva gjelder behov, men at den ene overkompenserer og den andre underkompenserer på det bevisste nivået og slik fremstår som ulike på overflaten. Begge kan f.eks være redd for avvisning. Den ene benekter angsten, mens den andre blir mer engstelig enn det som er reelt. Begge har den samme grunnleggende konflikten, men komplementære løsninger (ibid). Stielin mener at vi kan velge en partner som er villig til å leve ut sider ved oss selv som vi ikke ønsker å forholde oss til, eller som tillater at vi lever ut visse sider av oss selv. Slik velger vi ut partnere som spiller med i bestemte samværs måter og lever ut sider på vegne av hverandre (ibid). Schibbye beskriver det som et paradoks at vi gjennom valg av partner skaper muligheter for å overskride hemmende væremåter fra barndommen, samtidig som vi drives til å fortsette innlærte, overlevelsesrettede relasjonsmønstre. Hun hevder at vi velger slik at vi kan fortsette å være ureflekterte (Schibbye, 2004:197). Vi kan si at det er all utviklingens paradoks at vi trekkes i to retninger samtidig; ønsket om endring og behovet for stabilitet. Par som har låst seg fast i en konflikt, har på den ene siden et ønske om endring samtidig som de sitter fast i en konstruksjon som de også ønsker å beholde av ulike grunner. Derfor kan endring være en smertefull prosess.

Hendrix hevder at partneren kan bli den personen som kan reparere barndommens følelsesmessige skader gjennom utviklingen av ”det bevisste ekteskap”. Han mener at par kommer til terapi når det han kaller forelskelsens illusjon har gått over og maktkampen som dreier seg om egen overlevelse har satt inn. Utvikling av det bevisste ekteskap dreier seg om å få den bevisste tanken til å samarbeide med tidligere innlærte instinkter og slik legge maktkampen bak seg. Kjennetegnet ved det bevisste ekteskap er et at det gir vekst til partene (Hendrix, 2006). Her ser vi både elementer fra diskursen om kjærlighet som overlevelse og som selvutvikling. Jeg forstår dette slik at når par havner i maktkamp i parforholdet handler de i samsvar med forestillingen om kjærlighet som overlevelse, mens når partene får hjelp til å oppøve egen bevissthet, kan de handle i samsvar med diskursen om kjærlighet som selvutvikling. Ut fra en slik forståelse vil bevissthet være en viktig nøkkel til å låse opp fastlåste konflikter.

Parets prosjekt

Foucault beskriver hvordan tekster fra de to første århundrene viser en modell for forholdet mellom ektefellene. Å gifte seg ble ansett som en forpliktelse som var i samsvar med naturen. I tillegg til å få barn, ble også ekteskapets funksjon som et støttende fellesskap vektlagt. Å leve som gift ble ansett som en samværs- og samtalekunst som skulle øke den gjensidige hengivenheten og gjøre den varig og sterk. Livet i ekteskapet var kunsten å være to om å etablere en ny enhet (Foucault, 2002). Som tidligere nevnt ble forestillingen om den romantiske kjærligheten knyttet sammen med ekteskapet og hadde omfattende samfunnsorganisatoriske konsekvenser. Etter hvert som kvinner har blitt mer økonomisk uavhengige, har også synet på ekteskapet og parforholdet endret seg. Giddens beskriver at forholdet som sådan har fått et større fokus enn ekteskapet i den senere tid. Han mener at mange ekteskap i stigende grad endrer seg mot slike forhold som han omtaler som ”rene forhold”, og hevder at disse forholdene er en restrukturering av intimiteten. (Giddens, 1994).

I intervjuet med Arild kom det frem noen tanker som jeg mener kan kobles opp mot det Giddens kaller ”det rene forhold”, selv om han også veldig tydelig gir uttrykk for forestillinger som samsvarer med det romantiske. Noe av det som karakteriserer ”det rene forhold” slik Giddens beskriver det, er at partene våger å være åpne overfor hverandre om egne tanker og behov og slik legge grunnlaget for en nærhet og intimitet ved å gjøre seg sårbare overfor hverandre (ibid). Arild mener at paret bør ha som livslangt prosjekt å bli mer kjent med hverandre og utforske den andre som man lever sammen med. Han følger dermed ikke Giddens i at forhold bør være midlertidige og vare så lenge partene får nok ut av det til at de ønsker å bli, men forfekter derimot et ideal om et livsvarig forhold. Han mener at ved å utforske hverandre og bli mer kjent med hverandre, opprettholdes nysgjerrigheten og interessen for den andre, og slik mener han at parforholdet kan bevares:

” At vi starta med å... vi snakka bra sammen om alt mulig første ukene og månedene i kjæresteforholdet. Men så har det blitt mindre og mindre og mindre og mindre. Ikke sant, så det kan jo hende... hva snakka vi om da? Det kan jo hende at det er ting som det går an å tak i igjen. Å si at... og nysgjerrigheta, og det spennende ved det, og sånne ting. Og jeg tror at det hadde blitt mer spennende hvis vi hadde begynt å åpne, og si: hvem er du og jeg, egentlig da? Nå har det begynt å skjære seg, men hvem er vi?” (Arild, s.11)

Arild beskriver her et genuint ønske om å bli kjent med seg selv og partneren på eksistensielt nivå, og sier at det forutsetter at man har en bevissthet om at det er viktig slik at man prioriterer det høyt og setter av tid. Gran hevder at det å bli et par er et stort prosjekt som innebærer å hengi seg til en felles skapelsesprosess (Gran, 2007: 285). I samtalen med Karsten gir han uttrykk for at paret kan få trøbbel hvis de ikke har et felles prosjekt. Når barna har blitt voksne, kan paret oppdage at de ikke lenger har noen felles interesser, at de har vokst fra hverandre og at samlivet har hatt noen omkostninger. Han forteller om parforhold hvor det ikke har vært fokus på eller bevissthet om parforholdet som et fellesskap, og hvor knuste illusjoner og forventninger til parforholdet kommer til uttrykk gjennom anklager og bortvendthet som gir seg utslag i svekkede selvbilder.

Parets prosjekt ser ut til å ha blitt vanskeligere å beskrive enn tidligere. Parets funksjon som arbeidsfellesskap har mistet sin tydelighet etter endringene i samfunnets rollemønster. Parets funksjon som base for barns oppvekst ser ut til å fremdeles tillegges vekt på samfunnsnivå, mens det på individnivå er under stort press. Parets funksjon som støttende fellesskap blir vanskelig å opprettholde når det finnes så mange og motstridende forventninger til partene. Jeg mener at forestillingen om ”det rene forhold” kan gi innhold til en felles skapelsesprosess som kan gi parets prosjekt et nytt innhold. Et slikt prosjekt kan gi partene en henvendthet som bidrar til å styrke selvbildet og utvikle et kjærlig fellesskap som gir grobunn for personlig vekst. Jeg er imidlertid usikker på hvorvidt den manglende forpliktelse til forholdet som ligger i denne forestillingen vil gjøre det vanskelig å inngå i et slikt felles prosjekt. Hvis vi ser på forestillingen om kjærlighet som en kunstart, som kan passe sammen med tanken om en felles skapelsesprosess som parets prosjekt, er det vanskelig å forestille seg dette uten en form for forpliktelse til forholdet.

Stell av parforholdet

Alle mine informanter er opptatt av at for å bevare et parforhold kreves det arbeid. Dette samsvarer med det Illouz finner i sin undersøkelse om forestillinger om parforholdet. Hennes informanter beskriver å arbeide med parforholdet som realistisk og viser til en forståelse om at hverdagslivet forutsetter en arbeidsinnsats for å få ting til å fungere. Kjærlighet som arbeid forstås i konteksten ”hverdagslivet er arbeid”, og anses derfor som mest realistisk. Hun viser til Albert Schultz som hevder at det ikke er plass til intense og ekstreme følelser i hverdagslivet (Illouz, 1997:163). Jeg har bevisst koblet forestillingen om kjærlighet som

arbeid sammen med forestillingen om kjærlighet som kunstart. Jeg ønsker med dette å gi en litt annen assosiasjon til arbeid enn det som ofte forbindes med det, og som Schultz viser til når han hevder at det ikke er plass til ekstreme følelser i hverdagslivet. Kunstart er hardt arbeid samtidig som det er forbundet med stor følsomhet.

I samtalen med Bente bruker hun begrepet realistisk når hun viser til at hennes romantiske forestilling har veket noe av plassen til en forestilling som er mer preget av at man må jobbe for å bevare et godt parforhold. I samtalen med Arild kommer det frem en opptatthet av at et parforhold må bevares og at det koster. Han er opptatt av at man må ha en bevissthet om at parforholdet trenger pleie og stell for å bli bevart:

”Og da blir det tilbake igjen til det der..., det var en kollega som sa en gang at..., han drev med motorsykler, han var en slik entusiast og han drev og polerte og stelte den der, og han sammenligna det med å stelle den med stellet av parforholdet. Jeg synes det var ganske bra sammenligning. Hvis han ikke..., hvis han satte den..., i perioder hvor den sto i garasjen og bare støva ned, så fikk han et dårligere og dårligere forhold til den sykkelen. Hvis han tok den ut og gnukka og gnidde på den, og tok den ut i solskinnet, så fikk han et kjærlighetsforhold til den sykkelen. Og det er noe med parforholdet og, at hvis vi ikke steller det blir det gråere og tristere og det blir stua bort. Det blir salderingspost for alle andre aktiviteter som vi driver med, så vi har liksom ikke tid til å stelle med det.” (Arild, s.3/4)

Her bruker Arild metaforen med en motorsykkel som trenger stell for å beskrive hvordan han ser på parforholdets behov for stell. I motsetning til den allmenne forståelsen av at tekniske ting krever vedlikehold for å fungere tilfredsstillende, har diskursen om den romantiske kjærligheten gitt inntrykk av at kjærlighetsforhold pleier seg selv. Arild trekker her på diskursen om kjærlighet som kunstart. I samtalen med Gunn gir hun uttrykk for at parforholdet har mye å tjene på å jobbe seg gjennom det vanskelige, ta ting på alvor, snakke sammen og komme seg gjennom det. Hun fremhever at det å ha de gode samtalene og felles interesser og opplevelser er viktig for parforholdet. Hun gir uttrykk for en holdning om at livet byr på vanskeligheter og at partene har mest å vinne på å stå sammen i parforholdet, at partene kan være hverandres støtte gjennom det vanskelige og en man også kan dele gode opplevelser sammen med. Denne forestillingen samsvarer med forventningen om hverdagslivet som arbeid.

Karsten beskriver sin egen forestilling om parforholdet som et idealbilde og som et samarbeidsprosjekt. Her gir han tydelig uttrykk for dobbeltheten i forestillingen om parforholdet som har kommet frem i denne oppgaven, lengselen etter noe som er perfekt på den ene siden og erkjennelsen av at det er noe man må jobbe med på den andre siden. Det kommer frem at han opplever det som viktig for å få et parforhold til å fungere, at man samarbeider aktivt, jobber bevisst og har vilje til å jenke seg og ville den andre vel. Han mener imidlertid at ikke alle vil klare å få dette til å fungere tilfredsstillende, og er åpen for at andre løsninger kan være bedre for paret:

” For det spørs jo helt hva man ønsker seg. Og det spørs helt hvordan konteksten er i det parforholdet. Og jeg tenker at en hver person har jo rett til å gjøre opp en status og finne ut om dette er liv laga eller ikke. Og blir man tiltagende ulykkelig så er jeg for eksempel ikke helt sikker på om det er de beste betingelsene for barn (med trykk). Altså at man blir for barnas skyld, det er jeg ikke så sikker på om det er tilstrekkelig. Jeg har stor respekt for de som velger det. Hvis de får det til så er det jo helt fantastisk, men jeg er vel ikke så sikker på om man kan si som en sånn grunnregel at det er tilstrekkelig.” (Karsten, s.2)

Her åpner Karsten for en tenkning som samsvarer med Giddens beskrivelse av ”det rene forhold”. Han peker på at ikke alle får parforholdet til å fungere slik som man ønsker seg, og at det da er legitimt å gå ut av forholdet. Han argumenterer imidlertid med hva som er best for barn ved å gå ut av eller forbli i forholdet og ikke ut fra hva partene selv opplever av tilfredshet, selv om man kan tenke at det ligger implisitt i vurderingen. Han trekker på to ulike diskurser om barn og parforhold; at man skal holde sammen for barnas skyld og at det ikke er bra for barn å vokse opp med ulykkelige foreldre. Å arbeide for å få forholdet til å fungere, kan forstås som å være i en kontinuerlig prosess som bidrar til at partene opplever at de har det godt sammen. Schibbye mener at vi først og fremst ønsker oss en god tilknytning i et parforhold, det vil si kjærlighet, varme og godhet. Fordi forhold er levende, slik som menneskene som skaper forholdet er det, kan vi ikke alltid være hengivne og nær hverandre. Et godt forhold kjennetegnes ved at partene erkjenner og aksepterer at dette er en realitet og det finnes en bevegelighet som skaper så mye varme at partene har mye å gå på i møte med hverdagens krav og frustrasjoner (Schibbye, 2004). En forventning om at partneren til enhver tid skal være klar til å møte ens behov kan føre til skuffelse som kommer til uttrykk i form av

anklager. Et slikt handlingsmønster skaper avstand og kulde. De konstruksjoner som vi skaper av virkeligheten, er styrende for våre forventninger som vi handler ut fra.

Det eksistensielle

Jeg har tidligere vist til hvordan samfunnets diskurser påvirker våre forventninger og styrer vår adferd. Vår adferd styres imidlertid ikke bare utenfra, men i et samspill med vårt indre. Det handler om både og i en dialektisk bevegelse. Giddens beskriver ”det rene forhold” som å ha tillit til at den andre er tilstede for en selv og handler med integritet slik at en selv våger å være åpen om hvem man er selv i møte med den andre (Giddens, 1994). Fromm hevder at å være i stand til å elske en annen, innebærer en respekt for egen integritet, individualitet og kjærlighet til og forståelse av seg selv (Fromm, 1985). Ut fra disse perspektivene kan vi si at hvordan vi opptrer som partner i et forhold i stor grad påvirkes av hvor godt vi kjenner oss selv. Schibbye viser til at å eksistere betyr å bli synlig for seg selv. Vi blir kjent med vår eksistens gjennom våre sanser som må oppleves innefra (Schibbye, 2004). Bente nevner eksistensielle behov som tilhørighet og fellesskap som hun mener at man søker å få tilfredsstilt gjennom parforholdet:

” Det kan være mange ting. Tilhørighet, fellesskap.... Jeg tror jo mange søker det å bli hel. Jeg tror det er veldig mange som søker liksom føle det at man er seg selv. At man er fullkommen på en måte, sammen med den personen. Så det tror jeg vel mange... som søker den som kompletterer, som utfyller som.. eller som er lik.[...] Og jeg tenker at mye av det handler om det fellesskapet, den samhörigheten, det å føle at man hører til noen. Man er noens. Det er noen som alltid vil være der..” (Bente, s.5)

Bente snakker her ut fra tanken om at mennesket har behov for å være en del av et fellesskap sammen med andre. Hun viser til en forståelse av at mennesket trenger en annen nær person til å utvikle seg sammen med og som man kan regne med vil være der og gi støtte og hjelp. I den videre samtalen med Bente gir hun uttrykk for at bekreftelse er et annet eksistensielt behov som man søker å bli møtt på. Bekreftelse på seg selv som verdifull for partneren, men også bekreftelse fra andre, at man kan vise at man er en bra person gjennom valg av partner. Hun trekker frem at usikkerhet på forholdets videre eksistens kan bidra til at det blir vanskelig å komme den andre i møte:

” ... jeg tror at en av de største utfordringene for paret er det spørsmålet; skal vi være sammen eller skal vi ikke. Og jo mer paret stiller seg det spørsmålet, jo vanskeligere tror jeg det er i det hele tatt å være sammen.[...] Det gjør noe med tryggheten. Og jeg tror at for å klare å slippe seg selv, altså, for å tørre å gå de skrittene nærmere hverandre som det innebærer å kanskje låse opp den... ja, den fastlåste situasjonen, eh... tørre å gi litt grann ekstra, så skal du være ganske trygg på at det blir tatt imot.”
(Bente, s.9)

Her snakker Bente frem et dilemma ifht nærhet/avstand i parforholdet. Man har et ønske om å være nær den andre, men er samtidig redd for å bli såret hvis den andre ikke tar imot.

Greenberg og Johnson peker på at partnere har behov for å kunne åpne sine innerste tanker for hverandre uten frykt for å bli avvist (Greenberg og Johnsen, 1998). Schibbye beskriver dette som et dilemma hvor man kommer nærmere prosesser i eget selv som kan være smertefulle. Ved nærhet kommer man for nær egen sårbarhet og ved avstand for nær egen angst for tap. Hun mener at det er en ambivalens mellom manglende tillit til tilknytning samtidig med en sterk lengsel etter den ideelle tilknytning på den ene siden og angst for å ikke kunne overleve alene, på den andre siden (Schibbye, 2004).

Slik jeg leser Giddens (1994) beskrivelse av ”det rene forhold”, fremstår det som uklart for meg i hvilken grad han legger vekt på menneskenes behov for tilhørighet og forutsigbarhet i relasjoner. Det kan virke som at han forutsetter at man kan våge å være åpen og intim uten å ha trygghet for å bli tatt imot. Jeg tror at dette vil være svært vanskelig i mange relasjoner og i stor grad være avhengig av hvilke erfaringer man har fra tidligere i livet ifht å ha blitt tatt imot og anerkjent, dvs hvilke konstruksjoner man har bygget seg over hvorvidt man kan stole på andre mennesker eller ikke. Beck og Beck-Gernsheim peker på at parforhold tidligere ble bestemt av klasse, sosial rang, foreldres vurderinger eller av økonomiske grunner. Nå er disse føringene for ekteskapet ikke lenger rådende, og hver enkelt har en nyvunnen frihet til å velge sin partner og sitt parforhold etter eget ønske. Med større valgfrihet følger også større usikkerhet, hver enkelt må selv finne sin egen vei blant mange mulige og skape sin egen identitet. De viser til at det fundamentale temaet bak våre parforhold, ikke bare er den sosiale strukturen på våre liv, men at det er også i stigende grad et anliggende når det gjelder identitet. De argumenterer for at det er en kollisjon mellom kjærlighet, familie og personlig frihet og hevder at begge kjønn er fanget mellom gamle rollemønstre og nye endringer. Samfunnet opphøyer ideen om den enkeltes individuelle rett til utvikling og bidrar til å føre

partene inn i eksistensielle dilemmaer og paradokser. Vi ønsker å utvikle vår egen individualitet, samtidig som vi ønsker å finne oss selv gjennom en annen. Vi ønsker å leve opp til idealet om kjærligheten, samtidig som vi skal forholde oss til og håndtere hverdagen og de daglige rutiner. Våre parforhold er bygget på emosjoner som er i raskt endring og to parter håper om å kunne "bli seg selv". De mener at vi gjennom det de kaller "den romantiske fellen" ledes inn i forventninger som ikke kan bli møtt og som må ende med skuffelse (Beck og Beck-Gernsheim, 1995). Jeg mener at Beck og Beck-Gernsheim peker på sentrale problemstillinger her. Jeg stiller imidlertid spørsmål ved hvorvidt samfunnets diskurs om den enkeltes individuelle rett til utvikling er det samme som partenes håp om å "bli seg selv". Ut fra et eksistensialistisk perspektiv betyr å "bli seg selv" å bli kjent med sitt eget selv for derigjennom å ta bevisste valg i møte med omgivelsene. Slik jeg forstår samfunnets diskurs om individets rett til utvikling, dreier det seg mer om å ta valg til fordel for seg selv på bekostning av andre. Jeg mener at å "bli seg selv" i den eksistensielle betydningen samsvarer med å bli kjent med og ha respekt for egen integritet (helhet, ukrenkelighet jfr. Kunnskapsforlagets Fremmedordbok, 1986) som er en forutsetning for å handle som en autonom (selvstendig) partner i et godt parforhold. Det motsatte vil være det Giddens definerer som en medavhengig partner. En slik partner kjenner ikke sitt eget selv og opprettholder en falsk identitet gjennom avhengighet av ytre kilder. En slik person søker bekreftelse på egen identitet gjennom partnerens behov og handlinger og kan ikke være en del av "et rent forhold". En medavhengig person har imidlertid mulighet til å utvikle kjennskap til eget selv og lære å handle med integritet (Giddens, 1994).

I samtalen med Arild gir han uttrykk for at han opplever at par som søker terapi er mest opptatt av praktiske temaer og i liten grad eksistensielle. Han tror at det i høykonfliktsaker ofte kan være underliggende temaer som det ikke snakkes om. Han kaller det verkebyller som avgir gift hvis den ikke skrelles. Han mener at et underliggende tema f.eks kan være manglende gjensidighet i støtte og omsorg og mangel på respekt for hverandre. Dette samsvarer med hva som tidligere er skrevet om at partene ofte ikke har en utviklet bevissthet om hva de søker i parforholdet. Mer underliggende, eksistensielle temaer kan komme til uttrykk gjennom praktiske, hverdagslige temaer.

I samtalen med Gunn formidler hun at det å bli godtatt og bekreftet for den man er, oppleves som viktig i et parforhold. Hun opplever at når par kommer til terapi er det ofte fordi de ikke har vært åpne om hva som er problemet eller hva de savner hos den andre parten. Hun

opplever at det ofte dreier seg om manglende tilfredshet, manglende respekt og det å ikke bli sett slik man er. Hun mener at også når par krangler om barneoppdragelse og er uenige om fordeling av oppgaver, kan det ligge noe mer eksistensielt under, som syn på menn og kvinner, om hvem man selv er eller blir sett som av den andre. Når forestillingen om den romantiske kjærligheten er rådende hos en av partene eller begge, vil det lett oppstå denne type uenigheter, fordi man innenfor denne forestillingen har en forventning om at partneren har en forståelse av hvem den andre er og hva den andre trenger. Når man ikke erfarer dette, stiller man spørsmål ved om partneren virkelig er den rette og hvorvidt det er ekte kjærlighet man opplever. Der hvor forestillingen om den konfluerende kjærlighet, slik Giddens (1994) bruker begrepet, er rådende, vil partene være innstilt på at de er ulike fra starten og dermed med større grad av sannsynlighet legge mer vekt på å bli kjent med hverandre og ha en kommunikasjon rundt hvordan man opplever forholdet. Etter min mening vil det ligge bedre til rette for samtaler om og utforsking av eksistensielle temaer i parforholdet innenfor en diskurs om konfluerende kjærlighet.

Angst knyttes til redselen for å miste; sitt selv, sitt liv eller sin tilknytning til en annen. Trygg tilknytning ses derfor som et grunnleggende behov og utrygg tilknytning som en fundamental trussel (Schibbye, 2004). Gunn understreker trygghet mellom partene som en viktig faktor for endring:

” ... en må ha en viss trygghet og en viss tillitt for å våge å se etter positive endringer og satse på dem. En blir veldig sårbar hvis en satser på endringer som kanskje bare er et blaff og som...(...)Så en viss tillitt og en viss sikkerhet på at den andre vil en vel, eller forholdet.. vil forholdet vel, ellers er det vanskelig å få til endring...” (Gunn, s.10)

Gunn understreker her betydningen av å ha tillitt til partneren som en viktig faktor for å få til endring i parforholdet. Greenberg og Johnsen beskriver hvordan tillitsbrudd og gjenoppbygging av tillitt er viktige temaer i parterapi, nettopp fordi partenes forventninger til hverandre er så sentrale i hvordan de tillegger hverandres atferd positiv eller negativ mening (Greenberg og Johnsen, 1988). Syltevik mener at det ligger en innebygd motsetning i Giddens beskrivelse av ”det rene forhold”. Det å utvikle de egenskapene som karakteriserer ”det rene forhold”, innebærer at en gir av seg selv tilstrekkelig til at den andre føler at den får ”nok”. Samtidig er forholdet preget av risiko, og en må derfor også passe på at en ikke gjør seg så

sårbar at en står ribbet tilbake dersom partneren velger å gjøre slutt på forholdet. Syltevik mener at denne motsetningen kan være med på å forklare økning i samlivsbrudd og turbulente parforhold (Syltevik, 2005:52). Jeg mener at Syltevik tar opp en sentral problemstilling her knyttet til forestillingen om ”det rene forhold” som jeg også har berørt tidligere i oppgaven. Utfordringen slik jeg ser det, ligger i å våge å utfordre angsten for egen sårbarhet. Denne måten å tenke om parforhold på kan forstås under diskursen om kjærlighet som selvutvikling.

Utviklingsarena

Schibbye hevder at for at partene i forhold skal utvikle seg, er de gjensidig avhengig av hverandre for å få anerkjennelse. Ideen om likeverd er sentral i gjensidig anerkjennelse og evnen til å oppleve den andre som subjekt er grunnleggende. Partene skaper hverandres forutsetninger for at de låser seg fast i motsetningsfulle posisjoner, og fastlåste posisjoner opprettholdes som et resultat av dødsangst. Det er mulig å forandre posisjoner og utvikle forholdet hvis partene klarer å konfrontere angsten (Schibbye, 2004:51). I samtalen med Karsten gir han uttrykk for at et godt parforhold har mulighet til å være en fantastisk arena til utvikling, mens et dårlig parforhold ikke har det. Han tror at nøkkelen til å løse opp i fastlåste situasjoner som par kommer i, er viljen til å ville den andre vel, men også viljen eller evnen til å tenke nytt og annerledes. Han mener at det betyr en del hvilke forbilder man bærer med seg fra egen historie:

”Kall det gjerne en gammeldags ide om at man stikker ikke ved første korsvei, eller... og det kan jo for så vidt ha gjort seg gjeldende i vedkommendes liv i andre sammenhenger også, for eksempel i arbeidslivet, at man blir stående i en situasjon som man kanskje ikke her og nå synes er så alright, men man kommer seg ut av det. Det handler om mestring, tror jeg, på veldig mange av livets områder.” (Karsten, s.9)

Karsten formidler her hvordan utholdenhet i parforholdet preges av hvilken diskurs man har om parforholdet. Han mener at de som forblir i parforholdet også når det oppstår vanskeligheter, har med seg en holdning fra tidligere i livet om at man skal ikke stikke av fra noe når det oppstår problemer. Han kaller det for mestring, og trekker dermed på en diskurs om at å holde ut i et parforhold innebærer å lykkes. Dette er nok en forestilling som er ganske sterk i samfunnet selv om det er høy skilsmisseprosent. Det innebærer at mange som blir skilt opplever det som et nederlag. Jeg knytter denne forestillingen til ideen om den romantiske kjærligheten som formidler at samlivet er et livsprosjekt med den rette personen. Diskursen

om den konfluerende kjærligheten formidler en søken etter det rette forholdet, og vil dermed etter min oppfatning gi en større anledning til å avslutte et parforhold uten at det oppleves som et nederlag. På den annen side opplever jeg at forestillingen om den konfluerende kjærligheten er mer fleksibel og gir mer rom for endring enn forestillingen om den romantiske kjærligheten. Ideen om den konfluerende kjærligheten forutsetter en likeverdighet hvor den andre betraktes som et subjekt og anerkjennelse er et viktig element. I den konfluerende kjærlighet ligger det en bevegelse som er en forutsetning for endring og vekst, mens ideen om den romantiske kjærligheten er mer statisk. Forestillingen om den romantiske kjærligheten definerer partene som objekter med visse kjønnede egenskaper. Fromm hevder at ideen om den romantiske kjærligheten har økt fokuset på kjærlighetsobjektet på bekostning av kjærlighetsfunksjonen (Fromm, 1985). Schibbye peker på at når det oppstår smerte i et parforhold, dreier det seg ofte om at partene behandler hverandre som objekter (Schibbye, 2004).

I samtalen med Bente forteller hun at hun har tro på parforholdet som utviklingsarena. Hun mener at par som finner løsninger ofte kjennetegnes av egenaktivitet. Hun mener at de tar ansvar for egne følelser og det de selv gjør. Videre forstår hun det slik at de ikke er redd for å gjøre noe annet enn det de pleier å gjøre. Hun opplever at mange er redd for at hvis man gjør noe annet, så er man ikke tro mot meg selv, da er man ikke seg selv. Hun sier at hun har tro på at ved å gjøre noen annerledes handlinger, kan man påvirke tanker og følelser. Hun mener at de som klarer å frigjøre seg fra tanken om å være tro mot seg selv, de som klarer å tenke at det man gjør, det gjør man for forholdet, de mener hun kan klare å låse opp det fastlåste. Hun viser til at partene også kan bruke parforholdet som en arena til å lære å stole på seg selv ved å få tilbakemelding fra forholdet. Hun fremhever at man kan lære mye om seg selv ved å lytte til den andres refleksjoner over hvordan man ser sin partner.

Det Bente her beskriver, er mennesker som er trygge nok eller modige nok til å gå ut av sin egen komfortsone. De som våger å ta sjansen på å bli skuffet, såret eller forlatt, og som setter det de risikerer inn i en innsats for å høyne muligheten til en gevinst. Hun beskriver mennesker som har en bevissthet om hva de ønsker, og om hvordan egen innsats kan bidra til å komme i et samspill hvor den ønskede endringen kan skje. Dette er antagelig mennesker som har størst forutsetning for å utvikle "rene forhold" slik Giddens(1994) beskriver det. Som vi tidligere har sett, er det forskjell på hvor åpne partene er for å akseptere muligheten til å overskridende tidligere innlærte atferdsmønstre.

Beck og Beck-Gersheim peker på at den friheten som individet i vårt moderne samfunn har fått, fører til muligheten for å gjøre mange ulike valg. De hevder at dette kan bli en trussel for parforholdet fordi det involverer to personer som skal bli enige om noe, og det gir desto større mulighet for krangel (Beck og Beck-Gersheim, 1995:52). Gunn er inne på noe av de samme tankene. Hun peker på at parforholdet som utviklingsarena ofte kan bli begrenset av innskrenkninger. Hun opplever at partene ikke alltid unner hverandre at en av partene utvikler seg, at de ikke tåler den forskjellen som det innebærer. Hun mener at dersom parforholdet skal være en utviklingsarena, er det viktig at man er raus med hverandre og backer hverandre opp. Samtidig mener hun at forholdet blir satt under press når partene utvikler seg som personer fordi man kan vokse fra hverandre. Det er ikke sikkert at partneren lenger kan matche deg i den nye utviklingen, og det kan komme en opplevelse av verdiløshet hos den andre. Hun mener at store endringer kan føre til stress i samlivet. Dersom den ene endrer seg mye, kan det bli vanskelig å følge med for den andre. En kjenner partneren slik som den har vært og en blir ofte sittende igjen med de gamle bildene og oppfatningen av hvordan ting er. Da er det ikke så lett å ha fokus på hva som skjer og nye endringer. Endring hos den ene forutsetter at den andre evner å godta de endringer som er nødvendige. Da mener hun at partene er avhengige av åpenhet seg imellom.

Gunn snakker her ut fra diskursen om den livslange kjærligheten, og ser på endringer som en mulig trussel for forholdets bestående. Ideen om den konfluerende kjærligheten som Giddens beskriver har ikke varighet livet ut som noe mål, men sier tvert imot at kjærligheten og forholdet varer så lenge begge parter aksepterer at de får nok ut av forholdet til å fortsette (Giddens, 1994). Ut fra dette perspektivet, vil en endring hos en av partene, som fører til en ubalanse i forholdet som en av partene eller begge ikke opplever som positivt for forholdet, kunne føre til at forholdet avvikles, uten at det oppleves som et nederlag for noen av partene. Det kan tvert imot ses som en ny mulighet for et annet og bedre forhold. Ut fra et psykologisk perspektiv vil det imidlertid i en slik situasjon kunne oppstå en angst for å bli forlatt og en utfordring ifht å akseptere tapet og smerten eller å kjempe mot den. I kjærlighetens bevegelse ligger det muligheter til at vi kan komme i kontakt med uerkjente sider av oss selv og slik utvikle oss (Schibbye, 2004:193).

Alder og kjønn

På grunn av anonymisering av mine informaners kjønn kan empirien som gjengis kun forstås som kjønnsnøytrale utsagn. Thagaards undersøkelse viser at både kvinner og menn gir uttrykk for en forankring i både romantiske og rasjonelle verdier for parforholdet. Begge parter er opptatt av betydningen av parforholdet og prioriterer dyp og varig følelsesmessig kontakt. Begge parter har også en felles oppfatning av at de må arbeide for kjærligheten og at det innebærer å investere i forholdet og å prioritere hverandre. Hun fremhever at kvinner og menn forholder seg til følelser og fornuft på ulike måter. Hun beskriver kvinnen som en rasjonell romantiker og legger i det at kvinnen relaterer kjærlighet til en følelsesbasert kommunikasjon og investerer i den følelsesmessige siden av parforholdet for å imøtekomme forventningen om følelsesmessig kontakt. Hun representerer følelser og arbeider med følelser. Mannen beskrives som en romantisk rasjonalist som legger vekt på å uttrykke kjærlighet gjennom praktisk innsats og har en rasjonell tilnærming til samtaler som har et personlig preg. Dette beskrives som at mannen arbeider for følelser. Thagaard viser til at kjærlighet som et kjønnets prosjekt ligger til grunn for forholdet mellom makt og kjærlighet. Hun peker på at et gjensidig prosjekt forutsetter en felles forståelse av hvordan begge formidler kjærlighet og at begge tar ansvar for å bevare kjærligheten i parforholdet (Thagaard, 2005). I forestillingen om den romantiske kjærligheten ligger det en forventning om hvilke roller partene inntar ifht ansvar og formidling av kjærlighet, mens forestillingen om den konfluerende kjærligheten forutsetter en åpenhet om kommunikasjon vedrørende disse forholdene.

I samtalen med Arild formidler han en opplevelse av at forestillingen om kvinner som snakker mye om og viser mye følelser, og menn som snakker lite om og viser lite følelser er i endring. Han mener at menn viser mer av sine emosjonelle ressurser nå enn tidligere, og at de har kommet mer på banen ifht barn. Han mener at dette henger sammen med politiske føringer i lovverket om svangerskapspermisjon og barnebidrag. Dette viser til ulike diskurser som kjemper om makten i samfunnet i dag. Det er særlig ved samlivsbrudd at det blir tydelig at menn har og ønsker en fortsatt nær kontakt med sine barn. Ifht diskursen om den romantiske kjærligheten er det kvinnen som har både ansvaret for den praktiske omsorgen og den tettteste emosjonelle tilknytningen til barn. En mer moderne diskurs er at begge foreldre er like viktige for sine barn, og at begge foreldre har den samme forutsetning for og dermed skal ha den samme mulighet til både emosjonell tilknytning og utøvelse av praktisk omsorg. Disse to ulike diskursene kolliderer og får praktiske konsekvenser i form av konflikter ved samlivsbrudd når det skal gjøres avtaler om hvor barna skal bo. Den mer moderne diskursen

kjempes primært frem av fedre og politiske myndigheter. Mandatet til et regjeringsoppnevnt utvalg som er satt til å vurdere endringer i barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, fast bosted og samvær, viser en politisk holdning:

”Hovedmålsettingen med gjennomgangen er å vurdere endringer av barneloven i et perspektiv der begge foreldre anses å være like viktige for barnet og der en søker å støtte opp under en samfunnsutvikling der begge foreldrenes tid, ansvar, omsorg og medbestemmelse over sentrale sider ved barnets liv står sentralt. Utvalget skal vurdere begrepene bostedsforelder og samværsforelder i lys av et sidestilt foreldreskap også etter samlivsbrudd” (NOU 2008:9).

Diskursen om mors presumpsjon kjempes primært opprettholdt av mødre og en del fagfolk med psykologteoretisk bakgrunn. Psykolog Magne Raundalen uttalte seg på følgende måte i forbindelse med at barneombudet i media rådet foreldre som ikke bor sammen til å la barnet ha et hjem opp til treårsalder: *”Både biologisk og historisk lener jeg meg mot mor. Den første tiden må barnet være hos den som ammer, og det er det bare én som kan”* (Aftenposten, 2006). På tross av sin tilknytning til den gammeldagse kjønnsrolleforståelsen som ideen om den romantiske kjærligheten stammer fra, har denne forestillingen fått et noe annet eller ihvertfall utvidet innhold. Her argumenteres det primært ut fra hva som menes å være det beste for barn og støtter seg på psykologiske teorier om barns utvikling og tilknytning.

I samtalen med Bente gir hun uttrykk for en oppfatning av at kjønnsroller er en utfordring for parforholdet. Hun mener at hvilken kjønnsidentitet man har påvirker hvilken rolle man kan spille i parforholdet. Hun mener at det handler om hvordan man selv definerer sin identitet som mann og kvinne, samtidig som hun påpeker at kulturen rundt også former denne identiteten. Som vi tidligere har sett formidler diskursen om den romantiske og konfluerende kjærligheten ulik forståelse av kjønnsroller og kjønnsidentitet. Forestillingen om den romantiske kjærligheten forstås ut fra at menn og kvinner har ulike roller som utfyller og kompletterer hverandre, mens diskursen om den konfluerende kjærligheten bygger på en forståelse av at partene har en mer likestilt rolle. Bente mener at det kan være forskjeller på hva kvinner og menn søker i parforholdet, uten at hun klarer å identifisere noe mønster i det. Hun mener at de eksistensielle ønskene ikke er forskjellig, men tror at det kan komme til uttrykk på forskjellige måter hos kvinner og menn. Hun opplever det som vanskelig å si noe om hvorvidt alder spiller noen rolle ifht hva partene søker i parforholdet. Hun mener at det

spiller en viss rolle, samtidig som hun mener at folk i ulike alder søker det samme. Hun ser ikke at det er noe mønster i at man blir mer bevisst sine egne behov dess eldre man blir.

Her tegner det seg ikke noe tydelig bilde av i hvilken grad alder og kjønn antas å spille inn på hva partene søker i parforholdet. På den ene siden sier hun at både alder og kjønn kan ha en betydning, samtidig som hun på den andre siden sier at de nok søker mye av det samme uavhengig av alder og kjønn. Hun understøtter imidlertid en sosialkonstruktivistisk forståelse idet hun, slik jeg forstår henne, sier at kjønnsidentitet er noe som skapes i partene i samspill med omgivelsene, og at partenes egen forståelse av kjønn, dvs. hvilken diskurs de trekker på, er mer utfordrende for parforholdet enn hvilket kjønn de faktisk har. I poststrukturalistisk teori er det hvilke subjektposisjoner som muliggjøres av de ulike diskurser som står i fokus (Nielsen, 2006). Jeg vil si at diskursen om den konfluerende kjærligheten gir mulighet til å posisjonere seg på en annen måte som subjekt enn knyttet opp til de tradisjonelle forestillingene om kjønn. På den andre siden begrenses friheten av en mer generell diskurs om kjønnsidentitet på samfunnsnivå. Dette er en diskusjon som blir for omfattende å gå inn på her.

I samtalen med Karsten kommer det frem at han ikke tror at det er så stor forskjell på hva man søker ut fra kjønn, men at det kan vise seg på ulike måter i ulike faser. Han mener at det ofte kommer frem forskjeller hos kvinner og menn i barnefasen, hvor han opplever at kvinner har mer fokus på å ta vare på barna og være opptatt av at de skal ha det bra, mens mannen er mer opptatt av at den økonomiske rammen er på plass. Han tror at menn søker å bli tatt vare på av kvinnen, mens kvinnen i større grad inkorporerer barna i sitt omsorgsbehov:

Ja, jeg tror kvinner og menn kanskje har et mer sånn... at det er flere overlappende... komponenter innenfor dette eksistensielle når de er helt unge, og at når hverdagen tar dem, og denne klemma som jeg snakker altså hvor parets prosjekt kanskje spriker, så vil det også sprike på det feltet. Så har man kanskje en tendens til å.., hvis man overlever disse turbulente midtårene at man da kommer sammen igjen omtrent som en diamant, ikke sant, at man starter ut sammen og så går man ut forskjellig og så kommer man sammen igjen i et felles prosjekt når man da når middelalder og vel så det, ja, og eldre og kanskje til og med (Karsten, s. 4)

Karsten snakker her ut fra diskursen om den romantiske kjærligheten idet han viser til de ulike rollene som partene får særlig ifht barna. Han deler samlivet inn i tre ulike faser, og

hevder at den midterste som er fasen hvor man oppfostrer barn har størst utfordring mht kjønnsroller. Dette er en fase i parets samliv som er beskrevet som spesielt krevende også tidligere i denne oppgaven. I spesielt krevende situasjoner er det enklest å gå inn i kjente mønstre. Det jeg synes er spesielt interessant med Karstens beskrivelse her, er at han åpner for muligheten til å tenke at kjønnsidentitet eller betydningen av kjønn ikke er noe som er stabilt, men kan endre seg i ulike faser i livet. Gunn gir uttrykk for at de unge ofte viser en større evne til endring enn de som er eldre. Hun mener at de som er eldre ikke behøver å ha levd sammen lenge, men at alderen gjør en forskjell. Etter hennes oppfatning kan de som har levd et langt liv og gjort seg mange erfaringer og opplevelser, oppleve det vanskelig å forme et nytt samliv som er annerledes. Hun synes de unge er mer lyttende og viser mer evne til endring. Hun understreker at det gjelder de unge som kommer til familievernkontoret for å få hjelp med forholdet, men at mange ikke gjør det, og at mange unge nok ofte skifter partnere.

Dette kan henge sammen med at de som er eldre i større grad er preget av ideen om den romantiske kjærligheten og slik sett er mest låst i sine rolleoppfatninger. I tillegg kommer nok også det som mange hevder at det er lettere å omstille seg når man er yngre enn eldre. Gunn viser til at mange unge ofte skifter partnere. En forklaring på dette kan være at yngre mennesker er mer preget av vår forbrukskultur som formidler at kun det beste er godt nok, og slik sett har urealistiske forventninger til hva en partner kan gi, samtidig som man ikke er innstilt på å investere i forholdet selv. Sosiolog Willy Pedersen viser til en undersøkelse om unge menneskers tilfredshet med seksuallivet knyttet opp mot parforhold. Han fant at parforhold gir høyere seksuell tilfredshet enn singelliv, men at tilfredsheten faller raskt med forholdets varighet. Han konkluderer med at det kan tyde på at unge menneskers seksualliv raskt preges av avstand eller rutine (Pedersen, 2005).

I dette kapitlet har jeg presentert muligheten for parforholdet som et felles utviklingsprosjekt. Som vi har sett fremstår den romantiske ideen om kjærlighet som mer tydelig og trygg, men samtidig mer statisk og mistilpasset i moderne forhold. Ideen om ”det rene forhold” fremstår som en mer skapende bevegelse som kan fremme utvikling, men også angst.

6. Eksistensielle dilemmaer

Ut fra analysen har det kommet frem ulike diskurser om parforholdet som er tilstede samtidig og står som motsetninger til hverandre. Jeg har vært innom temaene i de to foregående kapitler, men i dette kapitlet setter jeg de ulike diskursene tydeligere opp som dikotomier. Jeg kaller disse eksistensielle dilemmaer. Det kan sies å være underdiskurser til diskursene om den romantiske kjærligheten og ”det rene forhold”. Jeg presenterer ikke ny empiri i dette kapitlet, men vil nedenfor drøfte hvordan disse ulike forestillingene kan ha betydning for og virke inn på parforholdet og de konflikter som kan oppstå.

Den romantiske kjærlighet vs det rene forhold

Forestillingen om den romantiske kjærligheten er de to ulike som søker sammen for å bli hel. Som ordtakene ”motsetninger tiltrekker hverandre” henspiller på. Det som tradisjonelt har vært oppfattet som typisk mannlige egenskaper søker det som tradisjonelt har vært oppfattet som typisk kvinnelige egenskaper og motsatt. Det rene forholdet henspiller på de to som er mer lik og inngår en kjærlighetskontrakt, som ordtakene ”like barn leker best” viser til. Disse to forestillingene om kjærligheten finner vi igjen i flere romaner. I Sigrid Undsets ”Kristin Lavransdatter” beskrives Kristins dilemma i valget mellom Erlend og Simon som valget mellom disse to forestillingene om kjærlighet. Kristin velger Erlend og den romantiske kjærligheten, mens Kristins foreldre, Lavrans og Ragnhild lever i et forhold som er mer basert på vennskap og respekt for hverandre. I Ibsens ”Et Dukkehjem” er min fortolkning at Helmer lever i forestillingen om den romantiske kjærligheten, og mener at hans plikt som god ektemann og hans måte å vise Nora sin kjærlighet på, er å beskytte henne fra ”de harde fakta” i forretninger som han mener er et område som han selv har ansvar for. Nora på sin side er ikke fornøyd med situasjonen og føler seg tilsidesatt og ikke respektert som et likeverdig menneske av sin mann. Hennes ønske er at de skal ha en annen plattform for sin kjærlighet som bygger på åpenhet og tillitt i alle forhold. Hennes syn på ekteskapet og parforholdet var ikke vanlig på den tiden, og hun fikk heller ikke noen forståelse fra sin mann på det hun forsøkte å formidle om sitt syn på kjærligheten. Nora kom frem til at hun ikke kunne forbli i et parforhold hvor kjærligheten slik hun forsto den, ikke kunne etterleves. Jeg forstår Noras forståelse av kjærlighet i et parforhold slik som Giddens (1994) beskriver ”det rene forhold”.

De to ordtakene som henvist til ovenfor om at ”like barn leker best” og ”motsetninger tiltrekker hverandre” viser til to ulike oppfatninger om kjærligheten som står mot hverandre

og lever side om side på samme tid. Dersom man skulle følge ordtakene om at motsetninger tiltrekker hverandre, sier det andre ordtakene om at like barn leker best at et forhold basert på motsetninger ikke vil fungere så bra. Dersom man skulle følge ordtakene om at like barn leker best, sier det andre ordtakene om at motsetninger tiltrekker hverandre at et forhold basert på likhet ikke vil være særlig levende. Så hva skal man da velge? Jeg mener at disse to ordtakene viser to diskursive motpoler som går igjen i forestillinger om parforhold på flere områder. Karsten viser til at den romantiske forestillingen om kjærlighet som ikke holder mål når parforholdet opplever en krise. Det kan være ulike typer av krise som par kan komme opp i, men selve situasjonen at det oppstår en krise i parforholdet kan være vanskelig å håndtere innenfor diskursen om den romantiske kjærligheten fordi en krise ikke passer inn, men tvert imot sprenger rammen for forestillingen. Ideen om den romantiske kjærligheten kjennetegnes ved troen på at parforholdet skal være godt når man har funnet den rette personen. Når denne forventningen ikke blir innfridd, kommer skuffelsen og krisen kan bli et faktum når den romantiske forestillingen brister.

Bente gir uttrykk for en ambivalens om hvorvidt et vennskap kan være grunnlag nok for et parforhold, og heller nok mest til at det bør være andre og sterkere følelser tilstede. Hvorvidt man har sterke nok følelser for hverandre eller ikke, hører til diskursen om den romantiske kjærligheten. En motsatte diskurs ville være at kjærlighet og sterke følelser kan skapes gjennom handling slik Fromm hevder at kjærligheten er en kunst som må læres og som skapes gjennom innsikt og innsats (Fromm, 1985). "Det rene forhold", slik Giddens (1994) beskriver det, kan sies å støtte opp mot en slik diskurs. Det rene forhold bygger på at intimitet mellom partene skapes i takt med i hvilken grad partene åpner seg opp for hverandre og tar imot den andre.

Å leve i harmoni med en sjelevenn vs hardt arbeid

Diskursen om den romantiske kjærligheten er en forestilling om å leve i harmoni med en sjelevenn når man har funnet den rette. Denne sjelevennen skal forstå ens tanker, følelser og behov uten at en trenger å fortelle om det. Sjelevennen skal gi en det en trenger fordi man er ett og det er til begges beste. Mange opplever å bli frustrert i møte med en partner som slett ikke skjønner hva man tenker eller ønsker, og ikke en gang skjønner hva man mener når man prøver å formidle det. Når man er innenfor diskursen om den romantiske kjærligheten, vil man da stille seg spørsmål ved hvorvidt partneren er den rette for en allikevel. Kan det være

slik at man har begått en tabbe og valgt feil person? En slik tvil vil skape utrygghet og disharmoni i forholdet. Uenighet er også vanskelig å håndtere innenfor rammen av diskursen om den romantiske kjærligheten. Når idealet er at to partnere skal være sjelevenner som lever i enighet og harmoni, kan en uenighet føre til forstyrrelser, ja, endog rystelser fordi det truer forholdets grunnvoll.

I Gunns beskrivelse av parforholdet kommer fornuften inn når parforholdet er etablert og overtar betydningen som følelsene hadde i innledningen av forholdet. Når man har funnet en partner, må man arbeide hardt med forholdet for at det skal vare. Forestillingen om at parforholdet er hardt arbeid kan vi finne igjen i selvhjelpslitteraturen og i ukeblader. Her presenteres det råd og tips til hvordan vi kan arbeide med forholdet. Viljen til å gjøre en innsats beskrives som drivkraften i forholdet. Denne diskursen står i motsetning til diskursen om den romantiske kjærligheten. Man kan høre beskrivelser av parforhold som en trygg havn. I bryllupstaler kan man høre foreldre gi uttrykk for en tilfredshet når ens barn er etablert i et parforhold, at de da har kommet frem til en trygg havn og foreldre har ”gjort sin jobb”. En trygg havn gir assosiasjoner til harmoni og trekker på diskursen om den romantiske kjærligheten. Forestillingen om parforhold som hardt arbeid samsvarer med Fromms beskrivelse av kjærligheten som et arbeid som krever disiplin, konsentrasjon og tålmodighet (Fromm, 1985). I vårt samfunn er ikke disse tre dyder spesielt høyt verdsatt. Vi lever i en velstandskultur hvor det meste presenteres ferdig og hvor det ikke er behov for hardt arbeid for å overleve. Derfor passer nok diskursen om den romantiske kjærligheten bedre inn i vår kultur enn den om hardt arbeid. Fromm peker på en holdning han mener er vanlig blant folk, men som han ser på som en misforståelse av kjærligheten, nemlig at kjærlighet dreier seg om å få kjærlighet (Fromm, 1985). Jeg mener at dette er en holdning som samsvarer med vår velstandskultur. Alle mine informanter gir imidlertid uttrykk for at arbeid er nødvendig i et parforhold. Siden alle mine informanter er terapeuter som jobber med par som sliter, er det ikke spesielt oppsiktsvekkende at de har en slik holdning. Samtidig gir de uttrykk for at par som kommer i terapi, ofte ikke har denne holdningen. Karsten kaller det en gammeldags ordentlighet, når par ønsker å bruke tid på å finne ut av hva som ikke fungerer i parforholdet med et ønske om å endre det. Med det opplever jeg at han antyder at det er en holdning som ikke er så vanlig lengre. Han forteller at det er en del par som kommer til terapi med en forventning om at det er terapeuten som skal gjøre jobben og ”fikse” forholdet. Gunn mener at yngre mennesker oftere bytter partnere, og ikke legger så mye vekt på å jobbe med et forhold som ikke fungerer så bra. Samtidig gir hun uttrykk for at de går glipp av noe verdifullt

for parforholdet som ligger i å jobbe seg gjennom vanskeligheter sammen. Bente gir uttrykk for at par som låses fast i konflikter kan ha en opplevelse av å ikke få dekket egne behov, samtidig som hun trekker frem egenaktivitet og det å ta ansvar for egne følelser og det man selv gjør som kjennetegn på par som klarer å løse opp i konfliktene. Dette samsvarer med Fromms beskrivelse av kjærlighet som aktivitet med fokus på å gi (Fromm, 1985).

Selvstendighet vs avhengighet

To andre diskurser som står mot hverandre i forestillingen om parforhold er behovet for selvstendighet og selvrealisering mot behovet for fellesskap og samhold. Jeg opplever at Arild gir uttrykk for en ambivalens mellom et ønske om symbiose og en korrigering av det samme ønsket som urealistisk og ”galskap” i sin beskrivelse av forelskelsen. Galskap står i motsetning til det normale. Det normale er det vi forventer skal skje. Diskursen om den romantiske kjærligheten formidler en forventning om at den følelsen av symbiose som en forelskelse kan gi, vil vare livet ut. Mine informanter formidler erfaringer om at denne følelsen av symbiose er forbigående. Slik kan to ulike diskurser om parforholdet leve side om side og skape ambivalens. Og hva skjer med partene i et parforhold hvis de har en drøm om et symbiotisk fellesskap og erfaringen blir en annen? Selvstendighet vs avhengighet kan også være synonymt med å stå alene vs å bli tatt vare på. Arild gir uttrykk for at den gode følelsen og spenningen som oppstår i forelskelsen, er et romantisk krydder som er nødvendig for at det gode, forstått som kjærligheten skal bestå i parforholdet. Ingrediensene i det romantiske krydderet er å regelmessig gi hverandre bekreftelse på sin hengivenhet og evige kjærlighet ved symbolske handlinger. Slik skapes og opprettholdes den romantiske forestillingen.

I vårt samfunn som er kommet langt i velstand og utvikling, er selvrealisering blitt et uttalt mål. Jfr Maslows behovspyramide er selvrealisering det siste behovet som mennesket søker å få tilfredsstilt, når andre mer grunnleggende behov som mat og trygghet er på plass. Selv om de fleste i vårt samfunn ikke har grunn til å engste seg for om de har mat på bordet eller tak over hodet, er det allikevel grunn til å stille spørsmål ved om behov for emosjonell trygghet er ivaretatt. Slik jeg opplever det, har vårt samfunn mer fokus på materiell velstand enn emosjonell trygghet for sine innbyggere. Giddens peker på at for noen er avhengighet en kilde til eksistensiell trygghet, men sier samtidig at en slik person trenger å utvikle selvstendighet og lære å handle med integritet før man kan være en del av ”et rent forhold” (Giddens, 1994). Her ses altså selvstendighet som en forutsetning for å bidra til å skape ”et rent forhold”. I forestillingen om den romantiske kjærligheten er avhengighet en naturlig faktor fordi den

bygger på en idé om to ulike som utfyller hverandre. Fra et utviklingspsykologisk perspektiv lever vi med dilemmaet mellom ønske om å være selvstendig og behovet for tilknytning. Schibbye peker på at nærhet til andre innebærer at vi kommer nærmere prosesser i eget selv, noe som er smertefullt, mens avstand innebærer tilsvarende distanse også til egne prosesser. Vi opplever dermed en ambivalens mellom en lengsel etter en ideell tilknytning og en angst etter å ikke overleve alene (Schibbye, 2004). Bente mener at en av parets største utfordringer er når det reises tvil ved om de skal fortsette sammen som par. Hun peker på at initiativet til å komme den andre i møte forutsetter at man har en trygghet på å bli tatt imot. Her kan det se ut til at Bente legger til grunn den romantiske forestillingen om at et parforhold skal vare livet ut og når det reises spørsmål ved dette, vakler et fundament for trygghet som forholdet er bygget på. Dette står i motsetning til hva Giddens legger til grunn for ”det rene forhold” som er basert på en kjærlighetkontrakt hvor forholdet varer så lenge som begge parter får nok ut av det til at de opplever det som verdifullt å fortsette (Giddens, 1994). Slik jeg ser det, forutsetter denne modellen en indre trygghet og selvstendighet i det enkelte individ som jeg tror er mer sjelden enn vanlig i vårt samfunn.

Hostrup mener at en sentral utviklingsoppgave som paret står overfor, er balansen mellom intimitet og isolasjon. Hvordan skal vi sikre oss fysisk og psykisk nærhet til et annet menneske uten at denne nærheten blir misbrukt til manipulasjon? Intimitet er en nærhet som innebærer gjensidig tillit og fortrolighet. Intimitet dreier seg om å være fortrolig med sine egne tanker, følelser og behov og å være trygg nok på den andre til å dele dette. Samtidig dreier intimitet seg om å være nysgjerrig etter å lære den andre å kjenne (Hostrup, 2004). Giddens (1994) modell legger vekt på nytteverdien av parforholdet og ens individuelle selvrealisering, samtidig som han legger vekt på utviklingen av intimitet. Gunn mener at det blir mer vanlig at par nok reserverer seg noe i forhold til hverandre fordi de ser for seg at forholdet kanskje ikke vil vare. Hun mener at de nok har et håp om at dette er et forhold som de skal være i livet ut, men at de ikke tør ta sjansen på å gjøre seg sårbare og heller sikrer seg ved å ikke satse alt. Er dette uttrykk for en selvstendighet? I så fall er det en annen type selvstendighet enn det Giddens (1994) forutsetter i ”det rene forhold”? Her snakkes det frem en selvstendighet som dreier seg om å ta vare på seg selv ved å reservere seg mot nærhet til den andre for å beskytte seg selv mot en kommende smerte. Her viser jeg til det eksistensielle dilemmaet mellom nærhet og avstand som nevnt ovenfor. Slik Giddens (1994) beskriver selvstendigheten i ”det rene forhold”, dreier det seg mer om en selvstendighet til å våge

nærhet og kanskje også smerte. En slik forståelse av Giddens(1994) står i motsetning til hvordan Illouz (1997) tolker han.

Illouz knytter Giddens beskrivelse av ”det rene forhold” til en terapeutisk, rasjonell diskurs som inneholder elementer som selv-interesse, autonomi, nytte, vurdering av kostnader mot utbytte. Denne diskursen mener hun også finnes i kvinnebladets omtale av parforhold og i hvilke råd som gis for å bevare parforholdet. Den terapeutiske diskurs er basert på mer eller mindre vitenskapelige studier, og ser på problemer i parforholdet som ”feil” begått av partene. Rådene som formidles er basert på en objektiv tilnærming, hvor problemer ofte relateres til vansker i barndommen. Språket som brukes er tradisjonelt maskulint, hvor det henvises til arbeid, rasjonalitet og selv-refleksjon. Slik vendes språket vekk fra det tradisjonelt feminine, romantiske som knyttes til følelsesmessige bånd og snus til det mer rasjonelle språket som henviser til arbeidslivets temaer om kontrakt og forhandling (Illouz, 1997). Jeg kan følge Illouz et stykke på vei, i den forstand at Giddens har en rasjonell tilnærming til parforholdet med fokus på selvstendighet. Jeg synes imidlertid at hun gjør han urett når hun ser bort fra det jeg opplever som det viktigste poenget i ”det rene forhold”, nemlig å utvikle en intimitet gjennom å åpne seg for den andre og våge å være sårbar.

Beck og Beck-Gernsheim mener at individualiseringsprosessen som vår moderne samfunn er preget av, står i konflikt med familieliv og kjærlighet, og er en faktor som i vesentlig grad bidrar til parproblemer (Beck og Beck-Gernsheim, 1995). Her trekkes det også en distinksjon mellom behovet for selvrealisering og behovet for fellesskap, ikke minst som en stabil ramme for oppvekst til barn. Det anses som best for barn å vokse opp i en stabil kjernefamilie. Dette finner vi blant annet i St.prp. nr 1 (2006-2007) hvor familievernets oppgave formuleres som å styrke forpliktende og varig samliv og sikre familien som base for barns oppvekst. Karsten argumenterer for at hvis partene ikke klarer å få parforholdet til å fungere tilfredsstillende, eller som han formulerer det; blir tiltagende ulykkelig, er det ikke tilstrekkelig å holde sammen bare pga at man har barn sammen. Dette samsvarer med en annen forestilling i samfunnet som eksisterer sammen med at man skal holde sammen for barnas skyld, det at det ikke er bra for barn å vokse opp sammen med foreldre som mistrives med livene sine. Denne forestillingen finner vi i psykologiske teorier. En annen eksisterende ide som støtter opp under dette, er ideen om at man fortjener å være lykkelig. Denne ideen bygger på et individfokus som står i motsetning til den mer kollektivistiske ideen som forestillingen om å holde sammen for barnas skyld bygger på. Ideen om at man fortjener å være lykkelig, eller fortjener det

beste, spilles det på i markedsføringen av kosmetikkprodukter fra L'Oreal hvor argumentet i reklamen for hvorfor man skal kjøpe nettopp disse produktene er; "Fordi du fortjener det". Hva som vises og sies i reklame har antagelig mye større påvirkningskraft på de forventninger som skapes enn vi er klar over. Jeg tror at vi lett kan tenke at vi ikke tar alvorlig det som sies gjennom reklamen, og det er vel faren ved dette som Illouz ønsker å fremheve når hun hevder at den romantiske forestillingen holdes i livet fordi forestillingen selger kommersielle produkter (Illouz, 1997).

På åtti-tallet kom det ut en bok som het "Elsk deg selv" som fikk mye kritikk. Kritikken gikk ut på at den oppfordret folk til å gi blaffen i andre og bare ha fokus på seg selv. Dette er en forestilling som sier at hvis du elsker deg selv, elsker du ikke noen andre. Fromm går i rette med denne ideen, og hevder at dersom det er en dyd å elske et medmenneske som et menneskelig vesen, vil det også være en dyd å elske seg selv som et menneskelig vesen. Han viser til Bibelens bud om "å elske sin neste som seg selv" og hevder at respekt for sin egen integritet og individualitet, og kjærlighet til og forståelse for seg selv, er uløselig knyttet sammen med respekt, kjærlighet og forståelse for et annet individ (Fromm, 1985). Han hevder altså at for å kunne elske andre, må man først elske seg selv. En slik selvstendighet som det snakkes frem her, er noe annet enn det Ibsen (1991) skriver om i "Peer Gynt" om "å være seg selv nok".

Det materielle vs det eksistensielle

To andre diskurser som står mot hverandre i hva som har betydning for et parforhold er at det materielle er viktig og at det eksistensielle er viktig. Arild beskriver det å få barn som en stor praktisk endring for parforholdet som fører til problemer for mange og Karsten mener at det å få barn kanskje er parforholdets store krise. Man kan kanskje kalle det å få barn å oppleve en eksistensiell krise, hvor man trer inn i en ny rolle som man er mer eller mindre forberedt på. Samværmønstre og de overlevelsesrettede strategiene utfordres og et nytt individ skal innlemmes i familien (Schibbye, 2004). Samtidig som det å bli foreldre er en eksistensiell utfordring, byr den også på en materiell utfordring. Arild er opptatt av at par som får barn flytter fokus fra parforholdet til praktiske ting rundt barna og jobben. Det blir viktig å "bygge reir" for å ivareta den forpliktelsen man påtar seg når man setter barn til verden. Bente setter ord på hvordan et krysspress av forventninger utsetter parforholdet for et stort press som er vanskelig å håndtere når man får barn. Gunn gir uttrykk for noe av det samme. Jeg tenker at dette er uttrykk for frihetens dilemma og frustrasjon over kravet om valg, samtidig som jeg

ser at dersom man ikke opplever at man må gjøre valg mellom ulike muligheter, men at det forventes at alt dette skal håndteres samtidig, er det et umenneskelig press. Da kan man jo spørre seg hvor denne forventningen kommer fra, at vi forventes å skulle klare alt samtidig. Media har stor makt i vår tid, og særlig reklamen spiller på at vi kan få alt vi ønsker, bare vi kjøper de rette produktene. Både aviser, ukeblader og selvhjelpsbøker forteller oss jevnlig hvordan vi kan oppnå akkurat det vi vil, bare vi følger de rette instruksene. Både barn og voksne overøses med tilbud om ulike aktiviteter, og alt presenteres som like viktig. En kjent melodi i vårt samfunn lyder; ”Må ha, må ha...”. Jeg tror at disse stemmene, denne diskursen, i vårt samfunn manipulerer oss vekk fra fokus på den relasjonelle samhandlingen mellom menneskene: hvem vi er som mennesker og hvem vi ønsker å være.

Mine informanter bekrefter at den romantiske forestillingen om parforholdet er en høyst levende ide i vårt samfunn. Det er en drøm om ”å komme hjem”, ”bli tatt vare på”, ”bli hel”. Dette samsvarer med en forestilling som jeg tror er allment akseptert i vårt samfunn, at vi som mennesker har noen eksistensielle lengsler og behov. Noen av disse behovene er behov for fellesskap, trygghet, bekreftelse og anerkjennelse. Dette er behov vi har hatt fra vi ble født som små barn inn i en familie. Vi har i ulik grad blitt møtt på disse behovene ut i fra våre nærmeste omsorgspersoners ulike forutsetninger til å ivareta oss. Som voksne mennesker har vi fortsatt de samme behovene, men i ulik intensitet ut fra hvordan vi tidligere har blitt møtt. Dersom man har blitt møtt på en tilfredsstillende måte på sine eksistensielle behov som barn, vil man være mer harmonisk som voksen og i større grad evne å møte en partner på en likeverdig måte. Dersom man som barn i liten grad har blitt møtt på sine eksistensielle behov, vil man som voksen ha større behov som man søker å få tilfredsstilt hos en partner. Gran underbygger ideen om at vi drives av grunnleggende behov for tilhørighet, bekreftelse og lykke, og at vi vet intuitivt at det er gjennom en nær relasjon til en annen at vi har mulighet til å gjøre utviklingsmessige sprang, utvidelse av selvet og overskridelse av våre indre grenser. Hun viser til at kjærlighetsforholdet er det stedet hvor vi søker en fortsettelse på å bli møtt på vårt dype tilknytningsbehov (Gran, 2007). Schibbye peker på tilknytning som en sentral faktor i parforholdet. Hun viser til at partneren blir en sentral tilknytningsperson og at partenes tidligere utviklede tilknytningsmønstre blir viktig i hvordan samspillet mellom partene utvikles. Det eksistensielle dilemmaet tilknytning – avgrensing vises gjennom partenes samspill. Vi ønsker å være selvstendig samtidig som vi ønsker tilhørighet. Vi ønsker nærhet, samtidig som vi er redd for å bli såret, og vi ønsker avstand, samtidig som vi er redd for å miste. Dette dilemmaet skal partene balansere i parforholdet (Schibbye, 2004). Hostrup

hevder at det er tre grunnleggende utviklingsdilemmaer som par med problemer sliter med; avhengighet – selvstendighet, intimitet – isolasjon og idealer – realitet (Hostrup, 2004).

Bente beskriver et behov for å være trygg på at det er noen som alltid er der for en, som man kan kjenne at man er seg selv sammen med. Forestillingen om at mennesket ikke er skapt til å være alene, finner vi allerede i de eldste bibelske skrifter. I skapelsesberetningen i 1. Mosebok, 2,18 sier Herren Gud at det ikke er godt for mannen å være alene og at han vil gi han en hjelper som er hans like (Bibelen, 1981). Filosofen Martin Buber beskriver at mennesket blir til et jeg i møte med et du, og at det sanne ekteskap består av to mennesker som åpenbarer du`et for hverandre (Buber, 2003). Gran beskriver hvordan hun opplever at par som kjemper ”kjærlighetskampen”, kjemper om svar på det hun mener er et grunnleggende spørsmål: ”Er du fortsatt der for meg?”(Gran, 2007).

Til tross for antagelsen om at disse temaene er viktige for mennesker i parforhold, forteller mine informanter at de fleste par som kommer til terapi ikke er spesielt opptatt av eksistensielle temaer. Arild sier at hans opplevelse er at par er mest opptatt av praktiske ting, men tror at det i høykonfliktsaker kan være noen temaer som ligger under og ikke snakkes om. Gunn mener også at når par krangler om barneoppdragelse eller fordeling av arbeidsoppgaver, kan det ligge noe mer eksistensielt under. Når par opplever krysspress og ulike forventninger, er det kanskje naturlig at det er de praktiske og materielle tingene som de blir mest opptatt av fordi de er det mest synlige, og at de mer eksistensielle tingene ikke så lett blir synlige. Dersom det er slik som flere av mine informanter ser ut til å mene, at eksistensielle temaer ofte kommer til uttrykk gjennom krangler om praktiske ting uten at dette snakkes om, vil det kunne være en viktig faktor som bidrar til at par låser seg i konflikter.

Utvikling vs ikke utvikling

Jeg tror at vi har en indre drivkraft etter utvikling fra vi blir født til vi dør. Mennesker søker mening i sin tilværelse, og jeg tror at den største tilfredsheten oppnås når man vokser og utvikler seg som menneske sammen med andre mennesker. Ibsens (1991) ”Peer Gynt” er en klassisk historie om menneskets utviklingsdilemma slik jeg ser det; Skal man gå inn i de utfordringer man møter i livet og løse de på en best mulig måte, eller skal man gå utenom. Jeg mener at vi har en sterk føring i vårt samfunn som sier ”gå utenom”. Det er så mange andre tilbud som vi kan fylle tiden vår med som virker mer tiltrekkende, og mange mener at det er samfunnets ansvar å løse de problemer som måtte oppstå. Dette mener jeg er baksiden av vårt

velferdssamfunn. Man kan spørre seg om vi har mistet den dyktigheten i å løse våre oppgaver som det ble lagt vekt på ved valg av ektefelle på syttenhundretallet (Syltevik, 2005), eller om vår livsoppgave har blitt utydelig for oss.

Hostrup hevder at vi har en trang til utvikling så lenge vi lever som tvinger oss til å ferdigutvikle vår kontaktkompetanse og får oss til å knytte oss til mennesker som kan provosere en slik utvikling. Hun peker på at det er vanskeligere å gjøre dette som voksen enn som barn fordi man som voksen har utviklet noen vaner for å skjule den manglende kompetansen. Hos noen voksne vil møtet med den uløste oppgaven skape en uro som ikke fører til utvikling, men til en søken etter andre mennesker som vil delta i en slags erstatningssymbiose. Utvikling til selvstendighet settes i gang, eller skulle vært satt i gang, i et symbiotisk forhold når man som lite barn er hjelpeløst og totalt avhengig av en voksen, men for en voksen kan selvstendighetsoppgaven ikke løses via et symbiotisk forhold (Hostrup, 2004). Gran mener at vi blir vår partners terapeut og coach, at den andres vekstprosjekt også blir vårt. Hun mener at vi påtar oss en foreldrefigurs trygghetsfunksjon for hverandre (Gran, 2007).

Karsten mener at parforholdet kan være en god utviklingsarena forutsetter at forholdet fungerer bra. Han mener at viljen til å ville den andre vel er sentral i forhold som fungerer bra, eller hos de som klarer å løse opp når konflikter først har låst seg. I tillegg mener han at evnen til å tenke nytt og annerledes er viktig. Dette samsvarer med den diskursen som Fromm fremmer i sin bok om kjærlighet, at kjærlighet er en viljeshandling som primært handler om å skape og å gi (Fromm, 1985). Denne holdningen forutsetter en aktiv innsats. Fromm viser til en polaritet mellom det han kaller det mannlige og kvinnelige prinsipp, en aktiv betinget kjærlighet på den ene siden og en passiv betinget kjærlighet på den andre siden (ibid). Denne polariteten kan vi kjenne igjen fra diskursen om den romantiske kjærligheten hvor de to kjønn er representanter for hhv det kvinnelige og mannlige prinsipp som skal finne sammen i en syntese. Det mangelfulle individ blir helt når det forenes med et annet som innehar de kvaliteter som det selv mangler. Det blir dermed en passiv kjærlighet som tar imot og hvor utvikling ikke er nødvendig fordi parforholdet er "fullkomment" hvis man finner den rette personen. Fromm understreker imidlertid at polariteten mellom det mannlige og kvinnelige prinsipp finnes innen hver mann og kvinne og er grunnlaget for all skapende virksomhet og en forutsetning for et skapende forhold mellom menneskene (ibid). "Det rene forhold" slik Giddens beskriver det forutsetter autonome individer med integritet (Giddens, 1994). I denne

forestillingen legges det mer vekt på at partene har en aktiv rolle og et ansvar for å skape et godt parforhold. Dersom fokuset rettes mot den indre polariteten, blir det viktig at hvert enkelt individ tar ansvar for å utvikle en indre balanse mellom det kvinnelige og mannlige prinsipp i seg selv, for å kunne være en autonom og likestilt partner. Individenes utvikling foregår imidlertid i samspill og møte med andre (Schibbye, 2004 og Buber, 2003), og slik blir partnerne viktige medspillere for hverandres utvikling.

Bente fremhever også egenaktivitet og det å ta ansvar for egne følelser og handlinger som en faktor som fremmer gode parforhold. Hun trekker imidlertid frem angsten for å ikke være tro mot seg selv hvis man handler på en annen måte enn det man er vant med. Her peker hun på utviklingens paradoks; man ønsker å lære noe nytt samtidig som man er redd for det ukjente. Gunn peker på at man lager seg bilder av hverandre, og at det kan være en utfordring å evne og justere disse i takt med en endring hos partneren. Dersom man holder fast på en forestilling om den andre og om hvordan parforholdet skal være, vil det kunne føre til fastlåste konflikter i møte med en virkelighet som ikke viser seg å være som forventet. Diskursen om den romantiske kjærligheten er preget av bestemte forventninger som innebærer at man kommer til "en trygg havn" hvor utvikling ikke er nødvendig. Slik sett ivaretar denne diskursen et behov for trygghet, men utfordres når virkeligheten ikke oppleves å være i samsvar med diskursen. Diskursen om "det rene forhold" forutsetter at partene tar ansvar for seg selv, for sin egen så vel som forholdets utvikling. Sett ut fra Schibbyes dialektiske relasjonsforståelse, ligger det noen faktorer fra hvert individs historie som bidrar til å påvirke denne utviklingen. Hun peker på at det i parforholdet ligger muligheter til å utvikle oss som individer samtidig som vi har en tendens til å søke mot en partner hvor vi kan fortsette i samspillsmønstre fra barndommen. I hvilken grad vi har fått en trygg eller utrygg tilknytning til nære omsorgspersoner, er avgjørende for hvorvidt vi klarer å avgrense oss fra andre (Schibbye, 2004). Ut fra dette perspektivet kan man anta at dersom vi har fått en tidlig utrygg tilknytning, vil vi ha større behov for søke trygghet i parforholdet som samsvarer med ideen om den passive kjærligheten, mens en trygg tilknytning i større grad kan åpne for en aktiv kjærlighet som samsvarer med forestillingen om "det rene forhold".

I dette kapitlet har jeg vist hvordan ulike forestillinger står mot hverandre og samtidig er avhengig av hverandre. Når partene i et parforhold låser seg fast i ytterpunktene av disse dikotomiene, holder de hverandre fast i posisjoner som fører til fastlåste konflikter.

7. Avslutning

- Nora, - kan jeg aldri bli mer enn en fremmed for deg?
- Akk, Torvald, da måtte det vindunderligste skje,-
- Nevn meg dette vindunderligste!
- Da måtte både du og jeg forvandle oss således at-. Å, Torvald, jeg tror ikke lenger på noe vidunderlig.
- Men jeg vil tro på det. Nevn det! Forvandle oss således at -?
- At samliv mellom oss to kunne bli et ekteskap. Farvel.
- Nora! Nora! ... Tomt. Hun er her ikke mer. Det vidunderligste-?!

Sluttscenen fra "Et dukkehjem" av Henrik Ibsen (1991)

Mitt utgangspunkt for denne oppgaven var en oppfatning av fastlåste parkonflikter som partene slet med å komme seg ut av og hvor jeg som terapeut strevde med å finne gode innfallsvinkler som kunne oppleves som nyttige for paret. Par som kommer til familievernkontorer presenterer ofte sine problemer knyttet til praktiske ting, men problemene løses ofte ikke selv om de praktiske tingene ryddes av veien. Jeg hadde en forestilling om at det kunne henge sammen med ulike forventninger til parforholdet og/eller at partene strevde med eksistensielle livs-temaer, som for eksempel avhengighet – selvstendighet eller nærhet – avstand. Problemstillingen ble formulert slik:

Hvordan kan fastlåste parkonflikter forstås i lys av ulike forestillinger om parforhold?

Jeg valgte sosiologen Giddens (1994) beskrivelse av diskursene om hhv den romantiske og konfluerende kjærligheten som teoretisk referanseramme, i tillegg til psykolog Schibbyes (2004) beskrivelse av en dialektisk relasjonsforståelse. Psykoanalytiker og filosof Fromms (1985) beskrivelse av kjærligheten som en kunstart og et filosofisk perspektiv på eksistens var også en del av min teoretiske ramme. Ut fra disse perspektivene kan parforholdet forstås som realisering av ulike kjærlighetsprosjekter. Det kom det frem fem ulike diskurser om parforhold:

1. Kjærlighet som jakten på den ene rette (romantisk)
2. Kjærlighet som jakten på det rette forholdet (konfluerende)
3. Kjærlighet som selvutvikling (dialektisk)
4. Kjærlighet som kunstart
5. Kjærlighet som overlevelse

De to første diskursene står klart mot hverandre, mens de tre siste kan kobles opp mot de to første. Denne listen viser imidlertid at det er mange faktorer som spiller inn i parforhold og at det derfor er komplisert. I tillegg kunne denne listen vært betydelig utvidet.

Mine informanter var alle på ulike måter preget av forestillingen om den romantiske kjærligheten. Denne forestillingen er knyttet opp mot bestemte roller og kjønnsidentiteter. Den tradisjonelt feminine identiteten som forbindes med omsorg og nærhet, og den tradisjonelt maskuline identiteten som forbindes med aktivitet og handlekraft, trekkes mot hverandre og utfyller hverandre. Denne forestillingen forbindes med uforbeholden og passiv kjærlighet. Man elses for den man er og kan ikke gjøre noe for å gjøre seg fortjent til den. Mine informanter presenterte denne ideen som noe som var positivt. Noen presenterte det som noe flyktig som ikke var til å satse på, mens andre presenterte det som en lengsel eller drøm om det ideelle. Det romantiske ble forbundet med positive følelser og lengselen etter en trygghet om å bli tatt vare på. På tross av dette, ble det samtidig uttrykt en holdning til at forestillingen om den romantiske kjærligheten ikke var realistisk i møte med hverdagen. Det som ble formidlet som realistisk var arbeid, og til dels hardt arbeid. I møte med en travel hverdag hvor karriere, barn og hushold skal ivaretas, ga de fleste uttrykk for at det var liten plass til romantikk. Flere trakk også frem mange og til dels motstridende forventninger fra samfunnet som et stort press på parforholdet; å pleie parforholdet samtidig med å ivareta en plikt overfor seg selv om å være lykkelig, å være hjemme med barn samtidig med å ivareta en karriere, å ha fint hus, dra på spennende ferier og pleie vennskap. Det ble formidlet en forventning om å fremstå som supermennesker som klarer alt og som mislykkes hvis de ikke mestrer å leve opp til dette.

Flere av mine informanter beskrev at de anså det som viktig å snakke sammen, gjøre en innsats for å bli kjent med den andre og utvikle et vennskap. Dette er faktorer som kjennetegner forestillingen om den konfluerende kjærligheten som innebærer et mer likestilt forhold. Denne forestillingen er mer preget av aktivitet og kan sies å være betinget. Man kan gjøre noe for å gjøre seg fortjent til denne kjærligheten, altså jobbe for å skape et godt forhold. Det kan synes som at mine informanter i større grad var påvirket av faktorer fra denne diskursen enn det de mente at klientene ved familievernkontoret var. Det kan skyldes at mine informanter alle er terapeuter som har utdanning i familieterapi eller psykologi, og som har sitt daglige virke med å hjelpe par som sliter i parforholdet og dermed antagelig har en

større grad av bevissthet om faktorer som fremmer og hemmer utviklingen av gode parforhold og derfor har et tydeligere fokus på forholdet. På den andre siden er de par som kommer til familievernkontorer, de som har kjørt seg fast i en konflikt som de ikke klarer å finne ut av på egenhånd, og da kan det være nærliggende å tenke at utvikling av parforholdet ikke er det de først og fremst er opptatt av, men heller å komme seg ut av floken. At fokus på utvikling av forholdet kan være en vei ut av problemene, er det ofte terapeutens jobb å gjøre dem oppmerksom på.

Informantene mente at mange fastlåste parkonflikter kunne ha sitt utspring i viktige behov som ikke ble tilfredsstilt, slik som; tilhørighet, trygghet, bekreftelse, omsorg, respekt og å bli sett slik man er. Ut fra en dialektisk relasjonsforståelse, har vi sett at for at partene skal utvikle seg i et forhold er de gjensidig avhengig av hverandre for anerkjennelse og å bli behandlet som et subjekt. De skaper altså hverandres forutsetninger for de fastlåste posisjonene som de kommer i, og opprettholder disse som en følge av angst. Å våge å utfordre egen angst, skaper bevegelse og utvikling (Schibbye, 2004). Den sosialkonstruksjonistiske ideen om at vi skaper vår egen forestilling om virkeligheten for å skape et tankesystem som vi kan forstå verden ut fra og handle etter, følger det samme prinsipp. Når man behandler en annen som et subjekt, vil man være interessert i å lytte til dennes opplevelse av en situasjon. Når man aksepterer den andres opplevelse, må man samtidig erkjenne at ulike opplevelser kan eksistere samtidig. En slik erkjennelse rokker ved egne virkelighetskonstruksjoner og er derfor truende. Når man kjenner på en trussel trekkes man gjerne mot det trygge.

Forestillingen om den romantiske kjærligheten fremstilles som noe trygt samtidig som informantene gir uttrykk for at den ikke stemmer helt med den opplevde hverdagen. Denne forestillingen innebærer at man ser hverandre som objekter og kan derfor lett bli statisk og føre til fastlåst konflikt. Forestillingen om den konfluerende kjærligheten fremstilles som noe som det er krevende å leve opp til. Denne forestillingen innebærer et subjekt-subjekt syn og er dermed mer fleksibel, men også mer utfordrende. Mye press i form av ytre forventninger fra samfunnet bidrar til at man lett kan komme inn i posisjoner hvor man betrakter hverandre som objekter og lengter til en annen tid med mer definerte roller og oppgaver. På den andre siden strever man med å finne ut av hvordan nye roller kan formes som ivaretar alles ulike behov og forventninger. Det kan se ut til at partene kommer i en skvis mellom egne konstruksjoner,

samfunnets mange og motstridende forventninger og egne eksistensielle behov for trygghet og anerkjennelse på den ene siden og selvstendighet og utvikling på den andre siden.

I oppgavens siste kapittel setter jeg opp noen dikotomier som kan illustrere spenningsfeltet som par lever i. Sundet peker på vårt behov for å skape motsetninger som settes opp mot hverandre, og beskriver dette som uttrykk for den kulturen som vi lever i. Han mener at vårt behov for å strukturere i dikotomier legger føringer for at noe er bedre enn noe annet. Han forstår imidlertid dikotomier som et eksistensielt spenningsfelt som kan leves på ulike måter og hvor noen måter fungerer bedre enn andre for den som står i dilemmaet, men hvor ingen av polene devaluerer den andre (Sundet, 2000). Det er to parter som skal forholde seg til disse dikotomiene og i tillegg komme frem til hvordan de sammen kan leve i dette spenningsfeltet. Det er en krevende situasjon som fordrer stor grad av åpenhet og samarbeid.

Formålet med denne oppgaven var å søke å finne ut mer om hva det er som gjør at par låser seg fast i konflikt. Det jeg har kommet frem til er at der hvor partene blir statiske i sin oppfatning av hvordan parforholdet er eller skal være, låser de seg fast i motstridende posisjoner som det er vanskelig å komme ut av. Tidligere var det en tydeligere, rådende diskurs om rollefordeling i parforholdet. I dag finnes det ulike og motstridende diskurser som denne oppgaven har vist. Det er derfor mer krevende i dag enn tidligere å komme frem til en felles forståelse av parforholdet fordi vi har fått så mange muligheter. Det er imidlertid et paradoks at det er vanskelig å komme ut av en forestilling fordi den er en måte å organisere sin forståelse av verden på som man er avhengig av for å orientere seg etter og overleve. Å gi slipp på en forestilling innebærer å våge seg ut i et tomrom som er skremmende. Dersom partene i parforholdet befinner seg innenfor ulike diskurser, vil det kunne føre til konflikter som kan være vanskelig å finne ut av. Når man er innenfor en diskurs betraktes denne som regel som en sannhet som det ikke stilles spørsmål ved. To parter som ”eier” ulike sannheter har ikke lett for å møtes. Ut fra et utviklingspsykologisk perspektiv har vi også sett at samspill med tidlige nære omsorgspersoner har en viktig betydning for hvilket partnersamspill man blir en del av, men også at det er et utgangspunkt for mulighet til utvikling.

Eksistensfilosofene forteller oss at menneskene kontinuerlig forholder seg til seg selv, sine omgivelser og muligheter og skaper sin virkelighet gjennom valg. Et viktig spørsmål blir da under hvilke betingelser kan partene i parforholdet gjøre sine vurderinger og foreta valg som oppleves meningsfulle for de impliserte.

Vi kan ikke komme utenom at vi påvirkes av de diskurser som råder i samfunnet. Det kan imidlertid være nyttig å erkjenne det som et faktum og søke å identifisere ulike diskurser og hvilke idealer de bygger opp under. På denne bakgrunn må hver enkelt ta en refleksjon innover og gjøre sitt valg om hvordan man vil handle. Dette krever en bevissthet som vi som jobber på familievernkontor kan bidra til å sette fokus på overfor våre klienter. Det fordrer imidlertid at vi som terapeuter blir klar over våre egne konstruksjoner av virkeligheten, slik at vi ikke uten å være klar over det overfører våre egne diskurser på klientene.

Doktoravhandlingen til Øfsti (2008) viser at vi har en jobb å gjøre ifht egen bevissthet, og jeg ser det derfor som viktig at dette følges opp både i videre forskning og som et ledd i utdanning og veiledning av familierapeuter.

Denne oppgaven viser at fastlåste parkonflikter kan forstås som ulike og til dels motstridende forestillinger om parforhold, som låser partene i posisjoner hvor de betrakter hverandre som objekter. Så hvordan kan vi som familierapeuter møte par som befinner seg i slike fastlåste posisjoner på en måte som kan bidra til å skape en åpnende bevegelse? En vei å gå kan være å komme bakenfor de praktiske problemstillingene og utfordre partene til å jobbe med sine forestillinger om og forståelse av kjærligheten. Det at terapeuter har kjennskap til ulike diskurser om parforhold som denne oppgaven har belyst, kan bidra til å skape en slik åpnende dialog.

Litteraturliste:

- Aftenposten, 2006. *Mor er best for små barn*, [online] Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1578777.ece> [Hentet 22.12.2006]
- Anderson, H., 2003. *Samtale, sprog og terapi*, København: Hans Reitzels Forlag
- Barne- og familiedepartementet, 2002-2003, *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*, Stortingsmelding nr 29
- Barne- og likestillingsdepartementet, 2006-2007, Stortingsproposisjon nr 1
- Barne- og likestillingsdepartementet, 2008, *Med barnet i fokus*. NOU 2008:9 [online] Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2008/nou-2008-9.html?id=508158&epslanguage=NO> [Hentet 23.09.2008]
- Beck, U. og Beck-Gernsheim, E., 1995. *The normal chaos of love*, Polity Press, Cambridge,
- Bibelen, 1981. 5. opplag, Oslo: Det norske bibelselskaps forlag, oversettelse 1978
- Buber, M. 2003. *Jeg og Du*. Oslo: Cappelens forlag / De norske bokklubbene
- Bjartveit, S. og Kjærstad, T., 1996. *Kaos og Kosmos*, Kolle forlag,
- Dallos, R. og Vetere, A., 2005. *Reasearching psychotherapy and counselling*. Berkshire: Open Univercity Press,
- Filosofileksikon, 1996. Oslo: Zafari forlag
- Foucault, M. 2002. *Seksualitetens historie 3, Omsorgen for seg selv*, Oslo: Exil
- Fromm, E., 1985. *Om kjærlighet*, 9. opplag, Oslo: Aventura Forlag
- Gibran, K., 2004. *Profeten*, Oslo: J.M. Stenersens Forlag AS

- Giddens, A., 1994. *Intimitetens forandring*, København: Hans Reitzels Forlag
- Gran, S. 2007. *Kjærlighetens tre porter*, Oslo: Aschehoug & Co
- Greenberg, L.S. og Johnsen, S.M. 1988. *Emotionally Focused Therapy for Couples*, New York / London: The Guilford Press
- Hauge, O.H, 1966. *Dropar i austavind: dikt*, Oslo: Norges boklag
- Hellesund, T., 2003. *Kapitler fra Singellives historie*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hendrix, H., 2006. *Å velge den rette, utvikling av det bevisste parforhold*, Arneberg Forlag
- Hostrup, H., 2004. *Tæft, trit og retning*, 2. opplag, København: Hans Reitzels Forlag
- Hårtveit, H. og Jensen, P., 1999. *Familien – pluss én. Innføring i familieterapi*, Oslo: Tano Aschehoug,
- Hårtveit, H., 2005, *Perspektiver på parforhold*, Oslo: Universitetsforlaget
- Ibsen, H., 1991. *Et dukkehjem* i Henrik Ibsen Samlede verker 2, Oslo: De norske bokklubbene
- Ibsen, H., 1991. *Peer Gynt* i Samlede verker 1, Oslo: De norske bokklubbene
- Illouz, E., 1997. *Consuming the romantic utopia*, Berkeley: University of California Press
- Jacobsen, B., 2000. *Eksistensens psykologi, en introduksjon*, Pax Forlag
- Johnsen, A., Sundet, R. og Torsteinsson, V.W., 2000. *Samspill og selvopplevelse, - nye veier i relasjonsorienterte terapier*, Oslo: Tano Aschehoug
- Jørgensen, M.W. og Phillips, L., 2006. *Diskursanalyse som teori og metode*, 5. opplag, Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag,

- Kunnskapsforlaget, 1986. *Fremmedordbok*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Kipnis, L., 2003. *Against love*, New York: Pantheon Books
- Kvale, S., 2006. *Det kvalitative forskningsintervju*. 9. opplag, Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lorentzen, J. og Mühleisen, W., 2006. *Kjønnsforskning – en grunnbok*, Oslo: Universitetsforlaget
- Lundby, G., 1998, *Historier og terapi. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*, Oslo: Tano Aschehoug
- Moxnes, K., 1999. Samlivsbrudd, i Brandth, B. og Moxnes, K., *Familie for tiden – stabilitet og forandring*, 2. opplag, Oslo: Tano Aschehoug, s. 122- 142
- Myrvik, H., 2005. Bakenfor ”Godt Samliv”. Et kulturanalytisk blikk på etableringen av politisk flertall for det familiepolitiske tiltaket ”Godt Samliv”, i *Fra teknikk til holdning. Erfaringer med samlivsprogrammet PREP i Norge*. Publikasjon fra Modum Bad – Samlivssenteret, s. 77-84
- Neumann, I. B., 2002. *Mening, materialitet, makt: en innføring i diskursanalyse*, 2. opplag, Bergen: Fagbokforlaget
- Nielsen, H.B., 2006, Kjønn og identitet. I Lorentzen, J. og Mühleisen, W., *Kjønnsforskning – en grunnbok*, Oslo: Universitetsforlaget, s. 153 -168
- Pedersen, W., 2005, *Nye seksualiteter*. Oslo: Universitetsforlaget
- Platon, 1999. *Symposion*, i Platon Samlede verker IV, Oslo: Vidarforlaget
- Røthing, Å. og Aarseth H., 2006, Kjønn og familie, i; Lorentzen, J. og Mühleisen, W., *Kjønnsforskning – en grunnbok*, Oslo: Universitetsforlaget, s. 169- 176

- Schibbye, A.L.L., 2004: *En dialektisk relasjonsforståelse*, 2. opplag Oslo: Universitetsforlaget
- Schaanning, E., 2000. *Modernitetens oppløsning*, 3. utgave, Oslo: Spartacus Forlag AS
- Shakespeare, W. 2002. *Romeo og Julie*. Gjendiktet av André Bjerke. Oslo: Aschehoug
- Statistisk Sentralbyrå.2008. Befolkningsstatistikk. Ekteskap og skilsmisser, 2007 [online].
Oslo: Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig fra:
<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/skilsmisse/> [Hentet 02.10.2008]
- Sundet, Rolf, 2000. Motsetning og dilemma. Tenkning om terapi ut fra møtepunkt mellom
psykoanalysen og familierapien, i Johnsen, A., Sundet, R. og Torsteinsson,
V.W, *Samspill og selvopplevelse*, Oslo: Tano Aschehoug
- Syltevik, L.J, 2005. Fra trygg havn til vaklende fellesskap? Sosiologiske perspektiver på
dagens familier og parforhold, i Hårtveit, H., *Perspektiver på parforhold*, Oslo:
Universitetsforlaget, s. 41 - 56
- Sørensen, D. og Træen, B., 2004. *Ditt og mitt liv sammen*, Oslo: Kagge Forlag
- Telste, K., 2005. Det lykkelige valget. Et kulturhistorisk blikk på pardannelse, kjærlighet og
ekteskap, i Hårtveit, H., *Perspektiver på parforhold*, Oslo: Universitetsforlaget, s. 23 -
38
- Thagaard, T., 2003. *Systematikk og innlevelse*, 2. utgave, 2. opplag, Bergen: Fagbokforlaget
- Thagaard, T., 2005. *Følelser og fornuft*, Oslo: Abstrakt forlag
- Undset, S., 1944. *Kristin Lavransdatter*, Oslo: H. Aschehoug & Co
- White, M., 2006, *Narrativ praksis*, 2. opplag, København: Hans Reitzels Forlag
- Yalom, I. D., 1998: *Eksistentiel psykoterapi*, 6. opplag, København: Hans Reitzels Forlag
- Øfsti, Anne Kyong Sook, 2008: *Some call it love, Exploring Norwegian Systemic Couple*

Therapists`, Discourses of Love, Intimacy and Sexuality, Doctorate of Systemic Psychotherapy awarded by the University of East London in conjunction with the Tavistock Clinic

Øverenget, E., 2003. *Eksistens, en bok om frihet, angst og død*, Oslo: Kagge Forlag

Vedlegg 1:

Forespørsel til ansatte ved familievernkontor om deltagelse i masterprosjekt

Jeg jobber som familieterapeut på familievernkontoret i Sandefjord. Jeg tar for tiden mastergrad i familieterapi, og skal dette året gjennomføre et forskningsprosjekt. Jeg har gjennom mitt arbeid på familievernkontoret blitt nysgjerrig på hva som er parets eksistensielle funksjon og hva partene søker i parforholdet på et eksistensielt nivå. Jeg opplever ikke sjelden at partene i paret virker fastlåst i noe som det ikke er så lett å få tak i hva dreier seg om, verken for terapeuten eller partene. Jeg ønsker å søke mer kunnskap om dette temaet i håp om at det kan bidra til mer kompetanse i møte med par som sliter.

Jeg søker å belyse dette temaet ved å se på:

- Ulike forestillinger om parforholdet
- Det romantiske versus det konfluerende /betingede kjærlighetsbegrepet
- Partenes bevissthet om egne forventninger om parets funksjon på et eksistensielt nivå
- Partenes innstilthet på å utvikle forholdet
- Forskjeller ut fra kjønn og alder

Jeg ønsker å intervju familieterapeuter om deres tanker rundt dette temaet. Jeg tenker at familieterapeuter har mye erfaring gjennom møter med par som sliter med parforholdet, i tillegg til at mange også har erfaring fra egne parforhold. Jeg er derfor interessert i å få vite noe om hvilke betraktninger familieterapeuter gjør seg om dette temaet.

Jeg planlegger å intervju fire terapeuter, to av hvert kjønn. Dette for å få belyst problemstillingen ut fra begge kjønns perspektiv. Intervjuene vil bli gjennomført i perioden august – september i år.

Deltagelse er selvfølgelig frivillig og de som deltar kan trekke seg når som helst i prosessen uten noen begrunnelse. All informasjon som kommer frem i intervjuene blir behandlet konfidensielt. Jeg har taushetsplikt. Opplysninger om de som deltar i prosjektet vil bli anonymisert. Prosjektoppgaven skal etter planen være ferdig 1. november 2008.

Jeg håper at dere finner dette prosjektet interessant og at noen av dere ønsker å delta. Det er fint om de som ønsker å delta gir meg tilbakemelding på mail **innen 4. juni**.

Min mailadresse er; britt.landsgard@bufetat.no

Med vennlig hilsen

Britt Landsgård

Vedlegg 2:

Informasjonsskriv til deltagere i masterprosjekt

Takk for at du har sagt ja til å delta i masterprosjektet!

Intervjuet vil foregå som et personlig dybdeintervju ved bruk av en halvstrukturert intervjuform, dvs at jeg har en skisse over temaer og forslag til spørsmål, men hvor det er mulig å følge opp dine utsagn med oppfølgingsspørsmål for å utdype og undersøke nærmere underveis. Hvis det er i orden for deg vil jeg ta opp intervjuet på lydbånd for å skrive det av etterpå. Båndet vil bli slettet etter at prosjektet er ferdigstilt.

Deltagelse er selvfølgelig frivillig og du som deltar kan trekke deg når som helst i prosessen uten noen begrunnelse. All informasjon som kommer frem i intervjuene blir behandlet konfidensielt. Jeg har taushetsplikt. Opplysninger om deg som deltaker i prosjektet vil bli anonymisert.

Prosjektoppgaven skal etter planen være ferdig 1. november 2008, og dersom du ønsker kan du gjerne få denne tilsendt.

Tidspunkt for intervju er satt til..... Av praktiske hensyn vil intervjuet foregå på ditt arbeidssted. Dersom tidspunktet ikke skulle passe, ber jeg deg ta kontakt så snart som mulig for endring. Jeg regner med at intervjuet vil ta fra 1 til 1 1/2 time.

Med vennlig hilsen

Britt Landsgård

Min mailadresse er britt.landsgard@bufetat.no

Mitt telefonnummer er 92 28 56 80

Vedlegg 3:

Intervjuguide:

1. Hva var det som gjorde at du valgte å bli parterapeut?

- Egen bakgrunn
- Familiehistorie
- Jobbhistorie

2. Hva er det du liker best ved å utføre parterapi?

- Hvorfor man liker dette spesielt godt

3. Hva er det du liker minst ved å utføre parterapi?

- Hvorfor man ikke liker dette

4. Hvilke forestillinger/ tanker har du om parforholdet?

- Romantiske forhold
- Praktiske forhold
- Foreldreskapet
- Nytte-/bytteforhold

5. Hva tror du har bidratt mest til å forme / påvirke dine forestillinger?

6. Hva er dine erfaringer på hva partene søker i parforholdet?

- Erfaringer fra terapisisituasjoner
- Erfaringer fra privatlivet
- Forskjeller ut fra kjønn

- Forskjeller ut fra alder
- Endring av behov / forventning over tid

7. Hva ser du på som partenes utfordringer i parforholdet?

- Fellestrekk i fastlåste parrelasjoner
- Fellestrekk i par som finner løsninger

8. Hva tenker du om parforholdet som utviklingsarena for partene?

- Partenes innstilthet på å jobbe med parforholdet
- Bevissthet om egne forventninger
- Eksistensielle behov

9. Er det andre ting du gjerne vil tilføye utover det vi har snakket om?